

กาพย์พระไชยสุริยา
ฉบับ

เชลย เวชการ

พิมพ์ขึ้นที่บรรณาคารโฆษาภรณ์
ทางพิมพ์ที่บรรณาคารโฆษาภรณ์
(พิมพ์ เล่มที่ ๑๖๖)

ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม
วันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๑๕

๑๒๐.๗
N 435
๑๓๒

คำนำ

เนื่องในโอกาสฉลองครบรอบ ๑๐๐ ปี แห่งการสถาปนาประเทศไทย
(หรือ ๑๐๐ ปี) อันเป็นวาระที่ประเทศไทยได้
เจริญวัฒนาการมาโดยตลอด ๑๐๐ ปี ๑๐๐ ปี
มาของประเทศไทยอันเป็นที่มาของชาติอันเป็นชาติของ
คนไทย ๑๐๐ ปี ซึ่งการนี้เป็นโอกาสอันดีของชาติอันดีของ
ชาติอันดี (ประเทศไทย) ของชาติอันดี ๑๐๐ ปี ๑๐๐ ปี
เพื่อเป็นอนุสรณ์แก่คนไทยทุกคน

การวัดผลของงานอันดีอันดี ในงานอันดี
การอันดีอันดีอันดีอันดีอันดี อันดีอันดี
อันดีอันดีอันดีอันดีอันดี อันดีอันดีอันดี
อันดีอันดีอันดีอันดีอันดี อันดีอันดีอันดีอันดี
อันดีอันดีอันดีอันดีอันดี อันดีอันดีอันดีอันดี

ขออำนาจพระรัตนตรัย จงดลบันดาล
ให้คนไทยทุกคนจงมีความสุข
และเจริญรุ่งเรืองสืบไป

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์
พระบรมราชินีนาถ

TJDC

คำปรารภ

ในงานฉาปนกิจคุณแม่ ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม ในวันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๑๔ นี้ ลูก ๆ ได้ปรึกษากันว่าควรจะจัดพิมพ์หนังสืออะไรสักเล่มหนึ่งเพื่อเป็นธรรมบรรณาการแก่ญาติสนิทมิตรสหายและท่านที่เคารพนับถือที่มาร่วมในงานฉาปนกิจนี้ และหนังสือนั้นก็ควรจะเป็นหนังสือที่มีคุณค่าสูง และอยู่ในประเภทที่อ่านได้ ผู้ใหญ่อ่านดี ในที่สุดก็พิจารณาเห็นว่าภาพพระปฐมสมโพธิ หรือภาพพระพุทธประวัติพิสดาร ๘๐ ภาพ ที่คุณเหม เวชกร จิตรกรเอกแห่งยุคของเมืองไทยผู้ล่วงลับไปแล้ว ได้บรรจงวาดไว้อย่างวิจิตรงดงามมากนั้น เมื่อได้เห็นแล้วจะทำให้เพิ่มพูนศรัทธาปสาทะในพระพุทธศาสนาได้เป็นอย่างดียิ่ง

ลูก ๆ เห็นว่าถ้าหากได้ภาพชุดนี้มาตีพิมพ์เป็นธรรมบรรณาการในงานฉาปนกิจคุณแม่ในครั้งนี้นั้น คงจักได้ประโยชน์หลายสถาน นอกจากจะเป็นที่ระลึกในงานนี้แล้ว ยังเท่ากับเป็นการช่วยเผยแผ่พระพุทธศาสนาอีกโสดหนึ่งด้วย การเผยแผ่ศาสนาส่วนมากมักทำกัน ในรูปเอาหนังสือธรรมะล้าน ๆ มาพิมพ์ ซึ่งบางท่านก็อาจไม่มีเวลาพอจะหยิบขึ้นมาอ่านโดยตลอด บางท่านก็อาจไม่สนใจ เพราะหนังสือประเภทนี้อาจเหมาะสำหรับคนในวัยหนึ่ง แต่ไม่เหมาะสำหรับคนในอีกวัยหนึ่ง แต่ภาพชุดพระพุทธประวัติฝีมือคุณเหม เวชกรนี้ ไม่ว่าใครที่ได้เห็นล้วนแต่อยากได้ไว้เป็นเจ้าของทั้งนั้น ไม่เพียงแต่พุทธศาสนิกชนชาวไทยเท่านั้น แม้แต่พุทธศาสนิกชนลาว ลังกา พม่า อินเดีย และชาวยุโรปที่ได้เห็นภาพชุดนี้แล้วต่างก็แสดงความชื่นชมยินดีด้วยกันทั้งสิ้น ทั้งยังอาจใช้เป็นอุปกรณ์การสอนพระพุทธศาสนาแก่เด็กได้อีกทางหนึ่งด้วย ทั้งนี้เพราะมีคำอธิบายประกอบภาพด้วยข้อความสั้น ๆ กระชับรัดกุม

แต่โดยเหตุที่ท่านเจ้าของภาพชุดนี้ ได้มอบลิขสิทธิ์ให้แก่ศึกษานิเวศวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามแล้ว ลูก ๆ จึงได้ไปกราบเรียนให้พระเดชพระคุณท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระวันรัต เจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน ฯ ทราบถึงวัตถุประสงค์ดังกล่าวนี้ และขออนุญาตนำภาพชุดนี้มาตีพิมพ์แจกเป็นธรรมบรรณาการในงานนี้ เมื่อพระเดชพระคุณท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระวันรัต ได้ทราบวัตถุประสงค์อันประกอบด้วยกุศลเจตนาแล้ว ก็ได้ประทานเมตตาอนุญาตให้จัดพิมพ์ได้ตามประสงค์ ซึ่งลูก ๆ ต้องขอถือโอกาสนี้กราบขอบพระเดชพระคุณท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระวันรัต เป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้ และหวังว่าหนังสือภาพพระพุทธประวัติชุดนี้คงจักอำนวยประโยชน์แก่ท่านที่ได้รับไว้ ตลอดจนถึงกุศลกุศลธิดาของท่านตามสมควร

ถ้าหากคุณแม่จะมีญาติใด ๆ ที่จะทราบได้แล้ว คงจะอนุโมทนาชื่นชมในกุศลธรรมบรรณาการนี้เป็นอย่างดี ขออำนาจกุศลทั้งปวงนี้จงเป็นพลวปัจจัยคลบทันตาให้คุณแม่ประสบแต่อิฏฐคุณมณูผลในสุคติสัมปรายภพตามควรแก่ศิวีสังทุกประการ เทอญ ฯ

ภาพที่ ๑ เทพเจ้าทุกชั้นฟ้าชุมนุมกันอัญเชิญเทพบุตรโพธิสัตว์
ให้จุติมาตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า

เมื่อพระเวสสันดรโพธิสัตว์สวรรคตแล้ว เสด็จไปอุบัติเป็น
สันตสูติเทพบุตรในสวรรค์ชั้นดุสิตเมื่อก่อนพุทธกาลเล็กน้อย
เทวดาทุกสวรรค์ชั้นฟ้ามาประชุมปรึกษากันว่า ใครจะมาตรัสรู้
เป็นพระพุทธเจ้า ต่างก็เล็งว่าพระโพธิสัตว์สถิตอยู่ในชั้นดุสิต
จะมาตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า จึงพากันไปทูลเชิญให้จุติลงมา
โปรดสัตว์โลกเพื่อให้สมกับพระปณิธานที่ตั้งไว้ว่า ทรงบำเพ็ญ
บารมีมาในชาติใด ๆ ก็มีได้ทรงมุ่งหวังสมบัติอันใด นอกจาก
ความเป็นพระพุทธเจ้า

ภาพที่ ๒ ทรงรับคำเชิญแล้วจตุมาถือกำเนิดในตระกูลกษัตริย์สาकยะ ณ กรุงกบิลพัสดุ์

ภาพนี้เป็นภาพตอนที่พระโพธิสัตว์เจ้า ซึ่งต่อมาคือเจ้าชายสิทธัตถะ หรือพระ
พุทธเจ้า กำลังเสด็จจากสวรรค์ชั้นดุสิต เพื่อเสด็จเข้าสู่พระครรภ์พระมารดา
วันที่เสด็จลงบังเกิดบน ตรงกับวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๘ ซึ่งเป็นเวลาที่พระเจ้า
สุทโธทนะ พระบิดา กับพระนางมายา พระมารดา ได้อภิเษกสมรสไม่นาน

คืนวันเดียวกันนั้น พระนางมายากำลังบรร-
ทมหลับสนิท ในพระแท่นที่ แล้วทรงสุบินนิมิต
ว่าพระนางไปอยู่ในป่าหิมพานต์ ได้มีช้างเผือก
เชือกหนึ่งลงมาจากยอดเขาสูง เข้ามาหาพระนาง
ปฐมสมโพธิพรรณนาเหตุการณ์ตอนนั้นไว้ว่า

.....“ มีเศวตหัตถ์ช้างหนึ่ง.....ชูวงอันจับ
ปทุมวิภพมูชาติสีขาวเฟื่องบาน มีเสาวกนธ์หอม
ฟุ้งระหลบ แล้วร้องโกญจนาทเข้ามาในกนกวิมาน
แล้วกระทำประทักษิณพระองค์อันบรรทมหลับสาม
รอบ แล้วเหมือนจูงเข้าไปในอุทรประเทศ ฝ่าย
ทักษิณปรัดแห่งพระราชเทวี.....”

ภายหลัง โหราจารย์ประจำราชสำนักทำนาย
ว่า เป็นสุบินนิมิตที่ดี จะมีพระราชโอรสผู้ประ-
เสริฐอุปบัติบังเกิด และเมื่อพระมารดาทรงครรภ์
แล้ว ปฐมสมโพธิได้พรรณนาตอนที่พระโพธิสัตว์
เสด็จอยู่ในพระครรภ์พระมารดาว่า

“.....เหมือนจูงท้ายเหลือง อันร้อยเข้าไป
ในแก้วมณีอันส่องใส เมื่อปรารถนาจะทอดพระ-
เนตรในขณะใด ก็เห็นพระโอรสนั่งเป็นบัลลังก์

สมาธิ (นั่งขัดสมาธิ-ผู้บรรยาย) ฉนั้นพระพักตร์มา
ข้างพื้นพระอุทรแห่งพระมารดา ดุจสุวรรณภูมิ
อันสถิตอยู่บนผืนก้อน ในห้องแห่งกลีบปทุมชาติ
แต่พระโพธิสัตว์มิได้เห็นองค์เช่นนี้.....”

วันที่พระโพธิสัตว์เจ้าเสด็จลงสู่พระครรภ์นั้น
กวีผู้แต่งเรื่องเฉลิมพระเกียรติ ได้พรรณนาว่ามี
เหตุมหัศจรรย์เกิดขึ้นเหมือนกับตอนประสูติ ตรัสรู้
และตรัสปฐมเทศนา จะต่างกันบ้างก็แต่ในรายละเอียด
เท่านั้น เช่นว่ากลองทิพย์บันลือสนั่นทั่วท้อง
เวหา กนคาบอดกลับมองเห็น กนหูนวกกลับ
ได้ยิน

ตอนนั้น ถ้าจะถ่ายทอดพระพุทธรเจ้าออกจาก
วรรณคดี มาเป็นพระพุทธรเจ้าในพุทธประวัติ ก็ว่า
กลองทิพย์บันลือสนั่นนั้น คือ นิมิต หมายถึงพระ-
เกียรติคุณของพระพุทธรเจ้าที่จะแผ่ไปทั่วโลก กน
คาบอด หูนวก คือคนทมิฬเสส ได้สดับรสธรรม
แล้วจะหายคาบอด หูนวก หรือมีบุญญาวิง
มองเห็นทางพ้นทุกข์นั่นเอง

TUDC

8/06/2564

ภาพที่ ๓ พอประสูติจากพระครรภ์พระมารดา ณ บำลุมพินีนัน กัทรัง
ดำเนินได้ ๗ ก้าว

ภาพนี้เป็นตอนประสูติ คนที่เลขอ่านพุทธประวัติหรือปฐมสมโพธิและเคย
เห็นภาพตามผนังโบสถ์ในวัดมาแล้ว คงพอใจและดูออกว่า ก็อะไร
ทารกที่เห็นนั้น คือเจ้าชายสิทธัตถะ หรือพระพุทธเจ้าในเวลาต่อมา ซึ่ง
พอประสูติจากพระครรภ์พระมารดา กัทรังพระดำเนินด้วยพระบาทไปได้
๗ ก้าว พร้อมกับทรงยกพระหัตถ์ขวาและเปล่งพระวาจา เบื้องใต้พระบาท
มีดอกบัวรองรับ พระวาจาที่ทรงเปล่งออกมานั้น กวีท่านแต่งไว้เป็นภาษา
บาลี แปลถอดใจความเป็นภาษาไทยได้ว่า

“เราจะเป็นคนเก่งที่สุดในโลกคนหนึ่ง ซึ่งจะทำให้ใครเหมือนไม่มี ชาติที่เกิดขึ้นเป็นชาติ
สุดท้ายของเรา เราจะไม่ได้เกิดต่อไปในเบื้องหน้าอีกแล้ว”

กลุ่มสตรีที่อยู่ในท่านั่งข้าง คุณเข่าข้างนั้นคือบรรดานางพระกำนัลที่ตามเสด็จพระนางมายา ส่วน
รูปสตรีที่ยืนหันหลังให้กันไม่ใหญ่นั้นคือพระมารดา พระหัตถ์ขวาของท่านเหนี่ยวกิ่งไม้

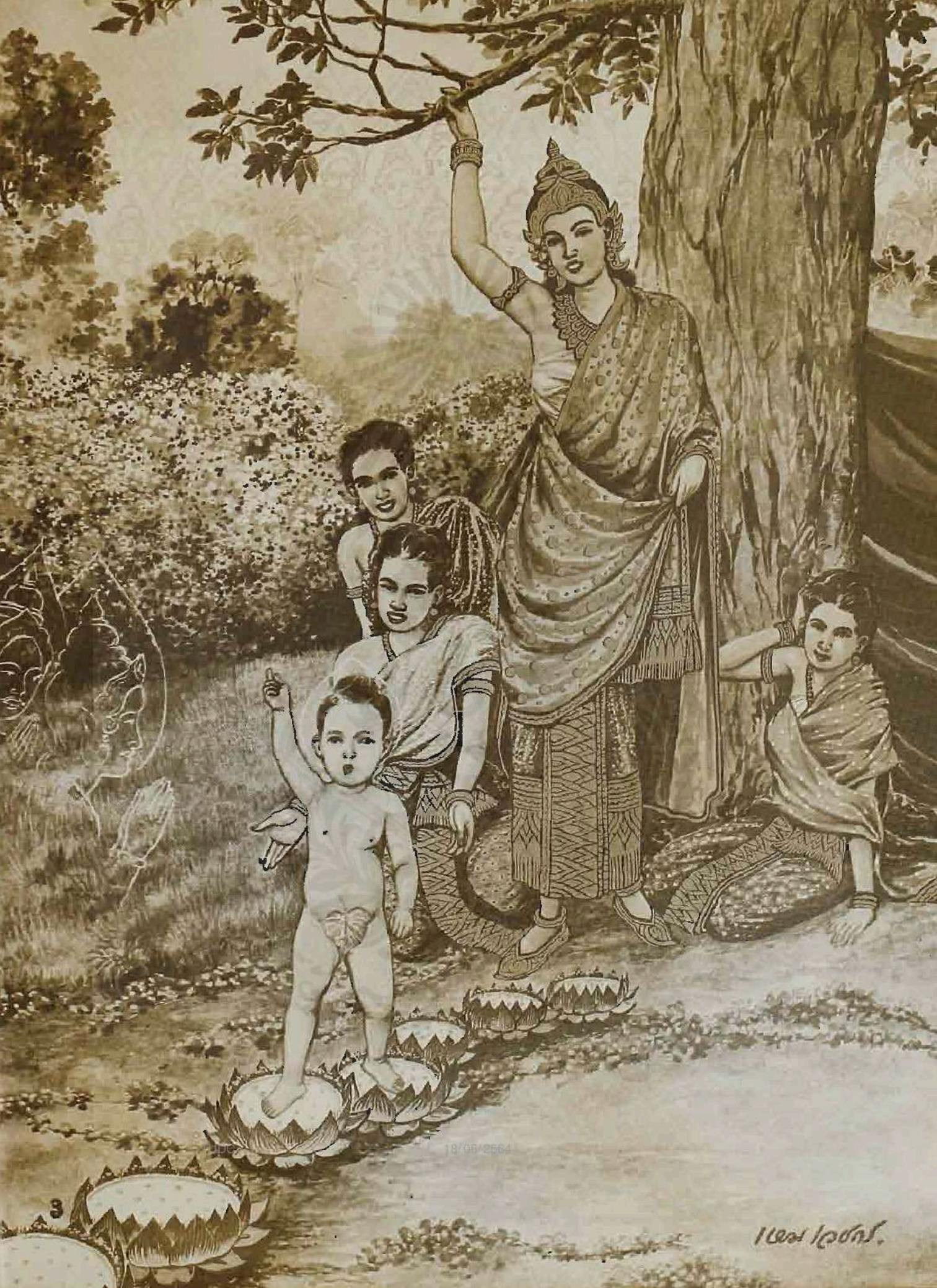
ต้นไม้ใหญ่นี้คือต้นสาละ ที่แต่ก่อนมาเคยแปลกันว่าไม้รังหรือเต็งรังอย่างที่มีอยู่ในบ้านเรา แต่
ภายหลังได้เป็นที่รู้จักกันว่า สาละไม่ใช่ไม้รัง และไม่มีในป่าเมืองไทย เป็นไม้พันธุ์หนึ่งในตระกูล
ยาง ซึ่งมีอยู่ในอินเดียที่คนอินเดียนิยมใช้ปลูกบ้านสร้างเรือนอยู่กัน มีมากในเขาคินนาลย์

สถานที่ประสูตินี้เรียกว่าลุมพินี อยู่นอกเมืองกบิลพัสดุ์ เวลานั้นอยู่ในเขตประเทศเนปาล

แทรกเรื่องอันเข้าข้างเล็กน้อย กล่าวคือเมืองพระประยูรญาติของพระพุทธเจ้ามีสองเมือง คือ
กบิลพัสดุ์และเทวทหะ กบิลพัสดุ์เป็นเมืองพ่อของพระพุทธเจ้า นวัตกรรมภาษาสามัญ ส่วน
เทวทหะเป็นเมืองแม่ พระบิดาของพระพุทธเจ้าอยู่ที่เมืองกบิลพัสดุ์ ส่วนพระมารดาเดิมอยู่ที่
เมืองเทวทหะ กษัตริย์และเจ้านายจากสองเมืองนี้ต่างเป็นญาติเกี่ยวข้องกันโดยทางอภิเชษฐสมรส

เมื่อพระนางมาจาจนครบกำหนดประสูติ จึงทูลลาพระสวามี คือพระเจ้าสุทโธทนะ เพื่อประสูติ
พระโอรสที่เมืองอันเป็นราชตระกูลของพระนาง ตามธรรมเนียมพราหมณ์ที่ว่าสตรีเวลาจะคลอด
ลูกต้องไปคลอดที่บ้านพ่อแม่ของตน พระนางมาจาเสด็จไปถึงระหว่างทางยังไม่ทันถึงเมือง
เทวทหะ ทรงประชวรเสียก่อน เลยจึงประสูติที่นั่น

วันที่พระพุทธเจ้าประสูตินั้นคือ วันเพ็ญกลางเดือน ๖

18/06/2564

11000 10000

3

ภาพที่ ๔ อสิตดาบสมาเยี่ยม เห็นพระกุมารประกอบด้วยมหาปรีศลักษณะ ก็ถวายบังคม

ภาพ^{๕ ๒}เป็นตอนภายหลังพระพุทธเจ้าประสูติแล้วใหม่ๆ คือภายหลัง
พระพุทธบิดารวบรวมพระนางมายาประสูติพระโอรสระหว่างทางที่
สวนลุมพินีแล้วรีบส่งให้เสด็จกลับเข้าเมืองแล้ว

ผู้ที่ทำนายผมเป็นชฎา และมือทั้งสองประนมแคบที่เห็นอยู่นั้นคือ อสิตดาบส หรือบางแห่ง
เรียกว่าภาพเทวินทาบส ท่านดาบสผู้^{๕ ๓}นั้นเป็นฤๅษีอยู่ข้างเขาหิมพานต์ หรือที่ทุกวันนี้เรียกว่า
เขาคิมาลัยนั่นเอง ท่านเป็นที่เคารพนับถือของพระเจ้าสุทโธทนะและของราชตระกูล^{๕ ๔} และ
เป็นผู้คุ้นเคยด้วย

เมื่อท่านทราบข่าวว่าพระเจ้าสุทโธทนะ ประมุขกษัตริย์กรุงกบิลพัสดุ์ทรงมีพระราชโอรสใหม่
จึงออกจากอาศรมเชิงเขาเข้าไปเยี่ยมเยียนเพื่อถวายพระพรยังราชสำนัก พระเจ้าสุทโธทนะทรง
ทราบข่าวว่าท่านดาบสมาเยี่ยม ก็ทรงตั้งพระทัยนักหนา จึงตรัสสั่งให้หมื่นคนท่านนั่งบนอาสนะ
แล้วทรงอุ้มพระราชโอรสออกมาเพื่อให้หมื่นคนท่านดาบส

พอท่านดาบสได้เห็นเจ้าชายสิทธัตถะ ก็ทำกริยาผิวกวีสัยสมณะ ๓ อย่างคือยิ้ม หรือแย้มหรือที่
ภาษากวีในหนังสือปฐมสมโพธิเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าหัวเราะ แล้วร้องให้ แล้วกราบแทบพระ
บาทของเจ้าชายสิทธัตถะ

ท่านยิ้ม เพราะเห็นพระลักษณะของเจ้าชายสิทธัตถะต้องด้วยคำรับมหาบุรุษลักษณะ ท่านเห็นว่า
คนที่สมลักษณะอย่างนั้นถ้าอยู่ครองเรือนจะได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิผู้ทรงมีพระบรมเตชาภาพแผ่
ไปไกล แต่ถ้าได้ออกบวชจะได้เป็นพระศาสดาผู้มีชื่อเสียงที่สุดในโลก ที่ท่านร้องให้ ก็เพราะ
เชื่อแน่ว่าเจ้าชายราชกุมาร^{๕ ๕}นั้นจะต้องออกบวช เพราะเหตุที่เชื่ออย่างนั้น เลยนึกถึงตัวท่านเองว่า
เรานี้แก่เกินการณ์เสียแล้ว เลยเสียใจว่ามีบุญน้อย ไม่มีโอกาสที่จะได้ฟังธรรมจากพระพุทธเจ้า
และที่กราบไหว้พระบาทราชกุมารที่เพิ่งประสูติใหม่ ก็เพราะเหตุเดียวที่กล่าวนี้

ฝ่ายเจ้านายในราชตระกูลได้เห็นและได้ทราบข่าวว่าท่านดาบสกราบพระบาทราชกุมาร ต่างก็มี
พระทัยนับถือพระราชกุมารยิ่ง^{๕ ๖}จน จึงหูลถวายโอรสของคนให้เป็นบริวารของเจ้าชายสิทธัตถะ
ตระกูลละองค์ๆ ทุกตระกูล

18/06/2564

ภาพที่ ๕ พราหมณาจารย์รับพระลักษณะสมโภชพระกุมาร ถวายพระนามว่า พระสิทธัตถะ

ภายหลังเจ้าชายราชกุมาร ผู้พระราชโอรส ประสูติได้ ๕ วันแล้ว พระเจ้าสุทโธทนะ พระราชบิดาได้โปรดให้มีการประชุมใหญ่ ผู้เข้าประชุมมีพระญาติวงศ์ ทั้งฝ่ายพระบิดา และฝ่ายพระมารดา มุขอำมาตย์ ราชมนตรี และพราหมณ์ผู้รอบรู้ ไตรเวทเพื่อทำมงคลแก่พระราชกุมารสองอย่าง คือ ขนานพระนามและพยากรณ์พระลักษณะ

ผู้ทำพิธีมงคลในการนี้ คือพราหมณ์ มีทั้งหมด ๑๐๘ แต่พราหมณ์ผู้ทำหน้าที่จริงๆ มีเพียง ๘ นอกนั้นมาในฐานะคล้ายพระอันกับ พราหมณ์ทั้ง ๘ มีรายนามดังนี้ คือ

- ๑ รามพราหมณ์
- ๒ ลักษณะพราหมณ์
- ๓ ยัญญพราหมณ์
- ๔ ธชพราหมณ์
- ๕ โภชพราหมณ์
- ๖ สุกตพราหมณ์
- ๗ สยามพราหมณ์
- ๘ โภทัญญพราหมณ์

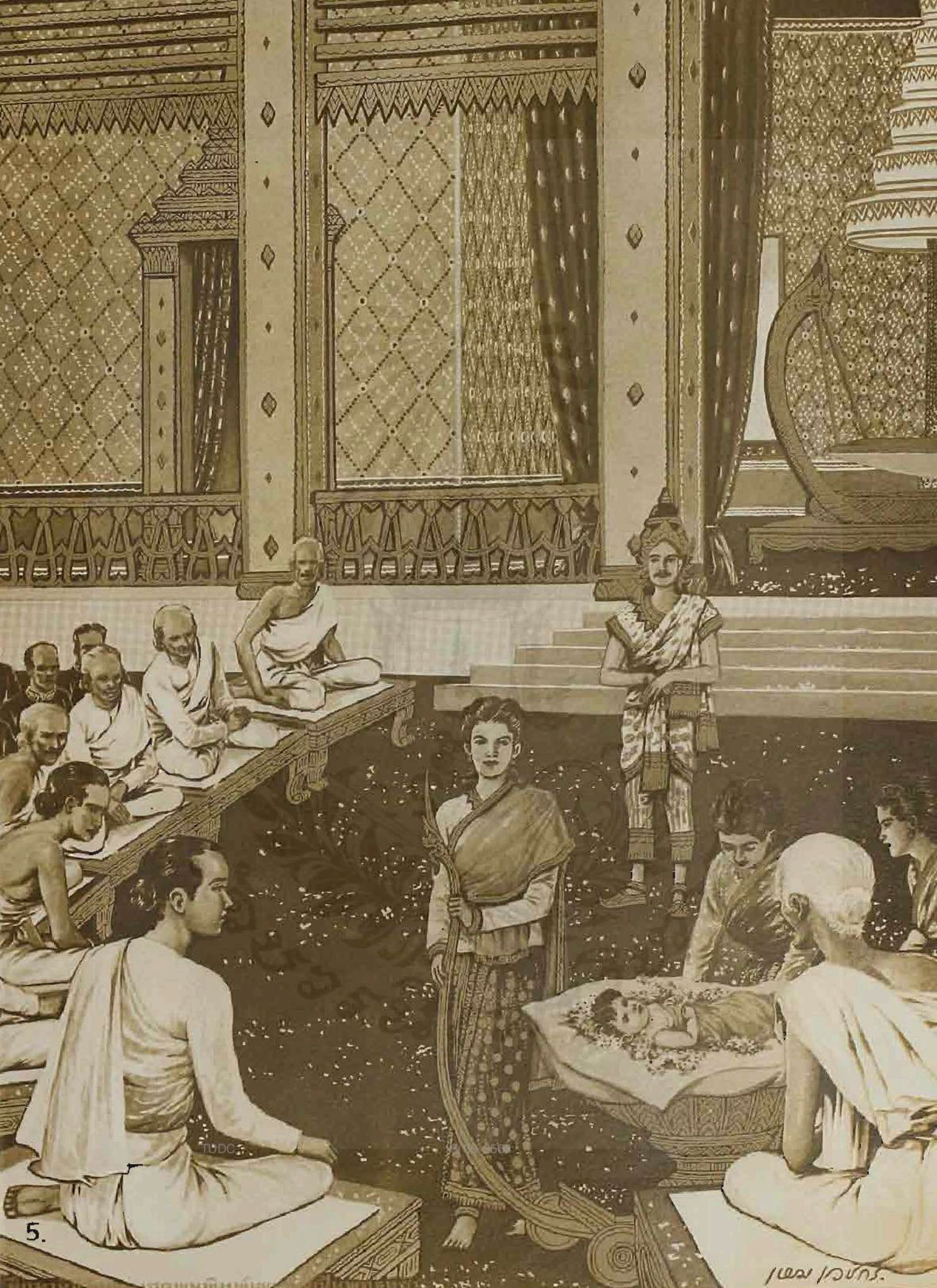
ที่ประชุมลงมติขนานพระนาม พระราชกุมารว่า เจ้าชายสิทธัตถะ ซึ่งเป็นมงคลนาม มีความหมายสองนัย นัยหนึ่งหมายความว่าผู้ทรงปรารถนาสิ่งใด จะสำเร็จสิ่งนั้นดังพระประสงค์ อีกนัยหนึ่งหมายความว่าพระโอรสพระองค์แรกสมดังที่พระราชบิดาทรงปรารถนา แปลให้เป็นเข้าสำนวนไทยในภาษาสามัญก็ว่าได้ลูกชายคนแรกสมตามที่ต้องการ

พระนามนี้ คนอื่นเรียกทั่วไปในสมัยนั้นไม่นิยมเรียก แต่นิยมเรียก พระโคตร แทน พระโคตร

ตรงกับภาษาไทยทุกวันนี้ว่า นามสกุล คนจึงนิยมเรียกพระราชกุมารว่าเจ้าชายโคตมะหรือ โภทมะ

พร้อมกันนี้ พราหมณ์ทั้ง ๘ ก็พยากรณ์พระลักษณะ คำพยากรณ์ แยกความเห็นเป็น ๒ กลุ่ม พราหมณ์ ๗ คนตั้งแต่หมายเลข ๑ ถึงหมายเลข ๗ ตามรายนามที่ระบุไว้แล้ว มีความเห็นเป็นเงื่อนไขว้ในคำพยากรณ์ว่า ถ้าเจ้าชายนี้เสด็จอยู่ครองราชสมบัติ จักได้ทรงเป็นพระเจ้าจักรพรรดิผู้ทรงมีพระบรมเดชานุภาพมาก แต่ถ้าเสด็จออกทรงผนวชจักได้ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้เป็นศาสดาเอกของโลก

มีพราหมณ์หนุ่ม อายุเยาว์คนเดียวที่พยากรณ์เป็นมติเดียวโดยไม่มีเงื่อนไขว้ว่า พระราชกุมารนี้จักเสด็จออกทรงผนวช และได้เป็นพระพุทธเจ้าแน่นอน พราหมณ์ผู้นี้ต่อมาได้เป็นหัวหน้าพระบัญญัติก็ ออกบวชตามเสด็จพระพุทธเจ้าและได้เป็นพระอรหันตสาวกองค์แรกที่รู้จักกันในนามว่า พระอัญญาโกณฑัญญะนั่นเอง ที่เหลืออีก ๗ ไม่ได้ความเสด็จออกบวช เพราะชรามาก อยู่ไม่ทันสมัยพระพุทธเจ้าเสด็จออกทรงผนวช

5.

חזקתו בשל

ภาพที่ ๖ ทรงบรรลุปฐมฌานตั้งแต่ทรงพระเยาว์ ขณะประทับใต้ร่มหว่า ในพีธีแรกนาขวัญ

ภาพนี้เป็นตอนที่เจ้าชายสิทธัตถะ โศตมะ มีพระชนมายุ ๗ ปี พระราชบิดาตรัส
ให้ชุดสระโบกขรณี ๓ สระ ภายในพระราชนิเวศน์ ให้เป็นที่สำราญพระทัย พระ
โอรส สระโบกขรณีเกอสระที่ปลูกดอกบัวประดับในสระ แล้วพระราชทาน
เครื่องทรง คือจันทน์สำหรับทา ผ้าโพกพระเศียร ฉลองพระองค์ ผ้าทรงสะพัก
พระภูษา ทั้งหมดเป็นของมขอมมาจากเมืองกาสทงน

แต่ตอนที่เห็นในภาพนี้ เป็นตอนที่เจ้าชายประทับนั่งขัดสมาธิอยู่ใต้ต้นไม้ที่ภาษาปฐมสมโพธิ
เรียกว่า ชมพูพฤกษ์ ซึ่งคนไทยเราเรียกต้นหว่านนั้นเอง เหตุที่เจ้าชายมาประทับอยู่ใต้ต้นหว่านนั้นก็
เพราะพระราชบิดาทรงจัดให้มีพระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญที่ทุ่งนาคนอกเมืองกบิลพัสดุ์ ตามพระ
ราชประเพณี พระราชบิดาซึ่งเสด็จแรกนาคด้วยพระองค์เอง หรือจะเรียกว่าทรงเป็นพญาแรกนาเสียเอง
ก็ได้ ได้โปรดให้เชิญเสด็จเจ้าชายไปด้วย

ภาพที่เห็นนี้อีกเหมือนกัน จะเห็นเจ้าชายประทับนั่งขัดสมาธิอยู่ล่างพระองค์เดียว ไม่เห็น
พระสหาย พระพี่เลี้ยง และมหาดเล็กอยู่เผ้าเลย เพราะทั้งหมดไปชมพระราชพิธีแรกนากัน เจ้าชายเสด็จ
อยู่ล่างพระองค์ภายใต้ต้นหว่านที่กว้าทวนพรรณนาไว้ว่า “กอปรด้วยสาขาแลใบ อันมีพรรณอันเขียวประ-
หนึ่งอันทนลึกรึ มีปริมาณกลมเย็นเป็นรมณีสถาน.....” พระทัยอันบริสุทธิ์และอย่างวิสัยผู้จะสำเร็จเป็น
พระพุทธเจ้าในภายหน้า ได้รับความวิเวกก็เกิดเป็นสมาธิขั้นแรกที่เรียกว่าปฐมฌาน

แรกนาเสร็จตอนบ่าย พระพี่เลี้ยงจึงมาหาเจ้าชายได้เห็นเงาไม่ยังอยู่ที่เดิมเหมือนเวลาเที่ยงวัน
ไม่คล้อยตามดวงตะวัน ก็เกิดอัศจรรย์ใจ จึงนำความไปกราบทูลพระเจ้าสุทโธทนะให้ทรงทราบ พระราช
บิดาเสด็จมาทอดพระเนตรก็เกิดความอัศจรรย์ในพระทัย แล้วก็ทรงออกพระโอษฐ์รู้ท่านว่า “กาลเมื่อวัน
ประสูติ จะให้น้อมพระองค์ลงถวายนมัสการพระกาฬเทวินตาบสนั้น ก็ทำปาฏิหาริย์ขึ้นไปยืนเบื้องบนชฎา
พระคาบส อาตมก็ประณตเป็นปฐมวันทนาการครั้งหนึ่งแล้ว แลครั้งนี้ อาตมก็ถวายอยู่ชลีเป็นทุติยะ
วันทนาการคำรบสอง”

พระเจ้าสุทโธทนะทรงไหว้พระพุทธเจ้าที่สำคัญ ๓ ครั้งด้วยกัน ครั้งแรกเมื่อภายหลังประสูติ
ที่คาบสมาเยี่ยม เห็นท่านคาบสไหว้ก็เลยไหว้ ครั้งที่สองก็คือครั้งทรงเห็นปาฏิหาริย์คราวนี้ ครั้งที่สาม
คือภายหลังพระพุทธเจ้าเสด็จออกผนวช ได้สำเร็จเป็นพระพุทธเจ้าแล้ว แล้วเสด็จกลับไปโปรดพระพุทธ
บิดาครั้งแรก

ภาพที่ ๗ ทรงประลองศิลปศาสตร์ยกอรอนหนัก ดัดสายศรเสียงสนั่น กระหิมเมือง

พอเจ้าชายสิทธัตถะทรงมีพระชนมายุพอสมควรแล้ว พระราชบิดาจึงทรงส่งไปศึกษาศิลปวิทยา ที่สำนักครูที่มีชื่อว่าวิศวามิตร เจ้าชายทรงศึกษาการใช้อาวุธยิงธนูและการปกครองใต้ดวงไฉนสนั่นความรู้อาจารย์

ภาพที่เห็นนี้ เป็นตอนเจ้าชายสิทธัตถะทรงมีพระชนมายุได้ ๑๖ ปีแล้ว และทรงศึกษาศิลปวิทยาจบแล้ว พระราชบิดาจึงตรัสสั่งให้สร้างปราสาท ๓ ฤดู เป็นจำนวน ๓ หลัง ให้ประทับเป็นที่สำราญพระทัย ปราสาทหลังที่หนึ่ง เหมาะสำหรับประทับในฤดูหนาว หลังที่สองสำหรับฤดูร้อน ทั้งสองหลังนี้ จะมีอะไรเป็นเครื่องควบคุมอุณหภูมิไม่ทราบได้ และหลังที่สามสำหรับประทับในฤดูฝน

หลังจากนั้น พระราชบิดาได้ทรงแจ้งไปยังพระญาติวงศ์ทั้งสองฝ่าย คือฝ่ายพระมารดาและฝ่ายพระบิดา ให้จัดส่งพระราชธิดามาเพื่อคัดเลือกสตรีผู้สมควรจะอภิเษกสมรสกับเจ้าชาย ทั้งนี้ เพราะพระราชบิดาทรงต้องการจะผูกมิตรพระราชโอรสให้เสด็จอยู่ครองราชสมบัติมากกว่าที่จะให้เสด็จออกทรงผนวช

แต่พระญาติวงศ์ทั้งปวงเห็นว่า ควรจะให้

เจ้าชายได้แสดงความสามารถในศิลปศาสตร์ที่ทรงเล่าเรียนมา ให้เป็นที่ประจักษ์แก่หมู่พระญาติก่อน พระราชบิดาจึงอัญเชิญพระญาติวงศ์มาประชุมกันที่หน้าพระมณฑปที่ปลูกสร้างขึ้นใหม่ ณ ใจกลางเมือง เพื่อชมเจ้าชายแสดงการยิงธนู

ธนูที่เจ้าชายยังมีชื่อว่าสหสัมมธนู แปลว่า ธนูที่มันหนักขนาดที่คนจำนวนหนึ่งพันคนจึงจะยกขึ้นได้ แต่เจ้าชายทรงยกธนูนี้ขึ้นได้ ประมุขสมโพธิให้คำอุปมาว่า “คงสตรีย่อนยกขึ้นซึ่งไม้กงศรคล้าย” บรรดาพระญาติวงศ์ทั้งปวงได้เห็นแล้วต่างชื่นชมยิ่งนัก แล้วเจ้าชายทรงลองดัดสายธนูก่อนยิง เสียงสายธนูดังกระหิมครึ้มครางไปทั่วกรุงกบิลพัสดุ์ จนคนทั้งเมืองที่ไม่รู้และไม่ไ้มาชมเจ้าชายทรงยิงธนูต่างถามกันว่านั่นเสียงอะไร

เป็นที่เจ้าชายยิงธนูนั้นนี้ คือชนทางทรายจามรีที่วางไว้ในระยะหนึ่งโยชน์ ปรากฏว่าเจ้าชายทรงยิงถูกขาคีตรงกลางพอดี ทั้งนี้ท่านว่า “ด้วยพระเนตรอันผ่องใส บริสุทธิ์ปราศจากมลทิน” พระญาติวงศ์ทั้งปวงจึงยอมถวายพระราชธิดา ซึ่งมีพระนางพิมพา ยโสธรา รวมอยู่ด้วยเพื่อคัดเลือกเป็นพระชายา

ภาพที่ ๘ พระบิดาทรงอภิเษกสมรสพระสิทธัตถะกับพระพิมพาเทวี

ตั้งได้เคยบรรยายไว้ ณ ที่นี้มาแล้วว่า พระญาติวงศ์ของพระพุทธเจ้า^๕นั้นมีสองฝ่าย คือฝ่ายพระมารดาและฝ่ายพระบิดา ทั้งสองฝ่ายอยู่คนละเมือง มีแม่น้ำโรหิณีไหลผ่านเป็นเขตกั้นพรมแดน พระญาติวงศ์ฝ่ายพระมารดามีชื่อว่า โกลิยวงศ์ ครองเมืองเทวทหะ พระญาติวงศ์ฝ่ายพระบิดาชื่อ ศากยวงศ์ ครองเมืองกบิลพัสดุ์

ทั้งสองนคร^๕นี้เกี่ยวคองเป็นพระญาติกัน มีความรักกันฉันพี่น้องร่วมสายโลหิต ต่างอภิเษกสมรสกันและกันเสมอมา สมัยพระพุทธเจ้า ผู้ทรงอยู่ในฐานะประมุขครองเมืองเทวทหะ คือพระเจ้าสุปปพุทธะ ส่วนผู้ครองเมืองกบิลพัสดุ์ก็เป็นที่ทราบอยู่แล้ว คือพระเจ้าสุทโธทนะ

พระชายาของพระเจ้าสุปปพุทธะ มีพระนามว่าพระนางอมิตา เป็นกนิษฐภคินี^๕ คือน้องสาวคนเล็กของพระเจ้าสุทโธทนะ กลับกันคือ พระชายาของพระเจ้าสุทโธทนะหรือพระมารดาของพระพุทธเจ้ามีพระนามว่าพระนางมายา พระนางเป็นน้องสาวของพระเจ้าสุปปพุทธะ ทั้งสองทรงอภิเษกสมรสกับพระภคินี^๕ของกันและกัน

พระเจ้าสุปปพุทธะมีพระโอรสและพระธิดาอันเกิดกับพระนางอมิตาสองพระองค์ พระโอรสคือเทวทัต พระธิดาคือพระนางพิมพา ยโสธรา

ปฐมสมโพธิว่าพระนางพิมพา ยโสธรา เป็นผู้หนึ่งในจำนวน ๗ สหชาติของพระพุทธเจ้า สหชาติคือสิ่งที่เกิดพร้อมกันกับวันที่พระพุทธเจ้าเกิด ๗ สหชาตินั้นคือ :-

๑. พระนางพิมพา ยโสธรา
๒. พระอานนท์
๓. กาฬุทายีอำมาตย์
๔. พระฉันทะ มหาทเล็ก
๕. ม้ากัณฐกะ
๖. ต้นพระศรีมหาโพธิ์
๗. ขมทรัพย์

พระญาติวงศ์ทั้งสองฝ่ายทรงเห็นพร้อมกันว่าพระนางพิมพา ยโสธรา ทรงพร้อมด้วยคุณสมบัติทุกอย่างสมควรจะอภิเษกสมรสกับเจ้าชายสิทธัตถะ พระราชพิธีอภิเษกสมรสจึงได้มีขึ้นในสมัยที่^๕เจ้าชายและเจ้าหญิงทรงมีพระชนมายุได้ ๑๖ ปีพอดี

TUDC

cat. 06/2509

ภาพที่ ๕ เสด็จประพาสสวน ทรงเห็นเทวทูต ๔ คือ คนแก่ คนเจ็บ คนตาย และบรรพชิต

ประพาสอุทยาน

พระเจ้าสุทโธทนะ ผู้พระราชบิดาและพระญาติวงศ์ทั้งปวงทรงปรารถนาที่จะให้เจ้าชายสิทธัตถะเสด็จอยู่ครองราชสมบัติ มากกว่าที่จะให้เสด็จออกบรรพชา อย่างที่คำทำนายของพราหมณ์บางท่านว่าไว้ จึงพยายามหาวิธีผูกมัดพระโอรสให้เพลิดเพลินในความสุขทุกอย่าง

แต่เจ้าชายสิทธัตถะทรงมีพระอัธยาศัยเป็นนักคิด สมกับที่ทรงเกิดมาเป็นพระศาสดาโปรดชาวโลก จึงทรงยินดีในความสุขนั้นไม่นาน พอพระชนมายุมากขึ้นจนถึง ๒๕ ก็ทรงเกิดนิพพิทา คือ ความเบื่อหน่าย

ต้นเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดความรู้สึกในพระทัยเช่นนั้น อยู่ที่ทรงเห็นสิ่งที่เรียกว่า เทวทูตทั้งสี่ระหว่างทาง ในวันเสด็จประพาสพระราชอุทยานนอกเมืองด้วยรถม้าพระที่นั่ง พร้อมด้วยข้าราชบริพารคนขับ เทวทูตทั้ง ๔ คือ คนแก่ คนเจ็บ คนตาย และนักบวช ทรงเห็นคนแก่ก่อน

ปฐมสมโพธิบรรยายลักษณะของคนแก่ไว้ว่า “มีเกศาอันหงอก แลสีข้างก็คดค่อม กายนั้นง่อมแง่อมไปในเบื้องหน้า มือถือไม้เท้าเดินมาในระหว่างมรรควิถี มีอาการไหวหวั่นสั่นไปทั่วทั้งกาย.....”

ก็ทรงสังเวชสลดพระทัย เช่นเดียวกับเมื่อทรงเห็นคนเจ็บและคนตายในครั้งที่สองและที่สาม เมื่อเสด็จประพาสพระราชอุทยาน ทรงปรารถนถึงพระองค์ว่าจะต้องเป็นอย่างนั้น ทรงพระดำริว่า สมภาพรรมตาในโลกนี้ย่อมมีสังตรงกันข้ามคู่กัน คือมีมืด แล้วมีสว่าง มีร้อน แล้วมีเย็น เมื่อมีทุกข์ ทางแก้ทุกข์ก็น่าจะมี

ในคราวเสด็จประพาสพระราชอุทยานครั้งที่ ๔ ทรงเห็นนักบวช “นุ่งห่มผ้ากาสาพัสตร์ กอปรด้วยยากปฏิกิริยาสารวม.....”

เมื่อทรงเห็นนักบวชก็ทรงเกิดพระทัยน้อมไปในทางบรรพชา ทรงรำพึงในพระทัย ที่เรียกอีกอย่างหนึ่ง ทรงเปล่งอุทานออกมาว่า “สาธุ บัณฑิต” สองคำนี้เป็นภาษาบาลี แปลให้ตรงกับสำนวนไทยว่า “บวชท่าจะดีแน่” แล้วก็ตัดสินใจว่า จะเสด็จออกบวชตั้งแต่วันนั้นเป็นต้นมา

๒๕๖๕

ภาพที่ ๑๐ ทรงสร่งสนานนาในสระ ราชบุรุษไปทูลว่าพระพิมพาประสูติ พระโอรสแล้ว

ทรงสร่งสนานในสระ

ภายหลังที่เจ้าชายสิทธัตถะทรงเห็นเทวทูตที่ ๕ คือนักษัตร จนตัดสินใจพระทัยว่าจะเสด็จออกบวชแน่นอนแล้ว ก็เสด็จด้วยรถพระที่นั่ง ที่ปทุมสมโพธิว่า “เทียมด้วยมงคลวารสินธพทั้ง ๕ มีสีดั่งดอกโกกนุทปทุมบุปผชาติ (ดอกบัวสีแดง)” เสด็จไปถึงพระราชอุทยาน

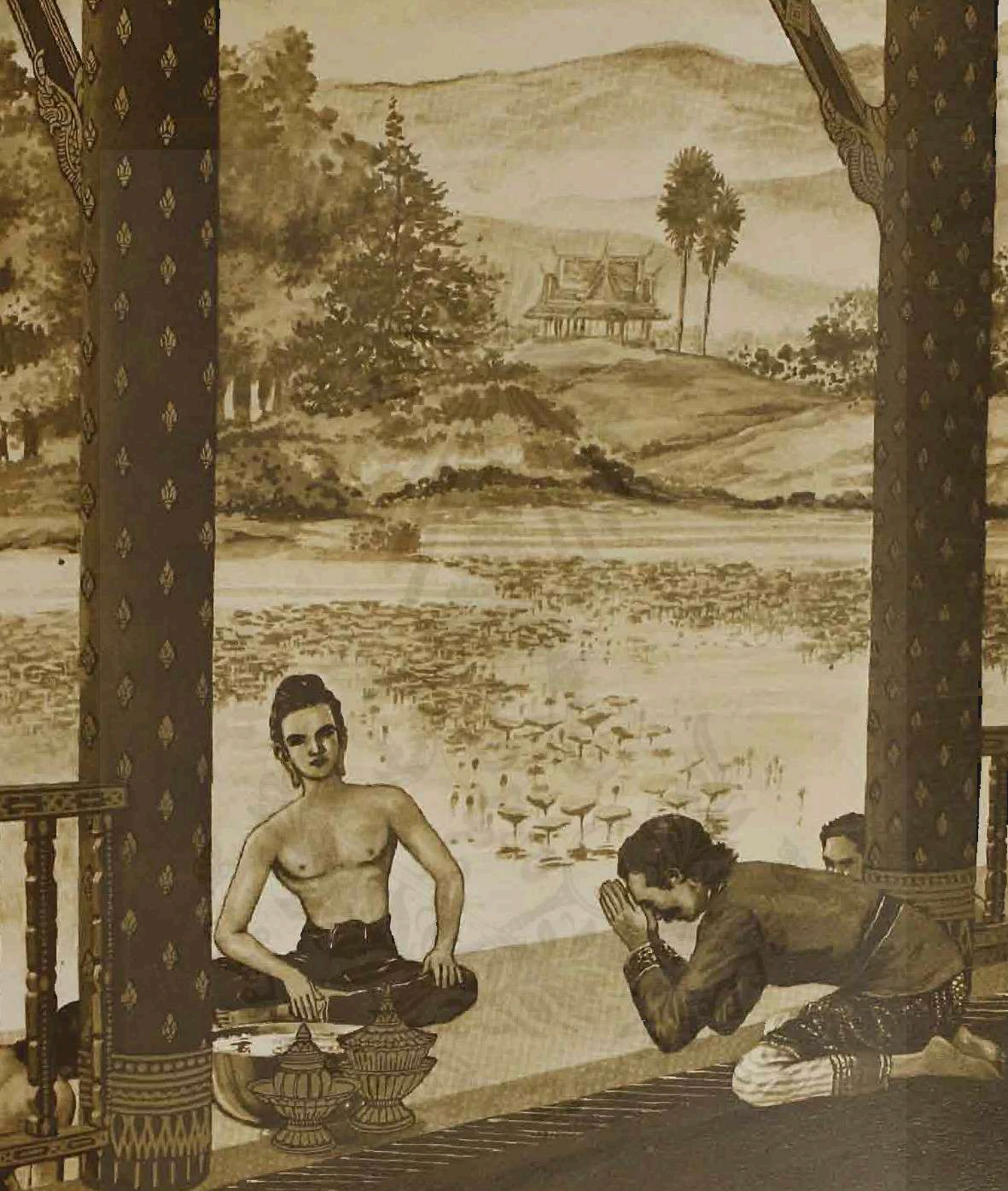
เมื่อเสด็จไปถึง เจ้าชายสิทธัตถะซึ่ง “แหวดล้อมไปด้วยคณานางอนกนิกรสุวรรณกัศัยราชกัญญา” ก็เสด็จลงสร่งสนานในสระโบกขรณีที่เรียงรายระคาคาคด้วยเบญจปทุมชาติ

เสด็จอยู่ที่พระราชอุทยานเกือบทั้งวัน จนเกือบเย็นจึงมีเจ้าพนักงานจากราชสำนักผู้หนึ่ง ซึ่งพระเจ้าสุทโธทนะรับสั่งให้นำข่าวมาทูลให้เจ้าชายสิทธัตถะทรงทราบ เจ้าพนักงานกราบทูลว่าพระนางพิมพา ยโสธรา ประสูติพระโอรสแล้ว

พระพุทโธชาจารย์ผู้แต่งอรรถกถาธรรมบทได้พรรณนาความตอนนีไว้ว่า เมื่อเจ้าชายสิทธัตถะ ได้ทรงทราบข่าวว่า พระชายาของพระองค์ ประสูติพระโอรสแล้ว ทรงเกิดความรู้สึกอย่างหนึ่งซึ่งไม่เคยเกิดกับพระองค์มาก่อนเลย คือ “ความรักลูกยิ่งนัก”

ความรักนั้นเกิดขึ้นแล้ว หนักหน่วงในพระทัย ผู้กัมคัตริ่งพระทัยยิ่งกว่าสิ่งใดในโลก จนทรงอุทานออกมาว่า “พันธน์ ชาตัง ราหุลัง ชาตัง” แปลเป็นภาษาไทยได้ว่า “ห่วงเกิดขึ้นเสียแล้ว” คำที่แปลว่าห่วงในพระอุทานของเจ้าชายสิทธัตถะคือ ราหุลัง หรือ ราหุล ต่อมากำนันได้ถวายเป็นพระนามของราหุลกุมาร

ที่เจ้าชายสิทธัตถะเปล่งอุทานขึ้นว่า “ห่วงเกิดขึ้นเสียแล้ว” นั้น หมายถึงว่าพระองค์กำลังตัดสินใจพระทัยจะเสด็จออกบวช กำลังจะตัดห่วงหาอาลัยในฆราวาสอย่างอื่น ก็เกิดมีห่วงใหม่ขึ้นมาผูกมัดอีกเสียแล้ว

TUDC

18/06/2564

ภาพที่ ๑๑ ทรงเปลื้องสังวาลประทานนางกิสาโคตมีซึ่งสดุดีพระคุณ ขณะเสด็จขึ้นสู่ปราสาท

เป็นภาพตอนต่อเนื่องมาจากตอนที่เจ้าชายสิทธัตถะเสด็จประพาสพระราชอุทยาน แต่ก่อนนั้นเป็นตอนเสด็จกลับเข้าเมืองพร้อมด้วยราชบริพารที่ตามเสด็จ สตรีที่ยืนเยื้องมองทางสิงห์ปญฺชหรือหน้าต่าพระตำหนักที่เห็นอยู่นั้น ปฐมสมโพธิบอกว่า เป็น “นางชัตติยราชกัญญาองค์หนึ่ง ทรงพระนามว่า กิสา โคตมี” เกี่ยวข้องกับเจ้าชายสิทธัตถะในทางพระญาติวงศ์อย่างไร ไม่ได้บอกไว้

แต่ในอรรถกถาธรรมบท ที่พระพุทโธชาจารย์ ชาวอินเดียรจนาไว้บอกว่า เธอเป็นธิดาของพระเจ้าอา (หญิง) ของพระพุทธเจ้า ซึ่งหมายถึงพระนางปมิตา และพระนางอมิตา ทั้งสองพระนางนี้เป็นพระกนิษฐา หรือน้องสาวของพระเจ้าสุทโธทนะ แต่เป็นธิดาของพระเจ้าอาพระองค์ไหนแน่ ท่านก็ไม่ได้บอกไว้

พระนาง กิสา โคตมี ได้ทรงเห็นเจ้าชายสิทธัตถะเสด็จกลับจากทรงสนานในสระโบกขรณี ในพระราชอุทยานผ่านมา และทรงเห็นเจ้าชายงามบริบูรณ์ด้วยพระรูปศิริโสภาคย์ ก็ทรงปีติโสมนัส จึงตรัสพระคาถาชมเจ้าชายสิทธัตถะบทหนึ่ง พระคาถา คือคำกลอนหรือโคลงที่กวีแต่งร้อยกรอง ความเดิมเป็นภาษาบาลีว่า

“นิพพุตา นุน สวา มาตา
นิพพุโต นุน โส ปิตา
นิพพุตา นุน สวา นารี
ยัสสายัง อิติโส ปติ”

ถอดเป็นร้อยแก้วในภาษาไทยว่า “ผู้ใดได้เป็นพระราชมารดาและพระราชบิดาของเจ้าชายสิทธัตถะ ผู้นั้นจะมีความสุขดับทุกข์เข็ญ สตรีใดได้เป็นพระชายา สตรีนั้นก็จะมีความสุขดับทุกข์เข็ญ”

เจ้าชายสิทธัตถะทรงไต่ย็นก็ชอบพระทัย ที่ทรงชอบที่สุดคือคำว่า “ดับ” ซึ่งพระองค์ทรงหมายพระทัยถึง “นิพพุต” หรือนิพพาน จึงทรงเปลื้องแก้วมุกดาหารเครื่องประดับพระคอ ราคาแสนกษาปณ์ มอบให้ราชบุรุษนำไปมอบให้แก่นาง กิสา โคตมี พระนางสำคัญหมายในพระทัยว่า เจ้าชายทรงมีพระทัยปฏิบัติค้นหาในพระนาง ก็ทรงเกิดพระโสมนัสยินดีเป็นอันมาก

18. 5. 2564

ภาพที่ ๑๒ ตึนบรรทมกลางดึกเห็นสาวสนมกรมในนอนระกะระกะ ระอา พระทัยใคร่ผนวช

ตั้งแต่เจ้าชาย สิทธิทัตตะ ทอดพระเนตรเห็นเทวทูตทั้งสี่แล้วทรงคัดสินพระทัยแน่วแน่ว่าจะเสด็จ
ออกบรรพชาเป็นต้นมา แม้ว่าภายหลังจากนั้นจะทรงเกิดบ่วงขึ้นในพระทัย คือทรงมีพระโอรส
และมีความรัก แต่ความที่ทรงพระทัยไว้ว่าจะเสด็จออกบวชก็ไม่เปลี่ยนแปลง

ในคืนวันเสด็จกลับจากพระราชอุทยาน ปฐมสมโพธิพรรณนาไว้ตอนหนึ่งว่า “...วันนั้น
สมเด็จพระบรมโพธิสัตว์ มีพระทัยยินดียิ่งนักในบรรพชา กอปรด้วยพระบัญญัติเป็นปราชญ์
อันประเสริฐ ปราศจากอาลัยในเบญจกามคุณ มิไต่ยินดีในพื่อนชบแห่งนางทั้งหลาย อัน
เป็นที่เจริญทุกข์เห็นปานดังนั้น ก็ยังลงสู่นิรากรมณ ประมาณมุกุทหนึ่ง....” มุกุทหนึ่ง
คือกรูหนึ่ง

ภายในปราสาทที่เจ้าชายประทับอยู่ สว่างรุ่งเรืองด้วยประทีปโคมไฟที่ “ตามด้วยน้ำมันหอม
ส่องสว่างกระจ่างจับแสงแก้วแสงทอง.....” บรรดานางบำเรอพร้อมรำขบร้องที่อยู่เฝ้า เมื่อ
เห็นเจ้าชายบรรทมหลับแล้วต่างก็เอนกายลงนอนทับเครื่องดนตรี

มุกุทหนึ่งหรือกรูหนึ่ง เจ้าชายตื่นบรรทมแล้วก็ทรงเห็นอาการวิปลาสของนางบำเรอที่นอน
หลับไม่สำรวม ปฐมสมโพธิพรรณนาไว้ว่า “แต่นางบางจำพวกก็นอนกลิ้งเกลือกมีเขษะ
(น้ำลาย) อันหลังไหล นางกลางเหล่าก็นอนกรนต่ำเสียงดังเสียดกา นางบางหมู่ก็นอนโอบอุ้งอ้า
อาการวิปลาส ลางเหล่านางก็นอนมีกายเปลือยปราศจากวัตถุ สำแดงที่สัมพารฐานให้
ปรากฏ....”

เจ้าชายเสด็จจากพระแท่นที่บรรทม เสด็จลุกขึ้นทอดพระเนตรภายในปราสาทที่ประทับ แม้จะ
สว่างรุ่งเรืองด้วยดวงประทีป และงามตระการด้วยเครื่องประดับ แต่ทรงเห็นเป็นที่มืด และ
ทรงเห็นเป็นคูปาชาศีลขีบ สิ่งที่มีชีวิต ที่ยังหายใจได้ ที่กำลังนอนระเนระนาดปราศจาก
อาการสำรวม คือนางบำเรอ ปรากฏแก่พระองค์เป็นซากศพผิดขีบในสุสาน

จึงออกพระโอษฐ์ลำพองพระองค์ว่า “อาตมาจะออกสู่มหาภิเนษกรมณในสมัยราตรีนี้” แล้ว
เสด็จไปยังพระทวารปราสาท และตรัสเรียกมหาดเล็กเฝ้าพระทวารว่า “ใครอยู่ที่นั่น”

ภาพที่ ๑๓ เสด็จไปเยี่ยม พระพิมพ์ฯ ซึ่งกำลังบรรทมหลับสนิทเป็นนิมิตอำนาจ พระผนวช

พอสิ้นพระดำรัสถามของเจ้าชายสิทธัตถะ ก็มีเสียงทูลขานรับ เจ้าของเสียง
ระบุชื่อตัวเองว่าฉันทะ นายฉันทะ ค่อมหาดเล็กคนสนิทของเจ้าชายสิทธัตถะ
และเป็นสหชาติคือเกิดวันเดียวกับเจ้าชายด้วย

ถ้าจะอุปมาเรื่องราวของพระพุทธเจ้าเป็นทงจบทะเลคร นายฉันทะก็เป็นตัวละครที่สำคัญ
คนหนึ่งในเรื่อง ความสำคัญนั้นคือเป็นผู้มีส่วนร่วมในการเสด็จออกบวชของพระพุทธ-
เจ้า อีกอย่างหนึ่งที่รู้จักกันดี คือเมื่อภายหลังเจ้าชายได้เสด็จออกบวชและได้ตรัสรู้
เป็นพระพุทธเจ้าแล้ว นายฉันทะได้โดยเสด็จออกบวชด้วย พระฉันทะกลายเป็นพระ
หัวแข็ง ใครว่ากล่าวไม่ได้ นอกจากพระพุทธเจ้าองค์เดียว เพราะพระฉันทะถือตัวว่า
เป็นข้าเก่า เขาใช้สรพนามเรียกเจ้าชายสิทธัตถะ หรือพระพุทธเจ้าติดปากมาจนกระทั่ง
บวชเป็นพระอยู่คำเดียวว่า “พระลูกเจ้า”

ในตอนทีกล่าวนี้ นายฉันทะนอนอยู่ที่ภายนอกห้องพระบรรทมของเจ้าชายศิระษะหนุ
กับบรรดไพร่ทวาร เมื่อเจ้าชายรับสั่งให้ไปเตรียมผูกม้า นายฉันทะก็รับพระบัญชา
รีบลงไปที่โรงม้า

ส่วนเจ้าชายผู้ทรงตัดสิ้นพระทัยแน่วแน่แล้วว่าจะเสด็จออกบวช เสด็จไปยังห้องพระ-
บรรทมของพระนางพิมพ์ฯ ยโสธรา ผู้ชายาก่อน เมื่อเสด็จไปถึง ทรงเหยียบาน
พระทวารออก ทรงเห็นพระชายากำลังหลับสนิท พระนางทอดพระกรไว้เหนือเศียร
ราหูล โอโรสมผู้เพิ่งประสูติ พระองค์ทรงเกิดความเสนาหาอาลัยในพระชายาและพระโอโรส
ที่เพิ่งได้ทอดพระเนตรเห็นเป็นครั้งแรกอย่างหนัก

ทรงหมายพระทัยว่า “จะทรงยกพระหัตถ์นางผู้ชนนี้ จะอุ้มเอาองค์โอโรส...” ก็ทรง
เกรงพระนางจะตื่นบรรทม และจะเป็นอุปสรรคแก่การเสด็จออกบวช จึงข่มพระทัย
เสียได้ว่าอย่าเลย เมื่อได้สำเร็จเป็นพระพุทธเจ้า “จะกลับมาทักตักการพระพักตร์
พระลูกแก้วเมื่อภายหลัง”

แล้วเสด็จออกจากที่นั่นลงจากปราสาทไปยังที่ที่นายฉันทะเตรียมผูกม้าไว้เรียบร้อยแล้ว

TJDC

18/06/2564

ภาพที่ ๑๔ ทรงปลุกนายฉันทะให้ผูกม้ากัณฐกะ เพื่อประทับเป็นพาหนะเสด็จ ออกบรรพชา

มีพระที่นั่งที่เจ้าชายสิทธัตถะเสด็จขึ้นทรงเพื่อเสด็จออกบวชครั้งหนึ่งชื่อว่า “กัณฐกะ” เป็นสหชาติคือเกิดวันเดียวกับเจ้าชาย หนังสือปฐมสมโพธิบอกส่วนยาวของม้านี้ไว้ว่า “ยาวตั้งแต่คอจดท้ายมีประมาณ ๑๘ ศอก” แต่ส่วนสูงก็บอกไม่ได้บอกไว้บอกแต่ว่า “โดยสูงก็สมควรกับกายอันยาว” และแจ้งถึงลักษณะอย่างอื่นไว้ว่า “สีขาวบริสุทธิ์ดุจสังข์อันขัดใหม่ ศีรษะนั้นดำดุจสีแห่งกา มีเกศาในमुखประเทศ (หน้า) ขาวผ่องดุจไฉ้หญ้าปล้องงามสะอาดกอปรด้วยพหลกำลังมาก และยืนประคิษฐานอยู่บนแท่นแก้วมณี”

ความที่ว่ำนั้นเป็นม้าในวรรณคดีที่กวีพรรณนาให้เชื่อง และให้เห็นเป็นม้าพิเศษกว่าม้าสามัญ ถ้าดอกความเป็นอย่างธรรมดาที่ว่ากัณฐกะสูงใหญ่สีขาวเหมือนม้าทรงของจอมจักรพรรดิหรือบุคคลผู้ทรงความเป็นเอกในเรื่อง

เมื่อเจ้าชายเสด็จเข้าใกล้ม้าทรงยกพระหัตถ์ขวาลบหลังกัณฐกะ ท่านว่าม้ากัณฐกะมีความยินดีก็เปล่งเสียงร้องดังกึกก้องสนั่นไปทั่วกรุงกบิลพัสดุ์ ดังไปไกลถึงหนึ่งโยชน์ (ประมาณ ๔๐๐ เส้น) โดยรอบ ถ้าเป็นไปตามนี้ ทำไมคนทั้งเมืองจึงไม่ตื่นกัน ? ท่านผู้รจนาวรรณคดีเรื่องนี้ท่านบอกว่า “เทพยดาก็กำบังเสียงซึ่งเสียงนั้นให้อันตรธานหายไป...” ท่านใช้เทวดาเป็นเครื่องเก็บเสียงม้านั้นเอง

ถ้าดอกความจากเรื่องของวรรณคดีดังกล่าวออกมา ก็คือเจ้าชายทรงชำนาญในเรื่องม้ามาก ทรงสามารถสะกดม้าไม่ให้ส่งเสียงร้องได้

จากนั้นก็เสด็จขึ้นหลังกัณฐกะ บ่ายพระพักตร์ออกไปทางประตูเมืองที่ชื่อ “ราชบาลทวาร” โดยมีนายฉันทะมหาศเล็กตามเสด็จไปข้างหลัง วันที่เสด็จออกบวชนั้นหนังสือปฐมสมโพธิบอกว่าเป็นวันเพ็ญเดือน ๘ ท่านว่า “พระจันทร์แจ่มในท่ามกลางคัณาดลประเทศ (ท้องฟ้า) ปราศจากเมฆ ภายในท้องจักรวาลก็ขาวผ่องโอภาสด้วยนิศากรรังสี” นิศากรรังสีคือแสงจันทร์ในวันเพ็ญ

TUCC

18/06/2564

ภาพที่ ๑๕ พญามารห้ามบรรพชา ว่าอีก ๗ วันจะได้เสวยสมบัติบรมจักร
แต่ไม่ทรงฟัง

เมื่อเจ้าชายสิทธัตถะเสด็จทรงม้าพระที่นั่งผ่านประตูเมืองออกมาในเวลารাত্রีที่มีแสงจันทร์
กระจ่าง ก็มีเสียงคล้ายเสียงคนตรัสขึ้นที่ข้างประตูนอกเมือง เสียงนั้นร้องห้ามเจ้าชายมิให้
เสด็จออกบวช

เจ้าชายสิทธัตถะ “ท่านนมึนามชื่อใด”

เจ้าของเสียง “เราชื่อวัสสาคีมาร”

พระยามารแจ้งข่าวให้เจ้าชายทรงทราบว่าอีกเจ็ดวันในเบื้องหน้า นับแต่วันนี้เป็นต้นไป
จักรแก้วจักเกิดขึ้น ผู้จะได้เป็นเจ้าของจักรแก้วนั้นคือ เจ้าชาย จักรแก้วตามความหมาย
ของพญามารในที่นี้คือความเป็นพระเจ้าจักรพรรดิ

เจ้าชาย “เรื่องนี้เราทราบแล้ว”

พญามาร “ถ้าเช่นนั้น ท่านจะเสด็จออกบวชเพื่อประโยชน์อันใด”

เจ้าชาย “เพื่อสรรพคุณญาณ”

สรรพคุณญาณตามความหมายในพระคำรัสของเจ้าชายคือความสำเร็จเป็นพระพุทธเจ้า
ความที่บรรยายมาทั้งหมดนั้น บรรยายตามความในวรรณคดีที่กวีท่านแต่งไว้ในปฐมสมโพธิ
และที่พระพุทธโฆษาจารย์รจนาไว้ในอรรถกถาธรรมบท โดยท่านสาธกให้เห็นเป็นบุคคลา
ธิษฐาน

บุคคลาธิษฐานคือ การแปลสิ่งที่มองไม่เห็นด้วยตา หรือสัมผัสไม่ได้ด้วยประสาททั้ง ๕
ที่เรียกว่านามธรรม แปลออกมาให้เห็นเป็นฉาก เป็นบุคคลซึ่งเป็นตัวแสดงในเรื่อง
เหมือนนักเขียนนวนิยายที่ถ่ายทอดความรู้สึกออกมาทางตัวละคร ถ้าไม่สาธกอย่างนี้คนก็
จะไม่เข้าใจ และท้องเรื่องก็จะจืด

ความในวรรณคดีที่เป็นบุคคลาธิษฐานดังกล่าวข้างต้นนั้น ถ้าว่าถึงเนื้อแท้ก็คือ พอเสด็จ
ออกพ้นประตูเมือง เจ้าชายสิทธัตถะซึ่งทรงอยู่ในภาวะปฤชุน แม้พระทัยหนึ่งจะทรง
ปรารถนาความเป็นพระพุทธเจ้า แต่อีกพระทัยหนึ่งก็ยังทรงห่วงบ้านเมือง

ความที่ทรงห่วงนี้ กวีท่านจำลองออกมาในรูปของพญามารผู้ซัดขวาง แต่แล้วเจ้าชายก็ทรง
เอาชนะเสียได้ จะเรียกว่าชนะพญามารหรือชนะความห่วงที่เป็นข้าศึกในพระทัยนั้น ก็ได้
๕ ๕
ทรงน

18/06/2564

ภาพที่ ๑๖ ทรงตัดพระโมลีถือเพศบรรพชา ณ ผังนาอโนมา ภูมิการพรหม ถวายอัฐบริวาร

เจ้าชายสิทธัตถะพร้อมด้วยนายฉันทะที่ตามเสด็จ ทรงขมม้าพระที่นั่งไปตลอดคืน ไปสว่าง
เอาที่แม่น้ำแห่งหนึ่ง ซึ่งเป็นเขตแดนกันเมืองทั้ง ๓ คือ กบิลพัสดุ์ สาวัตถี และไพศาลี
ทรงถามนามแม่น้ำกับนายฉันทะ นายฉันทะกราบทูลว่า “พระลูกเจ้า! แม่น้ำนี้มีชื่อว่า
อโนมาที่ พระเจ้าข้า”

ทรงพามาและมหาดเล็กข้ามแม่น้ำ แล้วเสด็จลงจากหลังม้าประทับนั่งบนหาดทราย “อัน
ชาวคูแผ่นดินเงิน” พระหัตถ์ขวาจับพระขรรค์แสงดาบ พระหัตถ์ซ้ายจับพระจุฬา คือยอด
หรือปลายพระเกศากับพระโมลี คือม่นพระเกศา หรือผมที่ม่นเป็นมวย แล้วทรงตัดด้วย
พระขรรค์แสงดาบ เหลือพระเกศาไว้ยาวประมาณ ๒ นิ้ว เป็นวงกลมเวียนไปทางขวา

เสร็จแล้วทรงเปลื้องพระภูษาทรงออก แล้วทรงครองผ้ากาสาวพัสตร์ ที่ภูมิการพรหมนำ
มาถวายพร้อมด้วยเครื่องบริวารอย่างอื่นของนักบวช แล้วทรงอธิษฐานเพศเป็นนักบวชที่
บนหาดทราย ริมฝั่งแม่น้ำอโนมานั่นเอง

ทรงมอบพระภูษาทรง และม้าพระที่นั่งให้นายฉันทะนำกลับไปกราบทูลแจ้งข่าวแก่พระราช
บิดาให้ทรงทราบ นายฉันทะมีความอาลัยรักองค์ผู้เป็นเจ้านาย ถึงร้องไห้กลิ้งเกลือกแทบ
พระบาทไม่อยากจะกลับไป แต่ซัดรับสั่งไม่ได้ ด้วยเกรงพระอาญา

เจ้าชายหรือซึ่งคงแค้นเป็นต้นไป หนังสือพุทธประวัติเรียกว่า “พระมหาบรูช” ทรงลอบ
หลังม้าที่กำลังจะจากพระองค์กลับเมือง มานาคาไหลอาบหน้า “แล้วแลบชีวหาออกเสียดฟัน
ฝ่าพระบาท” ของพระองค์ผู้เคยทรงเป็นเจ้าของ

ทั้งม้าทั้งคนคือนายฉันทะนำตาอาบหน้า ขำน้ำกลับมาเมือง แต่พอลบพระเนตรพระมหา-
บรูช ม้าก็วิ่งเร่ก่หัวใจแตกออก ๗ ภาค หรือหัวใจวายตาย นายฉันทะจึงปลดเครื่องม้า
ออก แล้วนำดอกไม้ป่ามา “บูชาศพพญาสิงห์” แล้วฉันทะก็ทอพระภูษาทรงและเครื่อง
ม้าเดินร้องไห้กลับเมืองคนเดียว

ภาพที่ ๑๗ เสด็จจาริกผ่านกรุงราชคฤห์ มหาชนเห็นแล้วก็โจษจันกันทั่วเมือง

เมื่อนายฉันทะ มหาตมผู้ซื้อสัตว์กลับคืนไปแจ้งข่าวทางเมืองกบิลพัสดุ์แล้ว พระมหาบุรุษหรือก่อนหน้านั้น เจ้าชายสิทธัตถะเสด็จจากหัตถราชชายฝั่งแม่น้ำอนาโณมาไปยังตำบลที่มีป่ามะม่วงมากแห่งหนึ่ง ที่เรียกโดยชื่อว่า อนุปิยอัมพวัน ตำบลนี้อยู่ในเขตแขวงมัลลชนบท ประทับอยู่ที่นั่นหนึ่งสัปดาห์ ในวันที่ ๘ จึงเสด็จจาริกเข้าแคว้นมคธไปโดยลำดับจนถึงกรุงราชคฤห์ ซึ่งเป็นเมืองหลวงของแคว้นในสมัยนั้น

แคว้นมคธเป็นแคว้นใหญ่ มั่งคั่ง มากด้วยพลเมืองและมีอำนาจมากเท่าเทียมกับอีกแคว้นหนึ่งในสมัยเดียวกัน คือแคว้นโกศล ซึ่งมีกรุงสาวัตถีเป็นเมืองหลวง

กษัตริย์ผู้เป็นใหญ่ของกรุงราชคฤห์แห่งแคว้นมคธ ในสมัยที่กล่าวนี้ทรงพระนามว่าพระเจ้าพิมพิสาร ทรงมีพระชนมายุรุ่นราวคราวเดียวกับพระมหาบุรุษ ขณะที่กำลังทรงเป็นกษัตริย์หนุ่ม

เวลาเช้า พระมหาบุรุษเสด็จเข้าเมือง ชาวเมืองเกิดอาการที่ประสมโพธิรายงานไว้ว่า “ตื่นเอิกเกริกไกลาฬทั่วทั้งพระนคร” เพราะได้เห็นนักบวชที่ทรง “รูปสิริลักษณะเลิศบุรุษ จะว่าเป็นเทวดา หรือนาคครุฑคนธรรพ์ประการใดก็มีไต่รู้ เข้ามาสู่พระนครเที่ยวโคจรบิณฑบาตประหลาดนัก” ต่างก็โจษจันกันทั่วเมือง

เจ้าชายสิทธัตถะ หรือซึ่งขณะนั้น คือพระมหาบุรุษและซึ่งต่อมาคือพระพุทธเจ้า ทรงเกิดในชาติยศสกุล คือสกุลกษัตริย์ ทรงเป็นอนุภโตสุชาติ คือทรงมีพระชาติกำเนิดเป็นกษัตริย์บริสุทธ์ทั้งฝ่ายพระบิดาและฝ่ายพระมารดา ทรงมีผิวพรรณที่ภาษาบาลีเรียกว่า “กาญจนวันโณ” แปลตามตัวว่าผิวทอง ความหมายก็คือผิวเหลืองขาว ทรงมีพระรูปโฉมสง่างาม ถึงแม้จะทรงปลงพระเกศา และพระมัสสุ และทรงนุ่งห่มผ้ากาสาวพัสตร์อย่างนักบวชผู้สละทั้งความงามทางฆราวาสวิสัยแล้วก็ตาม แต่พระอาการกิริยาเวลาเสด็จดำเนินก็ยังลีลาของกษัตริย์ชัดเจน คือสง่างามผิคนึกสามัญชน

เพราะเหตุนี้ เมื่อชาวเมืองราชคฤห์ได้เห็น จึงแตกตื่นกันจนความทราบไปถึงพระเจ้าพิมพิสาร ผู้เป็นพระราชาธิบดีแห่งกรุงราชคฤห์

ภาพที่ ๑๘ พระเจ้าพิมพิสารเสด็จไปเฝ้า ทูลขอปฏิญาณว่าถ้าตรัสรู้แล้วขอให้ มาโปรดก่อน

พระเจ้าพิมพิสารได้ทราบความที่ชาวเมืองต่างโจษจันกันถึงเรื่องนักบวชหนุ่มผู้ทรงความสง่างาม
ผิดจากนักบวชอื่น ๆ เข้ามาในเมือง จึงทรงส่งเจ้าพนักงานไปสืบความดู หนังสือปฐมสมโพธิ
เรียบเรียงพระดำรัสสั่งของพระเจ้าพิมพิสารตอนนั้นไว้ว่า

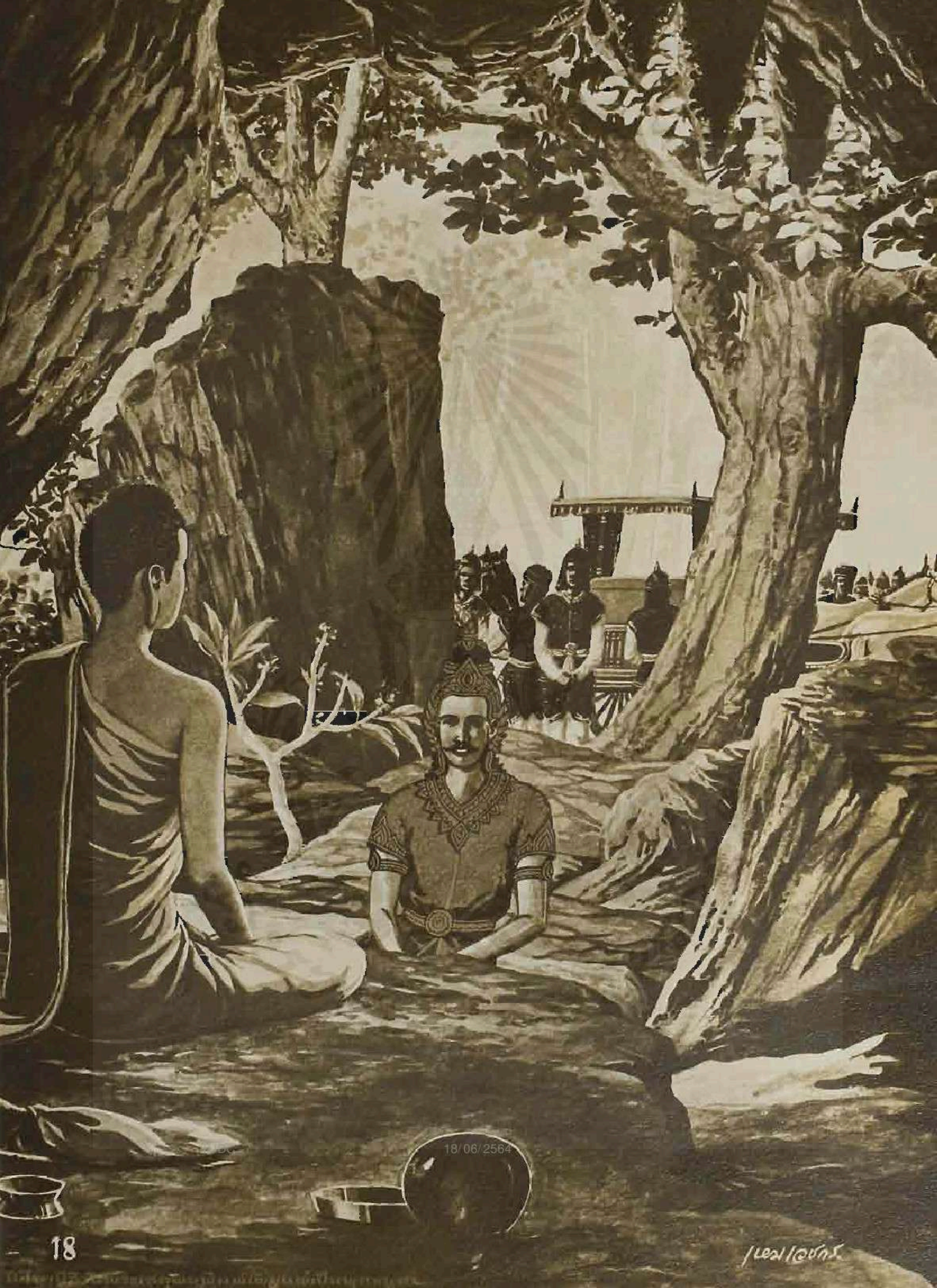
“ท่านจงสะกดตามบทจรไปดู ให้รู้ตระหนักแน่ แม้ว่าเป็นเทพยดาที่จะเหาะไปในอวกาศ มิใช่
เป็นพญานาคก็ข้าแรกปรูทไปเป็นแท้ แม้ว่าเป็นมนุษย์ ก็จะไปนั่งบริโภคภัตตาหารโดยควร
ประมาณแก่คนได้ จงไปพิจารณาดู ให้รู้ประจักษ์”

ฝ่ายพระมหาบุรุษเมื่อทรงรับอาหารบิณฑบาตพอควรจากชาวเมืองแล้ว ก็เสด็จออกจากเมืองไป
ที่งามภูเขานอกเมืองแห่งหนึ่ง แล้วทรงตั้งสติพิจารณาปรารภที่จะเสวยอาหารที่ทรงได้มาจาก
การเสด็จบิณฑบาต อาหารที่ว่าเป็นจำพวกที่เรียกว่า “มิสกัต” คืออาหารที่คละระคนปนกัน
ทุกชนิด ทั้งคี่และเลข ทั้งนาและแห้ง ทั้งควาและหวาน

พระมหาบุรุษทรงเห็นแล้วทรงเกิดพระอาการอย่างหนึ่งซึ่งปฐมสมโพธิพรรณนาไว้ว่า “ปาน
ประหนึ่งลำไส้ใหญ่จะกลบ้อออกทางพระโอษฐ์ เหตุพระองค์เคยเสวยประณีตโภชนาหาร ปาน
ประคฤทธิพิยสุทธาโภชน” แต่ทรงข่มพระทัยด้วยคุณธรรมของนักบวชเสียได้ จึงเสวย
อาหารนั้นอย่างปกติ

พระเจ้าพิมพิสารกับพระมหาบุรุษทรงเป็น “อภิกษุบุพสหาย” กัน แปลว่าทรงเป็นพระสหายที่
เคยเคียงพระนามกันมาก่อน แต่ไม่เคยเห็นกันและกันเลย เมื่อทรงทราบเรื่องจากเจ้าพนักงาน
กราบทูลให้ทรงทราบแล้ว พระเจ้าพิมพิสารจึงเสด็จไปเฝ้าพระมหาบุรุษ ทรงทราบบว่าเป็นเจ้า
ชายจากศากยสกุล จึงตรัสเชิญพระมหาบุรุษให้เสด็จอยู่ครองเมืองด้วยกัน พระมหาบุรุษทรง
ปฏิเสธและทรงแจ้งถึงความแน่วแน่ในพระทัยที่จะแสวงหาความตรัสรู้

พระเจ้าพิมพิสารจึงตรัสขอปฏิญาณว่าถ้าได้ตรัสรู้แล้วขอให้เสด็จมาโปรด พระมหาบุรุษทรงรับ
ปฏิญาณนั้น

18/06/2564

ภาพที่ ๑๙ เสด็จไปศึกษาลัทธิญาซีซีป่ากับอาจารย์ดาบส เห็นว่ามีใช้ทางตรัสรู้ ก็ทรงเลิกไป

ในสมัยที่กล่าวนี้ แคว้นมคธมีนักบวชที่ถึงตนเป็นคณาจารย์ต่าง ๆ ที่มีชื่อเสียงมากคณะด้วยกัน แต่ละคณะต่างก็มีศิษย์สาวกและมีคนนับถือมาก กรุงราชคฤห์ ก็เป็นที่สัญจรจาริกผ่านไปมาของเจ้าลัทธิต่าง ๆ เพื่อเผยแพร่ลัทธิของตนให้คนเลื่อมใส

คณาจารย์ที่มีชื่อเสียงมากที่สุด ตอนเจ้าชายสิทธัตถะเสด็จออกบวชซึ่งอยู่ในแคว้นนี้มีสองคณะด้วยกันคือ คณะอาจารย์ดาบส กาลามโคตร และคณะอุทกดาบส รามบุตร ทั้งสองคณะนี้ต่างอาศรมสอนศิษย์อยู่ในบ้านนอกเมือง

พระมหาบุรุษจึงเสด็จไปยังที่นี้ เพื่อทรงศึกษาเล่าเรียนและทดลองดูว่าจะเป็นทางตรัสรู้หรือไม่ เสด็จไปทรงศึกษาที่สำนักแรกก่อน ทรงศึกษาจนสิ้นความรู้ของท่านคณาจารย์เจ้าสำนักแล้ว ทรงเห็นว่ายังมีใช้ทางตรัสรู้ จึงเสด็จไปทรงศึกษาในสำนักคณาจารย์ที่สอง ทรงได้ความรู้เพิ่มเติมขึ้นเล็กน้อย แต่ก็ได้เพียงสมบัติแปด

สมบัติหมายถึงฉาณ คือวิธีทำจิตให้เป็นสมาธิ มีตั้งแต่อย่างหยาบขึ้นไปจนถึงละเอียดที่สุด ทั้งหมดมีแปดขั้นด้วยกัน ทรงเห็นว่า จิตใจในระดับนี้ก็ยังไม่อยู่ในชั้นของโลกีย์ ปุถุชนสามารถมีได้ แต่มีแล้วยังเสื่อมได้ ยังไม่ใช่โลกุตระคือทางหลุดพ้น

ท่านคณาจารย์ทั้งสองสำนักชวนพระมหาบุรุษให้อยู่ด้วยกันเพื่อช่วยสั่งสอนศิษย์สาวกต่อไป ทั้งสองท่านสรรเสริญพระมหาบุรุษว่าทรงมีความรู้ยอดเยี่ยมเทียมกับตน แต่พระมหาบุรุษทรงปฏิเสธคำเชิญชวนนั้นเสีย

เมื่อทรงทดลองลัทธิของคณาจารย์ที่มีหาชนยกย่องนับถือว่ามีความรู้สูงสุดแต่ทรงเห็นว่ามิใช่ทางตรัสรู้ได้ด้วยพระปรีชาญาณของพระองค์แล้ว พระมหาบุรุษจึงทรงดำริจะลองทดลองสิ่งที่นักบวชนักพรตจำนวนมากสมัยนั้นนิยมปฏิบัติกันว่าจะเป็นทางตรัสรู้หรือไม่

ทางนั้นก็ก่อกิจการที่หมายถึงการบำเพ็ญเพียรที่เข้มงวดเกินที่วิสัยสามัญมนุษย์จะทำได้ทีคนทั่วไปเรียกว่าทรมานตนให้ได้รับความลำบากนั่นเอง

ภาพที่ ๒๐ เสด็จถึงอุรุเวลาเสนานิคมอันสงัดเงียบ ทรงพอพระทัยประทับ
บำเพ็ญเพียรที่นั่น

พระมหาบุรุษทรงอำลาท่านคณาจารย์ทั้งสองแล้ว ออกจากที่นั่นแล้วเสด็จจาริกแสวง
หาที่สำหรับทรงบำเพ็ญเพียรเพื่อทดลองทุกกริยาที่คนสมัยนั้นนิยมทำกันดังกล่าวแล้ว
เสด็จไปถึงตำบลแห่งหนึ่งซึ่งอยู่ในเขตแขวงมคธเหมือนกัน มีนามว่าอุรุเวลาเสนานิคม
อุรุเวลาแปลว่ากองทราย เสนานิคมแปลว่าตำบลหมู่บ้าน

พื้นที่ตำบลแห่งนี้เป็นที่ราบรื่น มีแนวป่าเขียวสด เป็นที่น้ำเบิกบานใจ มีแม่น้ำเนรัญ
ชรา น้ำไหลใสสะอาด มีทำสำหรับลงอาบ มีหมู่บ้านตั้งอยู่โดยรอบ ไม่ไกลเกินไป
และไม่ไกลเกินไป เหมาะสำหรับเป็นที่อาศัยเที่ยววิณฑาทิของนักบวชบำเพ็ญพรต

อุรุเวลาเสนานิคม ถ้าจะเรียกอย่างไทยเราก็คงจะเรียกได้ว่า หมู่บ้านกองทราย หรือ
หมู่บ้านทรายงาม อะไรอย่างนั้น

กัมภีร์อรรถกถาชื่อสมันตปสาทิกา เล่ม ๓ ซึ่งพระพุทธโฆษาจารย์ชาวอินเดียสมัยหลัง
พระพุทธเจ้านิพนธ์แล้วเป็นผู้แต่ง ได้เล่าประวัติของกองทรายที่ตำบลนี้ไว้ว่า ในอดีต
สมัย ที่เคยเป็นที่บำเพ็ญเพียรของพวกนักพรตจำนวนมาก นักพรตที่มาตั้งอยู่ที่นี่ตั้ง
ระเบียบข้อบังคับปกครองกันเองไว้ว่า ความผิดของคนที่ไม่แสดงออกทางกายและวาจา
นั้นพอมองเห็นได้ ส่วนทางใจไม่มีใครมองเห็นเลย ใครจะคิดผิดคิดชั่วอย่างไรก็มอง
ไม่เห็น ลงโทษว่ากล่าวกันก็ไม่ได้ เพราะฉะนั้น ถ้าใครเกิดคิดชั่วเช่นเกิดอภิวรรณกรรม
ใครขึ้นมาเมื่อใดละก็ขอให้ผู้นั้นลงโทษตัวเอง โดยวิธีนำบาตรไปตักเอาทรายมาเทกอง
ไว้ หนึ่งคนหนึ่งครั้ง ครั่งละหนึ่งบาตร เป็นการประจานตัวเองให้คนอื่นรู้ ด้วยเหตุ
นี้ ภูเขากองทรายหรืออุรุเวลา ซึ่งเสมือนหนึ่งอนุสรณ์แห่งกองกิเลสของพระฤๅษีเก่า
ก่อนจึงเกิดขึ้น

สมัยพระพุทธเจ้า บริเวณตำบลบ้านแห่งนี้ยังเรียกกันว่า อุรุเวลาเสนานิคม แต่มาสมัย
หลังกระทั่งทุกวันนี้เรียกบริเวณตำบลแห่งนี้ว่าพุทธคยา ซึ่งปัจจุบัน วัดไทยพุทธคยา
ก็ตั้งอยู่ที่นั่น

พระมหาบุรุษทรงเลือกตำบลเป็นที่บำเพ็ญทุกกริยา ซึ่งเป็นบททดลองอีกบทหนึ่งว่า
จะเป็นทางตรัสรู้หรือไม่

ภาพที่ ๒๑ ทรงบำเพ็ญทศกิริยา บัญญัติศรัทธาปฏิบัติ พระอินทร์ตีตพิน ถวายข้ออุปมา

ตอนนี้เป็นตอนที่พระมหากษัตริย์ทรงบำเพ็ญทศกิริยา กลุ่มคนที่นั่งอยู่เบื้องหน้าพระพักตร์นั้นคือคณะบัญญัติศรัทธา มี ๕ คนด้วยกัน คือ โภคทัตตัญญู วัปปะ ภัททิยะ มหานามะ และอัสสชิ ทั้งหมดตามเสด็จพระมหากษัตริย์ออกมาเพื่อเฝ้าอุปฐาก ส่วนผู้ที่ตีตพินอยู่บนอากาศนั้นคือพระอินทร์

คนหัวหน้าคือโภคทัตตัญญู เป็นคนหนึ่งในจำนวนพราหมณ์ ๘ คนที่เคยทำนายพระลักษณะของเจ้าชายสิทธัตถะ ตอนนั้นยังหนุ่มแต่ตอนนี้แก่มาแล้ว อีก ๔ คนเป็นลูกของพราหมณ์ที่เหลือคือในจำนวนพราหมณ์ ๗ คนนั้น

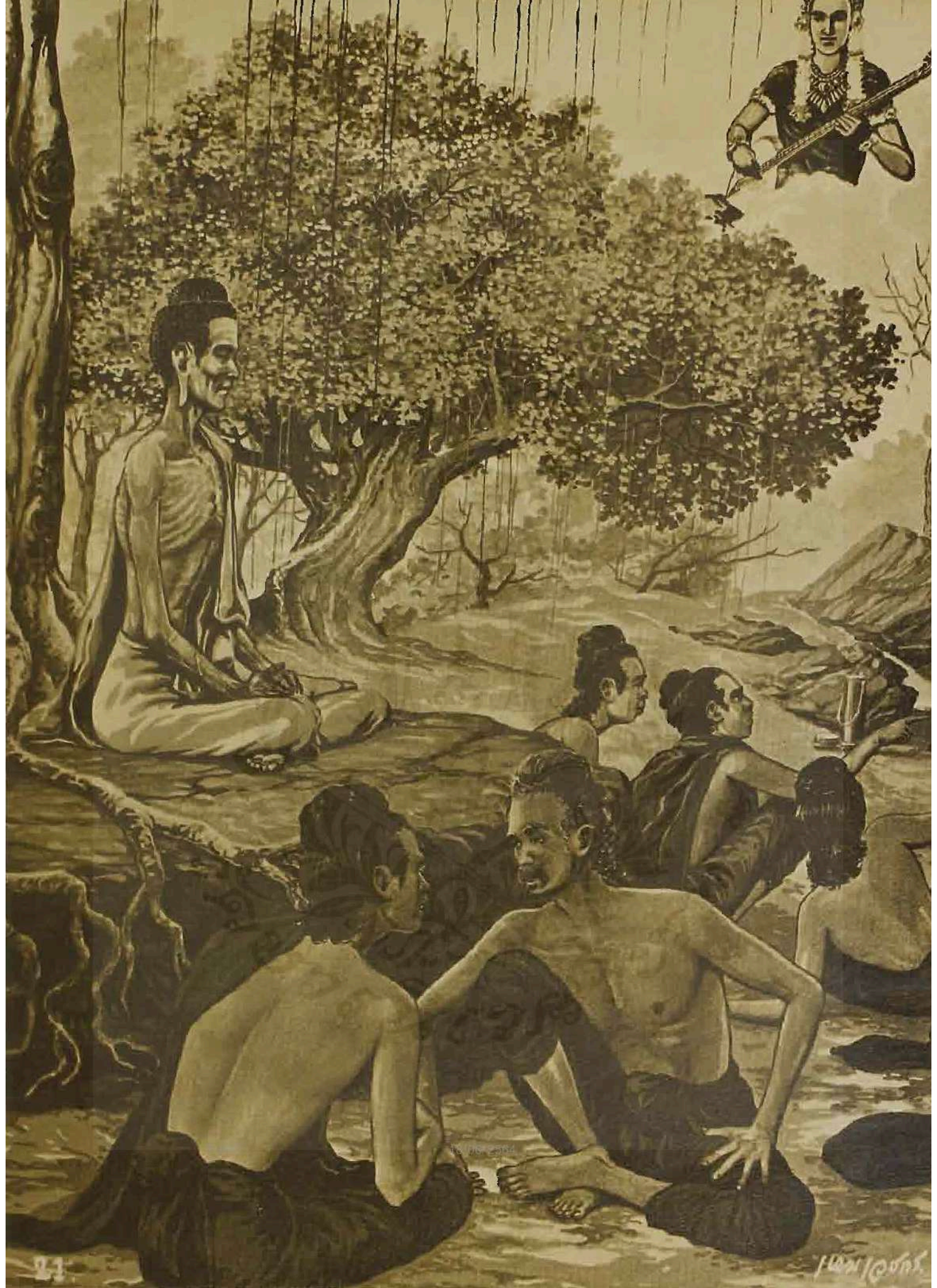
ทศกิริยาเป็นพรอย่างหนึ่งซึ่งนักบวชสมัยนั้นนิยมทำกัน มีตั้งแต่อย่างต่ำธรรมดา จนถึงขั้นอาการปางตายที่เกินวิสัยสามัญมนุษย์จะทำได้ อย่างยิ่งยวดปางตายคือกัดฟัน กลืนลมหายใจเข้าออก และอดอาหาร

พระมหากษัตริย์ทรงทดลองดูทุกอย่าง จนบางครั้งเช่น คราวลศเสวยอาหารน้อยลง ๆ จนถึงงดเสวยเลย แทะสิ้นพระชนม์ พระกายซุบผอม พระโลมารากเน่าหลุดออกมา เหลือแต่หนังหุ้มกระดูก เวลาเสด็จดำเนินถึงกับชวานเชลล์มลง

ทรงทดลองดูแล้วก็ทรงประจักษ์ความจริง ความจริงที่ว่านักบวชที่แท้จริงเป็นบุคคลาธิษฐานคือพระอินทร์ตีตพินสามสายมาทรงตีตให้ฟัง สายพิณที่หนึ่งกวตซึ่งตีตเกินไปเลยขาด สายที่สองหย่อนเกินไปตีตไม่ถึง สายที่สามไม่หย่อนไม่ถึงนัก ตีตคงเพราะ

พระอินทร์ตีตพิณสายที่สาม (มัชฌิมาปฏิปทา) ตีตออกมาเป็นความว่า ไม้สดแช่อยู่ในน้ำ ทำอย่างไรก็ตีให้เกิดเป็นไฟไม่ได้ ถึงอยู่บนบก แต่ยังสดก็ตีให้เกิดไฟไม่ได้ ส่วนไม้แห้งและอยู่บนบกจึงตีให้เกิดไฟได้ อย่างแรกเหมือนคนยังมีกิเลสและอยู่ครองเรือน อย่างที่สองเหมือนคนออกบวชแล้ว แต่ใจยังสดด้วยกิเลส อย่างที่สามเหมือนคนออกบวชแล้วใจเหี่ยวแห้งจากกิเลส

พอทรงเห็นหรือได้ยินเช่นนั้น พระมหากษัตริย์จึงทรงเลิกบำเพ็ญทศกิริยา ซึ่งเป็นความเพียรทางกาย แล้วเริ่มกลับเสวยอาหารเพื่อบำเพ็ญความเพียรทางใจ พวกบัญญัติศรัทธาเข้าก็เกิดเสื่อมศรัทธา ทว่าพระมหากษัตริย์คลายความเพียรเวียนมาเพื่อกลับเป็นผู้มีกัมมเสียแล้ว เลยพากันละทิ้งหน้าที่อุปฐากหนีไปอยู่ที่อื่น

ภาพที่ ๒๒ เซวณตรีสรุ นางสุชาดากับทาสีมาถวายข้าวปายาส โดยสำคัญว่า
เป็นเทวดา

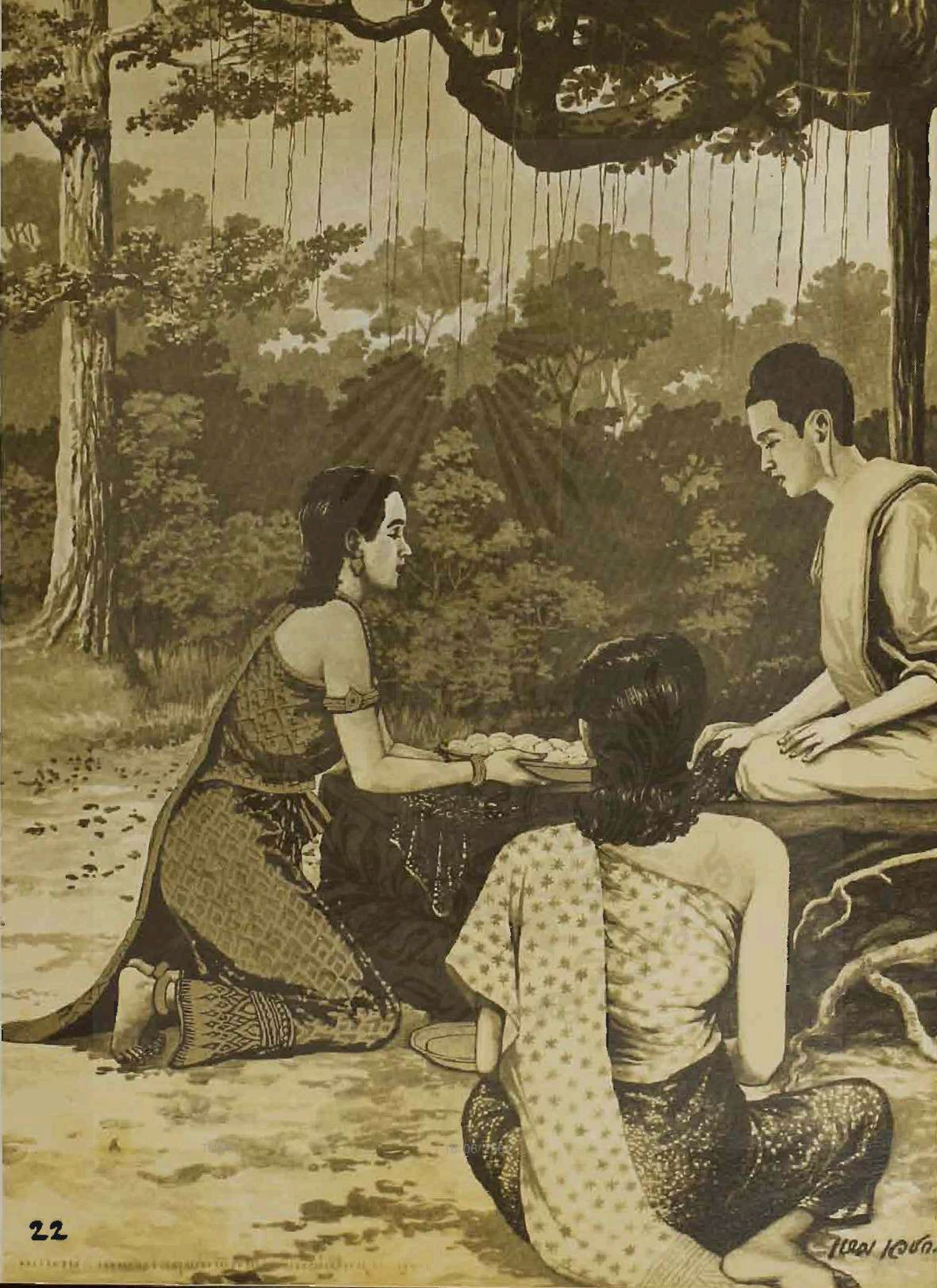
นับตั้งแต่พระมหากษัตริย์เสด็จออกบวชเป็นต้นมาจนถึงวันที่เห็นอยู่ในภาพนี้เป็นเวลาอย่าง
เข้าปีที่ ๖ ตอนนั้นพระมหากษัตริย์เริ่มเสวยอาหารจนพระกายมีกำลังเป็นปกติแล้ว และ
วันนั้นเป็นวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ ก่อนพระพุทธเจ้าขึ้นพพาน ๔๕ ปี

สตรีที่กำลังถวายของแก่พระมหากษัตริย์คือนางสุชาดา เป็นธิดาของคหบดีผู้หนึ่งในหมู่บ้าน
ตำบลอรุเวลาเสนาภิคม ของที่นางถวายคือข้าวมธุปายาส คือข้าวที่หุงด้วยนมโคล้วน
เป็นอาหารจำพวกมั่งสวิริติ ไม่ปนเนื้อ ไม่เจือปลา ใช้สำหรับบวงสรวงเทพเจ้าโดย
เฉพาะ

ปฐมสมโพธิเล่าว่านางสุชาดาเคยบวชเป็นภิกษุณีที่ต้นไทรเพื่อให้ได้สามัญชีชาติสกุลเสมอ
กันและได้ลูกที่มีบุญ เมื่อนางได้สมปรารถนาแล้วจึงหุงข้าวมธุปายาสเพื่อแค้น ก่อน
ถึงวันหุง นางสุชาดาส่งคนงานให้ไล่ต้อนฝูงโคนมจำนวนหนึ่งพันตัวเข้าไปเลี้ยงในป่า
ชะเอมเครือ ให้แม่โคกินชะเอมเครือ กินอิ่มแล้วไล่ต้อนออกมา แล้วแบ่งแม่โคนม
ออกเป็นสองฝูง ๆ ละ ๕๐๐ ตัว แล้วรีดเอานมจากแม่โคนมฝูงหนึ่งมาให้แม่โคนมอีก
ฝูงหนึ่งกิน แบ่งและคัดแม่โคนมอย่างนี้เรื่อย ๆ ไปจนเหลือแม่โคนม ๘ ตัว เสร็จแล้ว
จึงรีดน้ำนมจากแม่โคนมทั้ง ๘ มาหุงข้าวมธุปายาส

หุงเสร็จแล้ว นางสุชาดาส่งให้นางทาสีหญิงรับใช้ไปทำความสะอาดบึงกวาศบริเวณต้น
ไทร นางทาสีไปแล้วกลับมารายงานให้นางสุชาดาทราบว่าเวลานี้รุกขเทพเจ้าที่จะ รับ
เครื่องสังเวทได้สำแดงกายให้ปรากฏนั่งรออยู่ที่โคนต้นไทรแล้ว นางสุชาดาตั้งใจเป็น
กำลัง จึงยกถาดข้าวมธุปายาสขึ้นทูลหว่านเดินมาที่ต้นไทรพร้อมกับนางทาสี ก็ได้เห็น
จริงอย่างนางทาสีเล่า นางจึงน้อมถาดข้าวมธุปายาสเข้าไปถวาย พระมหากษัตริย์ทรงรับ
แล้วทอดพระเนตรดูนาง นางทราบบพระอาการกิริยาว่าพระมหากษัตริย์ไม่มีบาตรหรือ
ภาชนะอย่างอื่น รับอาหาร นางจึงกล่าวคำมอบถวายข้าวมธุปายาสพร้อมทั้งถาดนั้น

ถวายเสร็จแล้วก็ให้ แล้วเดินกลับบ้านด้วยความยินดี และด้วยความสำคัญหมายว่า
พระมหากษัตริย์นั้นเป็นรุกขเทพเจ้า

ภาพที่ ๒๓ ทรงลอยถาดๆ จมลงไปกับกระบกับถาดเดิม ๓ ใบ พญานาคก็รู้
ว่าพระเจ้าจะมาตรีศ

เมื่อนางสุชาดากลับไปบ้านแล้ว พระมหาบุรุษเสด็จลุกขึ้นจากอาสนะ ทรงถือถาดทองข้าว
มธุปายาสเสด็จไปยังริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา เสด็จลงตรงน้ำ แล้วเสด็จขึ้นมาประทับนั่งริมฝั่ง
ทรงปั้นข้าวมธุปายาสออกเป็นปั้น รวมได้ ๔๔ ปั้น แล้วเสวยจนหมด ประมุขสมโพธิว่า
“เป็นอาหารที่คุ้มไปได้ ๗ วัน ๗ คืน”

เสร็จแล้วทรงลอยถาด และทรงอธิษฐานว่า ถ้าจะสำเร็จเป็นพระพุทธเจ้าขอให้ถาดจกลอย
ทวนกระแสแม่น้ำ เมื่อทรงปล่อยพระหัตถ์ ถาดนั้นก็ลอยตอยทวนกระแสน้ำขึ้นไปไกลถึง
๘๐ สอก ไปจนถึงวังน้ำวนแห่งหนึ่ง ถาดนั้นก็จมต้งหายไปจนถึงพิภพของกาฬนาคราช
กระทบกับถาดสามใบของพระพุทธเจ้าในอดีตสามพระองค์เสียงดังกรึก

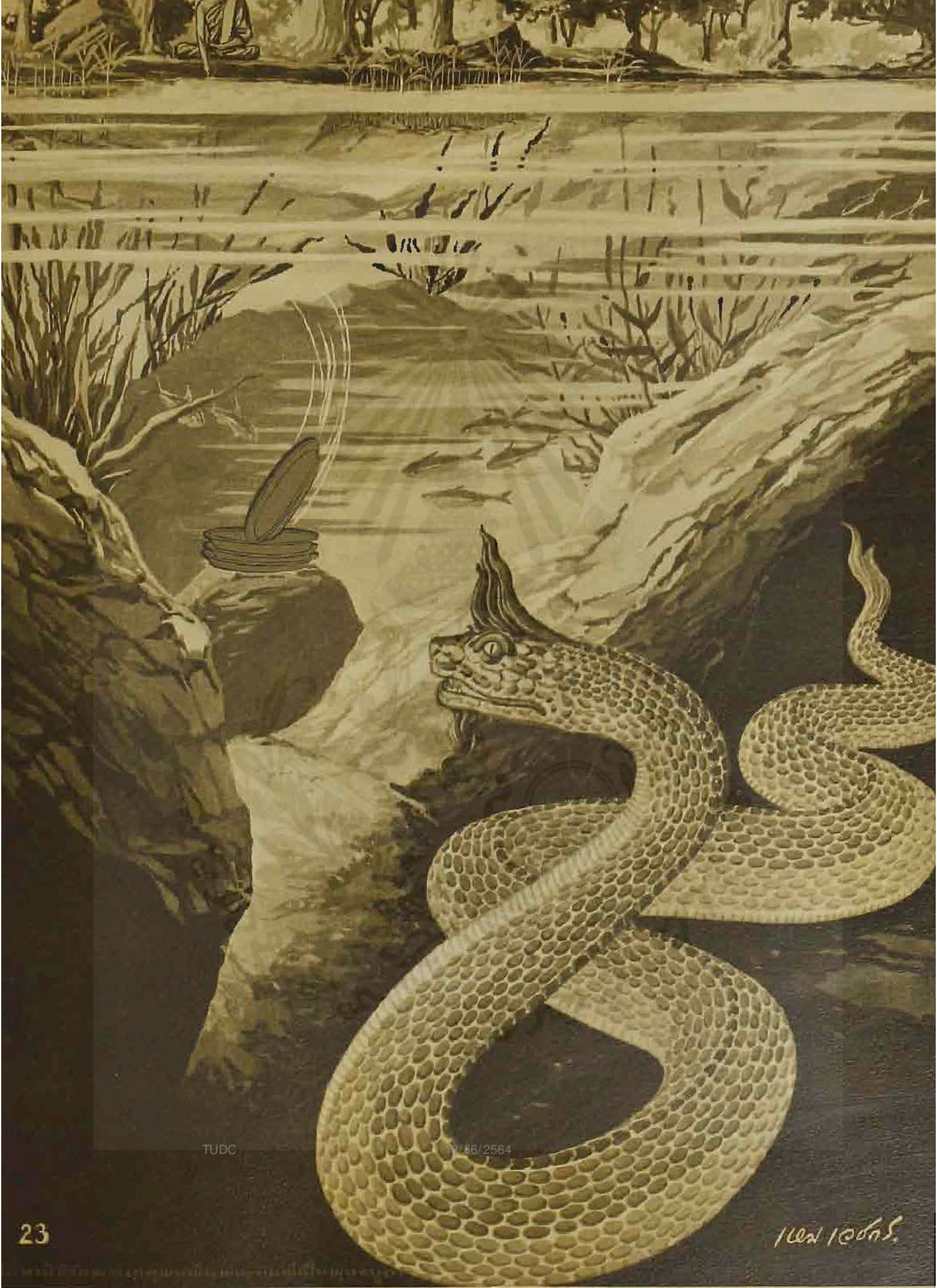
พระพุทธเจ้าในอดีตสามพระองค์นั้นคือ พระกกุสันธะ พระโกนาคม และพระกัสสปะ พระ
มหาบุรุษกำลังจะเป็นองค์ที่ ๔

กาฬนาคราชหลับมาต้งแก่สมัยพระพุทธเจ้าในอดีต จะตื่นทุกครั้งที่ได้ยินเสียงถาด พอ
ได้ยินก็รู้ว่าพระพุทธเจ้าองค์ใหม่เกิดในโลกแล้ว คราวนั้นก็เหมือนกัน เมื่อได้ยินเสียง
ถาดของพระมหาบุรุษก็วิ่งเงยขึ้นแล้วจึงมั่งว่า “เมื่อวานนี้พระชินสีห์ (หมายถึงพระกัสสป
พุทธเจ้า) ก็อุบัติในโลกพระองค์หนึ่งแล้ว ช้าบึงเกิดอีกองค์หนึ่งแล้ว” ลุกขึ้นมาไหว้พระ
พุทธเจ้าเกิดใหม่แล้วก็หลับต่อไปอีก

ความที่กล่าวมาจนถึงคอนพระมหาบุรุษทรงลอยถาด แล้วถาดลอยทวนกระแสน้ำจนถึงกาฬ
นาคราชได้บาดาลได้ยินเสียงถาดตกลงมานั้นท่านพรตนาเป็นปุคคลาธิษฐาน

ถ้าอดความเป็นธรรมมาธิษฐานก็ได้ความอย่างนั้นคือ ถาดนั้น คือ พระศาสนาของพระ
พุทธเจ้า แม่น้ำคือโลกหรือคนในโลก คำสั่งสอนหรือพระศาสนาของพระพุทธเจ้าพาคน
ไหลทวนกระแสโลกไปสู่กระแสนิพพาน คือความพ้นทุกข์ที่ไม่มี เกิด แก่ เจ็บ และตาย
ส่วนกระแสโลกไหลไปสู่ความ เกิด แก่ เจ็บ และตาย

พญานาคได้บาดาลผู้หลับไหล คือสัตว์โลกที่หนาแน่นด้วยกิเลส เมื่อพระพุทธเจ้าทรงอุบัติ
บังเกิดขึ้นมาในโลกก็รู้ว่าเป็นพระพุทธเจ้า รู้แล้วก็หลับไหลไปด้วยอำนาจแห่งกิเลสต่อไปอีก

TUDC

86/2564

ภาพที่ ๒๔ เสด็จกลับจากลอยถาด ทรงรับหม้อคาซึ่งพราหมณ์โสติดิยะถวาย ในระหว่างทาง

เสร็จจากทรงลอยถาดอธิษฐานแล้ว เวลาสายขึ้น แดดเริ่มจัด พระมหาบุรุษจึงเสด็จจากชายฝั่งแม่น้ำเวणฺุชราเข้าไปยังคองไม้สาละ ซึ่งอยู่ไม่ไกลจากแม่น้ำแห่งนี้ ประทับอยู่ที่นั่นตลอดเวลากลางวัน เวลาบ่ายเกือบเย็นจึงเสด็จไปยังต้นพระศรีมหาโพธิ์

พระศรีมหาโพธิ์เป็นต้นไม้ประเภทต้นโพธิ์ที่เราเห็นอยู่ในเมืองไทย ในป่าก็มี แต่ส่วนมากมีตามวัด ก่อนพระพุทธเจ้าตรัสรู้ไม่ได้เรียกว่าพระศรีมหาโพธิ์ แต่เรียกโดยชื่อตามภาษาพื้นเมือง ๒ อย่าง อย่างหนึ่งเป็นภาษาชาวบ้านเรียกว่าต้นบิปปัน อีกอย่างหนึ่งเป็นภาษาหนังสือเรียกว่าต้นอัสสัตถะ หรืออัสสัตถพฤกษ์

เมื่อพระพุทธเจ้าตรัสรู้แล้วจึงเรียกว่าโพธิ์ แปลว่าต้นไม้เป็นที่อาศัยตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า ต่อมาเพิ่มคำนำหน้าขึ้นอีกเป็นมหาโพธิ์บ้าง พระศรีมหาโพธิ์บ้าง และว่าเป็นต้นไม้สหชาติของพระพุทธเจ้า คือเกิดพร้อมกันในวันที่พระพุทธเจ้าสมณะที่เป็นเจ้าชายสิทธัตถะประสูติกันได้เคยเล่าไว้แล้ว

ระหว่างทางเสด็จไปยังโคนต้นพระศรีมหาโพธิ์ พระมหาบุรุษได้สวนทางกับชายผู้หนึ่งซึ่งอยู่ในวรรณะพราหมณ์ ชื่อโสติดิยะ พราหมณ์โสติดิยะเดินถือกำหม้อคา ๘ กำ ได้ถวายหม้อคาทั้ง ๘ กำแก่พระมหาบุรุษ พระมหาบุรุษทรงรับแล้วทรงนำไปปูเป็นอาสนะสำหรับประทับนั่งที่โคนต้นพระศรีมหาโพธิ์

พระมหาบุรุษประทับนั่งขัดสมาธิ พระบาทขวาวางทับพระบาทซ้าย และพระหัตถ์ขวาทับพระหัตถ์ซ้าย ผินพระพักตร์ไปทางทิศตะวันออก ผินพระปฤษฎางค์ คือ หลังไปทางลำต้นพระศรีมหาโพธิ์ แล้วทรงตั้งพระทัยเป็นสังขะแน่วแน่ว่า

“ถ้าเรายังไม่ได้รับบรรลุพระสัมมาสัมโพธิญาณตราบไต เราจักไม่ยอมลุกขึ้นตราบนั้น แม้ว่าเนื้อและเลือดจะเหือดแห้งไปเหลือแต่หนัง เอ็น และกระดูกก็ตามที”

TUDC

အောင်ကျော်

ภาพที่ ๒๕ ทรงลาดหญ้าคาประทับเป็นโพธิบัลลังก์ ตกเย็นพญามารก็กริธาพลมาขับไล่

เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับพระมหาบุรุษตอนนั้นเรียกว่า “มารผจญ” ซึ่งเกิดขึ้นในวันเพ็ญเดือนหกก่อนตรัสรู้ไม่กี่ชั่วโมง พระอาทิตย์กำลังอสดงลงทับทิวไม้ สัตว์สี่เท้าที่กำลังจะใช้งาตีแม่พระมหาบุรุษนั้น มีชื่อว่านาราคีร์เมชด์เป็นช่างทรงของพญาวสวัติมารซึ่งเป็นจอมทัพ สตรีที่กำลังบ่มวยผมนั้นคือพระนางธรรณี มีชื่อจริงว่าสุนทรวันติกา

พญามารทนเคียดผจญพระมหาบุรุษมาครั้งหนึ่งแล้ว คือเมื่อคราวเสด็จออกจากเมือง แต่คราวนี้เป็นการผจญซึ่งชั้ยกับพระมหาบุรุษยิ่งใหญ่กว่าทุกคราว กำลังพลที่พญามารยกมาครั้งนั้นมีทัพามัวดิน มาทงบนเวหา บนดิน และใต้บาดาล ขนาดเทพเจ้าที่มาเฝ้ารักษาพระมหาบุรุษต่างเผ่นหนีกลับวิมานกันหมด เพราะเกรงกลัวมาร

ปฐมสมโพธิพรรณนาภาพพลมารตอนนั้นไว้ว่า “...บางจำพวกก็หน้าแดงกายเขียว บางจำพวกก็หน้าเขียวกายแดง บางเหล่าจำแสงกายขาวหน้าเหลือง...บางหมู่คล้ายพร้อยหน้าดำ...บางพวกกายท่อนล่างเป็นนาค กายท่อนต่าหลากเป็นมนุษย์...”

ส่วนตัวพญามารเนรมิตพาหาคือแขนซ้ายและขวาข้างละหนึ่งพันแขน แต่ละแขนถืออาวุธต่าง ๆ เช่น ดาบ หอก ธนู ศร โทมร (หอกขั้ด) จักรสังข์ อังกุส (ของ้าวเหล็ก) คทา ก้อนศิลา ครกเหล็ก ขวานฉาก ขวานผ่า ตรีสกุล (หลาวสามง่าม) ฯลฯ

เหตุที่พญามารมาผจญพระมหาบุรุษทุกครั้ง เพราะพญามารมีนิสัยไม่ยอมเห็นใครดีเกินหน้าตน เมื่อพระมหาบุรุษจะทรงพยายามเพื่อเป็นคนที่สุดในโลก จึงขัดขวางไว้ แต่ก็พ่ายแพ้พระมหาบุรุษทุกครั้ง ครั้นเมื่อเริ่มยกแรกก็แพ้ แพ้แล้วก็ใช้เล่ห์คือกล่าวตู่พระมหาบุรุษว่ามายึดเอาโพธิบัลลังก์ คือทรงที่พระมหาบุรุษประทับนั่งซึ่งพญามารคู่เป็นที่ของตน พญามารอ้างพยานบุคคลคือพวกพ้องของตน ฝ่ายพระมหาบุรุษทรงมองหาใครเป็นพยานไม่ได้ เทพเจ้าเล่าก็เปิดหนีกันหมด จึงทรงเหยียดพระหัตถ์ขวาวอกจากชายจีวรแล้วทรงชี้พระคชนี้ลงยังพื้นพระธรณี พระนางธรรณีจึงผุดขึ้นตอนนั้นเพื่อเป็นพยาน

ความที่บรรยายมาทั้งหมดนั้น เป็นปุคคลาธิษฐาน จะถอดความให้เห็นเป็นธรรมาธิษฐานในคำบรรยายที่ ๒๖ 18/06/2564

1006

18/06/2564

ภาพที่ ๒๖ แม่พระธรณีบิดพระเกล้า เกิดเป็นสมุทธราชา พญามาร ก็พ่ายแพ้แก่พระบารมี

สถานที่ที่พระมหาบุรุษประทับนั่งเพื่อทรงบำเพ็ญเพียรทางใจแสวงหาทางตรัสรู้ ซึ่งอยู่ที่
โคนต้นพระศรีมหาโพธิ์นั้น เรียกว่าโพธิบัลลังก์ พญามารกล่าวตัวว่าเป็นสมบัติของคน
ส่วนพระมหาบุรุษทรงกล่าวแก้ว่าบังเกิดขึ้นด้วยผลแห่งบุญบารมีที่พระองค์ทรงบำเพ็ญมาแต่
ชาติปางก่อน แล้วทรงอ้างพระนางธรณีเป็นพยาน

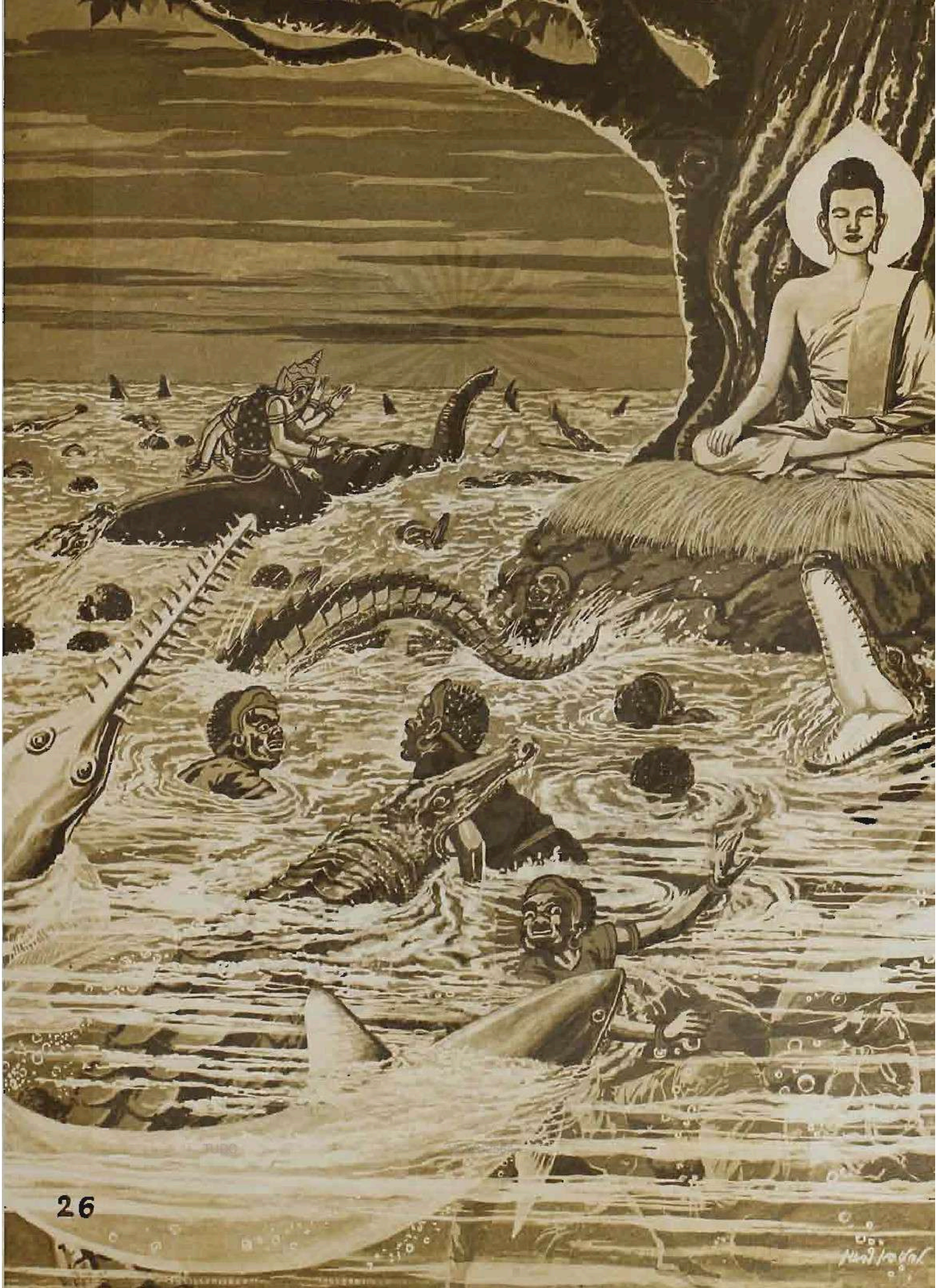
ปฐมสมโพธิว่าพระธรณี “ก็มีอาการร่างกายอยู่ได้.... ก็อุปถัมภ์ค้ำชูเป็นรูปนารี ผุดขึ้นจาก
พื้นปฐพี....” แล้วกล่าวเป็นพยานมหาบุรุษ พร้อมกับบีบบั่นออกจากมวยผม นั่น
คือสิ่งที่เรียกว่า ทักษิณาทก อันได้แก่หน้าที่พระมหาบุรุษทรงกรวดทุกครั้งที่ทรงบำเพ็ญบุญ
บารมีแต่ชาติปางก่อนเป็นลำดับมา ซึ่งแม่พระธรณีเก็บไว้ที่มวยผม เมื่อนางบีบบั่นหลังไหล
ออกมา

ปฐมสมโพธิว่า “เป็นต่อธรรมาหามหรรณพ น้องท่อมไปในประเทศทั้งปวง ประคองห้วง
มหาสมุทร.... หม่อมารเสนาทั้งหลายนมอจากร่างกายอยู่ได้ ก็ลอยไปตามกระแสน้ำ ปลาสนา
การไปสิ้น ส่วนศิริเมฆลคชินทร์ ที่นั่งทรงองค์พญาวสวัตี ก็มีบาทอันพลาด มีอาการกาย
ตรงอยู่ได้ ก็ลอยตามชลธารไปตราบเท่าถึงมหาสมุทร.... พญามารก็พ่ายแพ้ไปในที่สุด

ที่นี้จะถอดความเป็นธรรมมาธิฐาน กล่าวคือ มารนั่นคือกิเลสในใจคน เป็นสิ่งที่ตรงกัน
ข้ามกับสติปัญญาที่เป็นเครื่องรู้บาปบุญคุณโทษ กิเลสยินดีในการทำชั่วของคน เห็นใคร
ทำดีจึงชังชวาง พระมหาบุรุษก่อนได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธรเจ้า นั้น ในพระทัยยังมีกิเลสอยู่
แต่เป็นกิเลสที่กำลังจะหลุดจากขั้วพระทัย กิเลสนี้คือความหวั่นโยคิดถึงความหลัง คึดถึง
ความสุขในราชสมบัติและบ้านเมือง แต่ก็ทรงชนะกิเลสนี้ได้ด้วยบารมีที่ทรงบำเพ็ญมา

บารมีนั้นคือความดี พระมหาบุรุษท่านทรงรำพึงว่าชีวิต ดวงหทัยอันเนตรที่ท่านทรง
บริจาคให้เป็นกุศลผลทานมาก่อนนั้น ถ้าจะเก็บรวมไว้ก็จะมากกว่าผลผลไม้ในป่า มาก
กว่าดวงคาราในท้องฟ้า

ความดีที่ทำไว้นั้น ไม่นับไปไหน ถึงใครไม่เห็น ฟ้าดินก็เห็น ดินคือแม่พระธรณี

ภาพที่ ๒๗ พอรุ่งอรุณกตริสรูปเป็นพระพุทธเจ้า เทวดาฝ่ายพอนร่อนรำถวาย
เป็นพุทธบูชา

เมื่อพระมหาบุรุษทรงชนะมารแล้วนั้น พระอาทิตย์กำลังจะอัสดง ราตรีเริ่มย่างเข้ามา พระมหาบุรุษยังคงประทับนั่งไม่หวั่นไหวที่โพธิบัลลังก์ใต้ต้นพระศรีมหาโพธิ ทรงเริ่มบำเพ็ญสมาธิให้เกิดในพระทัยด้วยวิธีที่เรียกว่าเข้าฌาน แล้วทรงบรรลุญาณ

ฌาน คือวิธีทำจิตให้เป็นสมาธิ คือให้จิตแน่วแน่ ไม่ฟุ้งซ่านคิดโน่นคิดนี่อย่างปลุกชนธรรมคา ส่วนญาณคือปัญญาความรู้แจ้ง เปรียบให้เห็นความง่ายเข้าก็คือ แสงเทียนที่หนึ่งไม่มีลมพัด คือ ฌาน แสงสว่างอันเกิดจากแสงเทียนเท่ากับปัญญา (ญาณ)

พระมหาบุรุษทรงบรรลุญาณที่หนึ่งในตอนปฐมยาม (ประมาณ ๓ ชั่วโมง) ญาณที่หนึ่งนี้เรียกว่า “บุพเพนิวาสานุสสติญาณ” หมายถึงความรู้แจ้งถึงอดีตชาติหนหลังทั้งของตนและของคนอื่น พอถึงมัชฌิมยาม (ประมาณเที่ยงคืน) ทรงบรรลุญาณที่สองที่เรียกว่า “จุตูปปาตญาณ” หมายถึงความรู้แจ้งถึงความจุติคือดับและเกิดของสัตว์โลกตลอดถึงความแตกต่างกันที่เรียกว่ากรรม พอถึงปัจฉิมยาม (หลังเที่ยงคืนสว่างแล้ว) ทรงบรรลุญาณที่สามคือ “อาสวกักขณญาณ” หมายถึงความรู้แจ้งถึงความสิ้นไปของกิเลสและอริยสัจ ๔ คือความทุกข์ เหตุเกิดของความทุกข์ ความดับทุกข์ และวิธีดับทุกข์

การได้บรรลุญาณทั้งสามของพระมหาบุรุษนั้นเรียกว่าตรัสรู้ความเป็นพระพุทธเจ้า ซึ่งเกิดขึ้นในคืนวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ หลังจากนั้น พระนามว่า สิทธัตถะกัตติ พระโพธิสัตว์กัตติ ที่เกิดใหม่ก่อนก่อนตรัสรู้ว่าเป็นพระมหาบุรุษก็ได้กลายเป็นพระนามในอดีตหนหลัง เพราะทรงดำเนินต่อไปทรงมีพระนามใหม่ว่า “อรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า” แปลว่าพระผู้ตรัสรู้ธรรมเครื่องหลุดพ้นจากกิเลสโดยชอบด้วยพระองค์เอง

เหตุการณ์ครั้งนั้นจึงเป็นมหัศจรรย์เป็นอย่างยิ่ง กวีจึงแต่งความเป็นปฤคชาธิษฐานเฉลิมพระเกียรติพระพุทธรเจ้าว่าล้าสัตว์ มนุษย์นิกร และทวยเทพในหมื่นโลกธาตุ หายทุกข์ หายโศก สันวิปโยคจากผองภัย สัตว์ทั้งหลายต่างมีเมตตาจิตต่อกันทุกถ้วนหน้า เว้นจากเวรนานุเวร อาฆาตมาดร้ายแก่กัน

ทวยเทพต่างบรรเลงดนตรีสรวรรค์ ร่ายรำ ขับร้องแซ่ซ้องถวายเป็นพุทธบูชาและกล่าวสรรเสริญพระพุทธรคุณกันถ้วนหน้า

TUDC

Brady 2505

1900 10000

ภาพที่ ๒๘ เสด็จไปประทับโคนต้นไม้ สามธิดามารมาประโลมล่อให้หลง ก็ไม่ทรงไยดี

ตรัสรู้แล้ว พระพุทธเจ้าเสด็จประทับเสวยวิมุตติสุขอยู่ภายใต้ต้นพระศรีมหาโพธิ์เป็นเวลา ๗ วัน คำว่าเสวยวิมุตติสุขเป็นภาษาที่ใช้สำหรับท่านผู้ทรงหลุดพ้นแล้ว เทียบกับภาษาสามัญชนคนมีกิเลสก็พอพักผ่อนภายหลังที่ตรากตรำงานมานานนั่นเอง

หลังจากนั้นจึงเสด็จไปยังถ้ำอชปาลนิโครธ ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันออกของต้นพระศรีมหาโพธิ์ ถ้ำนิโครธคือถ้ำไทร ส่วนถ้ำอชปาล แปลว่าเป็นที่เลี้ยงแพะ ตามตำนานบอกไว้ที่ถ้ำไทรแห่งนี้เคยเป็นที่อาศัยของคนเลี้ยงแพะมานาน คนเลี้ยงแพะที่ตำบลแห่งนี้ได้เข้ามาอาศัยร่วมเงาของถ้ำไทรเป็นที่เลี้ยงแพะเสมอมา

ระหว่างที่พระพุทธเจ้าประทับอยู่ที่นั่น นักแต่งเรื่องในยุคอนุครตถาจารย์ ยุคนี้เกิดขึ้นภายหลังพระพุทธเจ้านิพพานแล้วหลายร้อยปี ได้แต่งเรื่องขึ้นเฉลิมพระเกียรติของพระพุทธเจ้าว่า ลูกสาวพญามารซึ่งเคยยกทัพมาฉกฉวยพระพุทธเจ้าเมื่อตอนก่อนตรัสรู้เล็กน้อยแต่ก็พ่ายแพ้ไป ได้ขึ้นอาสาพญามารผู้บิดาเพื่อประโลมล่อพระพุทธเจ้าให้ตกอยู่ในอำนาจของพญามารให้จงได้ ลูกสาวพญามารมี ๓ คน คือ นางคันทหา นางราคา และนางอรดี

ทั้งสามนางเข้าไปประโลมพระพหูตรเจ้าด้วยกลวิธีทางกามารมณ์ต่าง ๆ เช่น เปลื้องภูษาอาภรณ์ทรงออก แปลงร่างเป็นสาวแรกรุ่นบ้าง เป็นสาวใหญ่บัวบ้าง เป็นสตรีในวัยต่าง ๆ บ้าง แต่พระพุทธเจ้าผู้ทรงบริสุทธิ์สิ้นเชิงแล้วไม่ทรงแสดงพระอาการผิดปกติแม้แต่ลืมพระเนตรแลมอง

เรื่องธิดาพญามารประโลมพระพุทธเจ้าก็เป็นเรื่องปุคคลาธิษฐาน ถอดความได้ว่า ทั้งสามธิดาพญามารนั้นส่วนหมายถึงกิเลสทั้งนั้น อย่างหนึ่งคือความยินดี อีกอย่างหนึ่งคือความยินร้าย หรือความเกลียดชัง ความยินดีส่วนหนึ่งแยกออกเป็น คันทหา คือความอยากได้ไม่มีที่สิ้นสุด อีกส่วนหนึ่งเป็น ราคา หรือ รากะ คือความใคร่หรือกำหนดความเกลียดชังหรือยินร้ายออกมาในรูปของอรดี อรดีในที่นี้คือความวิชยา

ความที่ว่าพระพุทธเจ้าไม่ทรงแสดงพระอาการผิดปกติแม้แต่ทรงลืมพระเนตรนั้น ก็หมายความว่าพระพุทธเจ้าทรงอยู่ห่างไกลจากกิเลสถึงกล่าวมาโดยสันเข่งนั่นเอง

ภาพที่ ๒๕ ย้ายไปประทับโคนไม้จิก ฝนตกพรำ พญานาคมาขดขนด ปกพระกายกำบังฝน

ระหว่างที่พระพุทธเจ้ายังไม่ตัดสินใจว่าจะทรงแสดงธรรมโปรดใครเพื่อประกาศพระศาสนา นับตั้งแต่ตรัสรู้เป็นต้นมา ได้เสด็จแปรเสถียรที่ประทับแห่งละ ๗ วัน ที่เห็นอยู่ตามภาพเป็นสัปดาหที่สาม และสถานที่ประทับก็เป็นแห่งที่สาม คือ ใต้ต้นมุจลินท์ ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของกันพระศรีมหาโพธิ์

มุจลินท์ เป็นต้นไม้ที่เกิดอยู่ในที่ทั่วไปในประเทศอินเดีย มีชื่อปรากฏอยู่ในวรรณคดีทั้งประเภทชาดก และอย่างอื่นมากมาย ในเวสสันดรชาดกก็กล่าวถึงสวรมุจลินท์ที่พระเวสสันดรไปประทับอยู่เมื่อคราวเสด็จไปอยู่ป่า

ไทยเราแปลต้นมุจลินท์กันว่าต้นจิก เข้าใจว่าจะใช่ เพราะลักษณะที่เกิดคล้ายกัน คือชอบเกิดตามที่ชุ่มชื้น เช่นตามห้วย หนอง คลอง บึง เป็นไม้เนื้อเหนียว ดอกกระช้ำ มีทั้งสีขาวและสีแดง ใบประมาณเท่าใบชมพูสาแหรก ใบอ่อนรสฝาด ใช้เป็นผักจิ้ม น้ำพริกอร่อย รสเหมือนใบอ่อนของชมพูสาแหรก ปกติใบดกหนา เป็นต้นไม้ที่ให้ร่มเงาดี

เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จมาประทับอยู่ที่นี้ ฝนเจ็ลมนหนาวตกพรำตลอดเจ็ดวัน ไม่ขาดสาย ท่านผู้รณาสวมโพธิ์ได้แต่งเล่าเรื่องราวว่าพญานาคช่อมุจลินท์ขึ้นจากสระน้ำที่อยู่ในบริเวณแห่งเดียวกันนี้เข้าไปวงขนด ๗ รอบ แล้วแผ่พังพานปกพระพุทธเจ้าเพื่อป้องกันลมฝนมิให้พัดและสาตกระเซ็นมาต้องพระวรกาย ครั้นฝนหาย พ้าสงพระยานาคจึงคลายขนดออก แล้วจำแลงแปลงเป็นเพศมาณพ ยืนเฝ้าพระพุทธเจ้าทางเบื้องพระพักตร์

พระพุทธรูปนาคปรกที่พุทธศาสนิกชนสร้างขึ้นเป็นนิตยมาตย์ถึงเหตุการณ์ที่เกิดกับพระพุทธเจ้าในปางหรือในตอนนั้น เช่นพระพุทธรูปที่เชื่อถือกันว่าศักดิ์สิทธิ์ทางเมตตา เพราะเป็นรูปหรือภาพที่สอนคนโศกทางอ้อมให้เห็นอันติสงส์หรือผลดีของเมตตา เพราะแม้แต่พระยาอุกฤษฏ์ในสระน้ำก็ยังขึ้นจากสระเข้าไปถวายความอารักขาแก่พระพุทธเจ้า ทรงนควมพลาณาภาพแห่งพระมหากรุณาของพระพุทธองค์

ภาพที่ ๓๐ ขณะประทับโคนไม้เกศ ท้าวโลกบาลถวายบาตร เทวดาบอก สองพานิชให้ไปเฝ้า

เสด็จประทับอยู่ภายใต้ต้นจิก หรือมุขลินีที่ตลอด ๗ วันแล้ว พระพุทธเจ้าเสด็จไปประทับอยู่
ใต้ต้นไม้ที่ภาษาบาลีเรียกว่า “ราชายชนะ” อยู่ถัดไปทางทิศใต้ของต้นพระศรีมหาโพธิ์ ราชา-
ยชนะ แปลกันว่าไม้เกศ เป็นไม้ที่อยู่ในตระกูลพิกุล ผู้บรรยายเคยเห็นที่ฐานพระทักษิณค้ำ
นอกขององค์ปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม ที่ทางราชการนำมาปลูกไว้ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๕ เป็น
ต้นใหญ่แล้ว จำได้ว่าใบเหมือนประดู่

ตอนพระพุทธเจ้าประทับอยู่ที่นี้ มีพ่อค้าขายกองเกวียนสองคนเข้ามาเฝ้า และนำของมาถวาย
คนหนึ่งชื่อทปัสสะ อีกคนหนึ่งชื่อภลลิกะ เดินทางค้าขายมาแคว้นหลายร้อยเล่ม (ปฐมสมโพธิ
ว่า ๕๐๐ เล่ม) มาจากออกกชชนบท ได้เห็นพระพุทธเจ้าประทับอยู่ใต้ต้นไม้เกศ ก็ให้หนักเลื่อม
ใสจึงนำข้าวสัณฑ์ก่อนและสัณฑ์หลัง ซึ่งเป็นเสบียงสำหรับเดินทางเข้าไปถวาย ข้าวสัณฑ์ไทยแรก
เรียกข้าวตุกุ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานอธิบายว่า “ข้าวตอกแล้วตำเป็นผงเคล้ากับ
น้ำตาลและมะพร้าว”

พระพุทธเจ้าทรงรับอาหารนายกองเกวียนสองคนนั้นด้วยบาตรศิลาที่ท้าวจกุมหาราชทั้ง ๔ นำมา
ถวาย เสวยเสร็จแล้ว นายกองเกวียนทั้งสองคนเกิดความเลื่อมใสได้แสดงตนเป็นอุบาสก ขอถึง
พระพุทธเจ้า และพระธรรมเจ้าเป็นสรณะ กล่าวอย่างสั้น ๆ ก็ว่า ทั้งสองประกาศตนเป็นพุทธ-
ศาสนิกชน ทั้งสองจึงนับได้ว่าเป็นอุบาสกหรือพุทธศาสนิกชนคนแรกก่อนใครในโลก นับแต่
พระพุทธเจ้าตรัสรู้เป็นต้นมา

ทั้งที่สองนายประกาศตนนับถือพระรัตนทั้งสองดังกล่าวแล้วนั้น เพราะตอนทักล่าวนี้ สังฆ-
รัตนะ คือพระสงฆ์ยังไม่เกิดมี ด้วยพระพุทธเจ้ายังมีได้ตรัสเทศนาโปรดใครเลย

ปฐมสมโพธิเล่าว่าเมื่อสองนายกองเกวียนประกาศตนเป็นอุบาสกแล้ว ก่อนที่จะถวายบังคมกราบ
ทูลลาพระพุทธเจ้าไป ได้กราบทูลขอสิ่งของเป็นที่ระลึกจากพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าจึงทรง
ยกพระหัตถ์ขวาลบเบี่ยงพระเศียร และว่า “ถ้ากับะเร พระเกสาธาตุ (ผม) ทั้ง ๘ เส้นมีดีคุณ
แก้วอินทนิล และบีกแมลงภู่... ก็หล่นลงมาประดิษฐานเฝ้าพระหัตถ์”

แล้วทรงประทานเส้นพระเกศาทั้งแปดแก่นายกองเกวียนเพื่อนำไปบูชาเป็นที่ระลึก ทั้งสองเมื่อ
ได้รับต่างโสมนัสยิ่งนัก แล้วถวายอภิวาทกราบทูลลาพระพุทธเจ้าจากไป

ภาพที่ ๓๑ สองพาดิษถวายข้าวสัตตูก่อนสัตตุง แล้วทูลปฏิญญาตน เป็นอบาสกคนแรกในโลก

ภาพที่เห็นอยู่นี้ เป็นเหตุการณ์ที่เกิดกับพระพุทธเจ้าในสถานที่และในสัปดาห์เดียวกันกับที่ได้บรรยายไว้แล้วในภาพที่ ๓๐ สถานที่ที่พระพุทธเจ้าประทับอยู่ คือ ต้นราชายตนะ หรือต้นเกด ส่วนสัปดาห์ที่ประทับอยู่ที่นั่นตั้งแต่ตรัสรู้แล้วเป็นต้นมา นับเป็นสัปดาห์ที่ ๔

สัปดาห์ที่ ๑ ประทับที่ภายใต้ต้นพระศรีมหาโพธิ์ สัปดาห์ที่ ๒ ที่ใต้ต้นไทรที่เคยเป็นที่อาศัยของคนเลี้ยงแพะ ที่เรียกว่าอชปาลนิโครธ สัปดาห์ที่ ๓ ที่ใต้ต้นมูจลินท์ หรือต้นจิก และที่ ๔ คือ ที่กำลังเห็นอยู่นี้

ในภาพที่เห็นนั้นคือ คนหนึ่งในจำนวนนายพาดิษ หรือนายกองเกวียนสองพี่น้อง กำลังยกข้าวสัตตูก่อนและสัตตุงถวายพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าทรงรับด้วยบาตรศิลาที่ทำจากกุมหาราช หรือทำจากโลกบาลก็เรียก นำมาถวาย ดังได้บรรยายไว้แล้ว

ท้าวจากุมหาราช เป็นเทพเจ้าผู้ใหญ่ ผู้ทำหน้าที่รักษาโลก ประจำอยู่ในทิศทั้ง ๔ คือ ท้าวธตรฐ เป็นหัวหน้าฝ่ายคนธรรพ์ อยู่ทางทิศตะวันออก ท้าววิรุฬหก เป็นหัวหน้าฝ่ายเทวดา อยู่ทางทิศใต้ ท้าววิรูปักษ์ เป็นหัวหน้าฝ่ายนาค อยู่ทางทิศตะวันตก และท้าวกุเวร เป็นหัวหน้าฝ่ายยักษ์ อยู่ทางทิศเหนือ

เทพเจ้าทั้ง ๔ นำบาตรองค์ละหนึ่งใบ รวมเป็น ๔ ใบ มาถวายพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าทรงรับแล้วทรงอธิษฐานให้เป็นใบเดียวกัน แล้วรับอาหารจากสองนายกองเกวียนพี่น้อง

ปฐมสมโพธิเล่าไว้ว่าบาตรใบแรกของพระพุทธเจ้าที่ขมุกการพรมนำมาถวายพร้อมทั้งจีวรเมื่อคราวเสด็จออกทรงผนวช และเสด็จถึงฝั่งแม่น้ำอนิมานัน เกิดหายไปในตอนจะรับข้าวมธุปายาสจากนางสุชาดา คือ ตอนก่อนตรัสรู้ได้หนึ่งวัน

เมื่อสองพี่น้องนายกองเกวียนนำอาหารเสบียงมาถวาย พระพุทธเจ้าเกิดไม่มีบาตรจะรับอาหาร เทพเจ้าทั้ง ๔ จึงนำบาตรมาถวายดังกล่าวแล้ว ทั้งนี้เป็นธรรมเนียมของพระศาสนาที่พระพุทธเจ้าทรงหลายที่ไม่รับของถวายจำพวกอาหารด้วยพระหัตถ์ แต่จะรับด้วยภาชนะคือบาตรเท่านั้น

ภาพที่ ๓๒ กลับมาประทับโคนต้นไทร ท้อพระทัยในอันโปรดสัตว์ สหัมบดี พรหมต้องทูลวิงวอน

ประทับอยู่ภายใต้ต้นราชายคนะ หรือไม้เถาครบ ๗ วันแล้ว พระพุทธเจ้าเสด็จแปรสถาน
ที่ประทับ กลับไปประทับอยู่ภายใต้ต้นอชปาลนิโครธ หรือต้นไทรซึ่งเคยเสด็จไปประทับ
หนหนึ่งมาแล้วอีก ครั้นนับเป็นสัปดาห์ที่ ๕

ระหว่างที่ประทับอยู่นั้น พระพุทธเจ้าทรงพิจารณาถึงธรรมที่พระองค์ได้ตรัสรู้มา ทรง
เห็นว่า เป็นธรรมที่มีความหมายสุขุมละเอียด ก็ทรงบังเกิดความท้อพระทัยว่า จะมีใครสัก
กัคนที่จะฟังธรรมของพระองค์หรือ พระทัยหนึ่งจึงเกิดความมักน้อยว่าจะไม่แสดงธรรม
เพื่อโปรดใครเลย

ท่านผู้จนาคัมภีร์เกี่ยวกับพระพุทธเจ้าได้แต่งเรื่องสารทให้เห็นเป็นบุคลิกสาธิตฐาน ประกอบ
เข้าในตอนนั้นว่า พระดำริของพระพุทธเจ้าเรื่องนี้ได้ทราบไปถึงท้าวสหัมบดีพรหมในเทว-
โลก ท้าวสหัมบดีพรหมจึงทูลพระทัยเป็นอย่างยิ่ง ถึงกับทรงเปล่งศัพท์สำเนียงอันดังถึง
สามครั้งว่า “โลกจะฉิบหายในครั้งนี้”

ปฐมสมโพธิว่าเสียงนั้นแผ่ไปทั่วหมื่นโลกธาตุ ท้าวสหัมบดีพรหมจึงพร้อมด้วยเทวภคณา-
นิกรลงมาราบทูลอาราธนาพระพุทธเจ้าให้ทรงแสดงธรรม

ตอนท้าวสหัมบดีพรหม ลงมาทูล อาราธนา พระพุทธเจ้า ให้ทรงแสดงธรรม โปรดชาวโลกนี้
ก็ท่านแต่งเป็นอินทรวงศ์นี้ภาษาบาลีไว้ว่า

“พรหมา จ โลกธปตี สหัมปติ

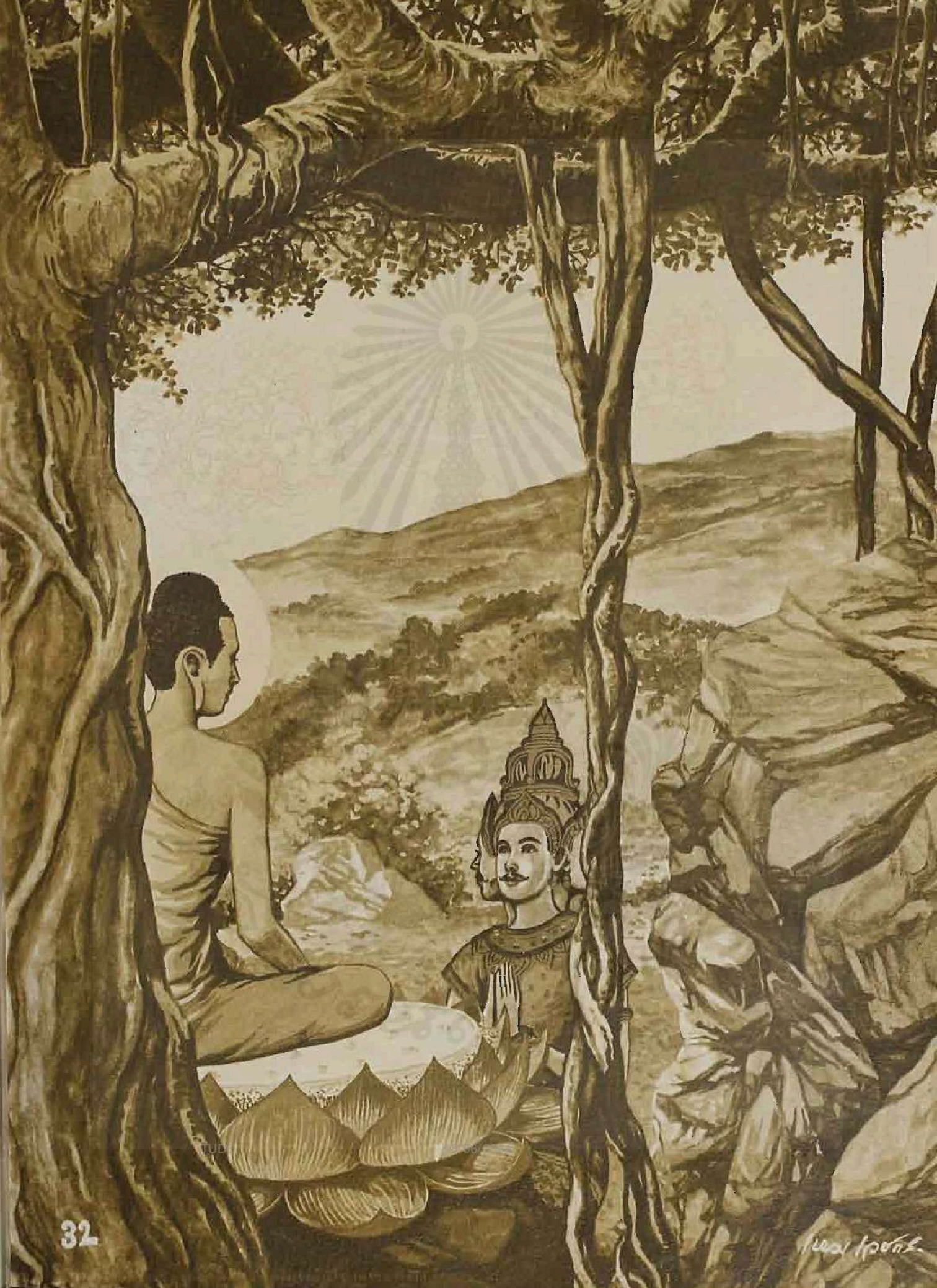
กตัญญุชลี อธิวัริง อยาจณ

สันตีธ สัตตาปรชกขชาติกา

เทเสตุ รัมมัง อนุกัมปิมัง ปชัง”

แปลว่า “ท้าวสหัมบดีพรหม ประณมกราบทูลอาราธนาพระพุทธเจ้าผู้ทรงคุณอันประ-
เสริฐว่าสัตว์ในโลกลนี้ ที่มีกิเลสบางเบาห่อที่จะฟังธรรมเข้าใจนั้นมีอยู่ ขอพระองค์ได้โปรด
แสดงธรรมช่วยเหลือชาวโลกเทอญ”

ต่อมาภาษาบาลีที่เป็นฉันทบทนั้น ได้กลายเป็น คำสำหรับ อาราธนาพระสงฆ์ ในเมืองไทยให้
แสดงธรรมมาจนทุกวันนี้

ภาพที่ ๓๓ ทรงคำนึงเห็นอุปนิสัยแวโนยสัตว์เปรียบด้วยดอกบัว ๔ เหล่า จึงรับอาราธนา

ท้าวสหมันต์พราหมณ์ ที่เสด็จมากกราบทูลอาราธนาพระพุทธเจ้าให้ทรงแสดงธรรมประกาศพระ
ศาสนาโปรดชาวโลก ดังที่ได้บรรยายไว้ในภาพที่ ๓๒ นี้ เป็นเรื่องที่กวีแต่งเป็นบุคคลาธิษ-
ฐาน คือ แต่งเป็นนิยายมีบุคคลเป็นตัวละครในเรื่อง ถ้าถอดความเป็นธรรมาธิษฐาน หรือ
อธิบายกันตรง ๆ ก็คือ สหมันต์พราหมณ์นี้ ได้แก่พระมหากษัตริย์ของพระพุทธเจ้านั่นเอง

ถึงพระพุทธเจ้าจะทรงท้อพระทัยว่าจะไม่แสดงธรรม แต่อีกพระทัยหนึ่งซึ่งมีอำนาจเหนือกว่า
คือพระมหากษัตริย์ และพระมหากษัตริย์เองที่เป็นเหตุให้พระพุทธเจ้าตัดสินใจพระทัยว่าจะทรง
แสดงธรรม

หลังจากตัดสินใจพระทัยแล้ว จึงทรงพิจารณาอุบายช่วยคนในโลก แล้วทรงเห็นความแตก
ต่างแห่งระดับสติปัญญาของคนถึง ๔ ระดับ หรือ ๔ จำพวก -

จำพวกที่หนึ่ง ฉลาดมาก เพียงแต่ได้ฟังหัวข้อธรรมที่กษัตริย์กษัตริย์เข้าใจทันที

จำพวกที่สอง ฉลาดพอควร ต่อเมื่อฟังคำอธิบายอีกชั้นหนึ่งจึงเข้าใจ

จำพวกที่สาม ฉลาดปานกลาง ที่เรียกว่าแวโนยสัตว์ ต้องใช้เวลาอบรมสติปัญญาพอควร
จึงจะเข้าใจ

จำพวกที่สี่ เรียกว่า "ปทปรมะ" ตรงกับภาษาไทยว่าโง่ทึบ ตรงกับคำอังกฤษว่า idiot เป็น
คนที่ใครโปรดไม่ได้ เรียกอีกสำนวนหนึ่งว่า ผู้ที่พระพุทธเจ้าทรงทอดทิ้ง

จำพวกที่หนึ่ง เหมือนดอกบัวเปี่ยมน้ำ พอได้รับแสงอาทิตย์ก็บาน ที่สองเหมือนดอกบัวใต้น้ำ
น้ำที่ใสใหลพันน้ำ และที่สามบานในวันรุ่งขึ้น ที่สาม เหมือนดอกบัวที่อยู่ใต้น้ำลึกลงไปหน่อย
ซึ่งจะแกกล้ำขึ้นมาบานในวันต่อ ๆ ไป และที่สี่ เหมือนดอกบัวที่อยู่ใต้น้ำลึกลงไปมาก ถึง
ขนาดไม่อาจขึ้นมาบานได้ เพราะตกเป็นนักโทษของปลาและเต่าเสียก่อน

ระดับแตกต่างแห่งสติปัญญาของคนในโลกที่พระพุทธเจ้าทรงเห็นดังกล่าวนั้น คือสิ่งที่ภาษาจิต
วิทยาทุกวันนี้ เรียกกันว่า ไอ.คิว. ของคนนั่นเอง

ครั้นแล้ว พระพุทธเจ้าทรงพิจารณาถึงบุคคลที่พระองค์จะเสด็จไปโปรด ทรงมองเห็นภาพ
ของคาบสมุทรสอง ที่พระองค์เคยเสด็จไปทรงศึกษาอยู่ที่ด้วย แต่ทั้งสองท่านนั้นกษัตริย์เสียแล้ว
ทรงเห็นเบญจวัคคีย์ว่ายังมีชีวิตอยู่ จึงทรงท้อพระทัยเสด็จไปโปรดเบญจวัคคีย์เป็นอันดับแรก

ภาพที่ ๓๔ เสด็จพระพุทธานุภาพไปโปรดเบญจวัคคีย์
ระหว่างทาง

พบอุปกาชีวกใน

ในสัปดาห์ที่ ๖ ถึงที่ ๘ เป็นระยะเวลาที่พระพุทธเจ้าเสด็จแปรสถานทีประทับไปมาที่ระหว่าง
ต้นพระศรีมหาโพธิ์กับต้นอชปาลนิโครธหรือต้นไทร จนถึงวันขึ้น ๑๔ ค่ำ เดือน ๘ ในสัปดาห์
ที่ ๘ นับแต่ตรัสรู้มา พระพุทธเจ้าจึงเสด็จออกจากบริเวณสถานตรัสรู้เพื่อเสด็จไปยังป่าอิสิปตน-
มฤคทายวัน หรือที่ทุกวันนี้เรียกว่าสารนาถ ซึ่งอยู่ในเขตแดนเมืองพาราณสี เวลาที่กล่าวนี้
พวกเบญจวัคคีย์ที่เคยตามเสด็จออกบวชและอยู่เฝ้าอุปัฏฐากได้พากันผละหน้พระพุทธเจ้ามาอยู่ที่
ระหว่างทาง คือเมื่อเสด็จถึงแม่น้ำคยาอันเป็นที่สุดเขตตำบลของสถานตรัสรู้ พระพุทธเจ้าได้
ทรงพบอาชีวกผู้หนึ่งนามว่าอุปกะเดินสวนทางมา อาชีวกคือนักบวชนอกศาสนาพุทธนิกายหนึ่ง
ในสมัยพระพุทธเจ้า

ตอนที่เดินยังไม่เข้าใกล้และได้เห็นพระพุทธเจ้านั้น อาชีวกผู้หนึ่งได้เห็นพระรัศมีที่แผ่ชานออก
จากพระวรกายพระพุทธเจ้ามากระทบเข้าที่หน้าตนก่อน พระรัศมีนั้นสมัยนั้นเรียกว่า "ฉัพพรรณ-
รังสี" คือพระรัศมี ๖ ประการที่ชานออกจากพระวรกายของพระพุทธเจ้า ได้แก่

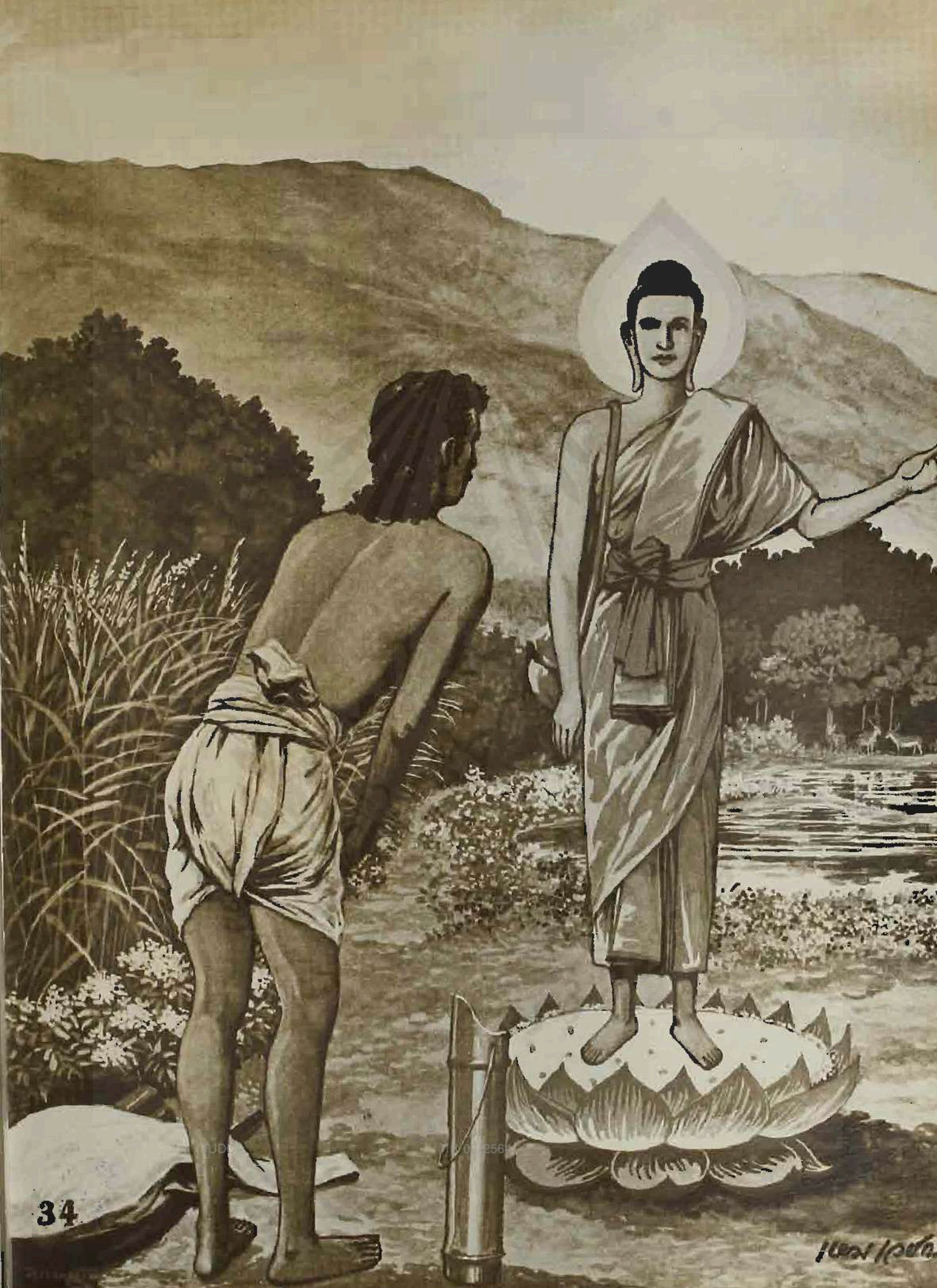
๑	นิละ	สีเขียวเหมือนดอกอัญชัน
๒	ปิตะ	สีเหลืองเหมือนนรกาลทอง
๓	โลหิตะ	สีแดงเหมือนแสงตะวันอ่อน
๔	โอทาทะ	สีขาวเหมือนแผ่นเงิน
๕	มัญเชฐะ	สีแสดเหมือนดอกหงอนไก่
๖	ประกัสสระ	สีเลื่อมพรายเหมือนแก้วผลึก

มาถึงสมัยสร้างพระพุทธรูป ฉัพพรรณรังสี นี้เรียกกันว่า ประภาคมณฑล คือพระรัศมีที่พุ่งชน
จากเบื้องพระเศียร ที่เป็นรูปกลมรัชนีข้างบนนั่นเอง

พอพระพุทธเจ้าเสด็จเข้ามาใกล้ อาชีวกจึงได้เห็นที่มาของพระรัศมี พอเห็นก็เกิดความสนใจ
จึงเข้าไปทูลถามพระพุทธเจ้าว่าใครเป็นพระศาสดาของพระพุทธเจ้า พอพระพุทธเจ้าตรัสว่า
พระองค์ไม่มีศาสดาผู้เป็นครูสอน พระพุทธองค์เป็นสมัญญ คือผู้ตรัสรู้รวมด้วยพระองค์เอง

อาชีวกได้ฟังแล้วแสดงอาการสองอย่างคือสั่นศีรษะและแลบลิ้น แล้วเดินหลักพระพุทธเจ้าไป

ภาพที่ ๓๕ ถึงป่าอสิปตนะ เบญจวัคคีย์เห็นแต่ไกลนึกกันว่าจะไม่ต้อนรับ แต่แล้วก็กลับใจ

พระพุทธเจ้าเสด็จไปถึงป่าอสิปตนะทุกท้าววันในเย็นวันเดียวกันนั้น ที่ว่านั้นว่าตามวันเวลาที่ระบุไว้ในหนังสือปฐมสมโพธิ

ขณะนั้น พวกเบญจวัคคีย์ ซึ่งมีโกณฑัญญะเป็นหัวหน้ากำลังสนทนากันอยู่ เรื่องที่สนทนากันก็เกี่ยวกับพระพุทธเจ้าโดยตรงว่า นับตั้งแต่ผละหนีจากพระพุทธเจ้ามาทีนานแล้ว ป่านั้นจะประทับอยู่ที่ไหน จะทรงระลึกถึงพวกตนอยู่หรือไม่

ทันใด เบญจวัคคีย์ ทั้ง ๕ คือ โกณฑัญญะ วัปปะ ภัททิยะ อัสสชิ และมหานาม ก็เห็นพระฉัพพรรณรังสีสว่างรุ่งเรืองมาแต่ไกล เมื่อเหลียวแลตามลำแสงพระรัศมีก็เห็นพระพุทธเจ้ากำลังเสด็จดำเนินมา

ทั้ง ๕ จึงนึกหมายกันว่าจะไม่รับเสด็จพระพุทธเจ้า และจะไม่ถวายความเคารพ ก็จะไม่ลุกขึ้นออกไปรับบาตรและจีวร จะปูแต่อาสนะถวายให้ประทับนั่ง จะไม่ถวายบังคม แต่ต่างจะนั่งอยู่เฉย ๆ ทำเป็นไม่รู้ไม่สนใจว่าพระพุทธเจ้าเสด็จมา

แต่ครั้นพอพระพุทธเจ้าเสด็จมาถึงจริง เบญจวัคคีย์ทั้งหมดต่างสั่นนัยหมายกันเสียสิ้น เพราะต่างก็ลุกขึ้นรับเสด็จ ถวายบังคมและรับบาตรและจีวรด้วยความเคารพอย่างแต่ก่อนเคยทำมา ผิดแต่ว่าเวลาทั้ง ๕ กราบทูลพระพุทธเจ้านั้น ได้ใช้ถ้อยคำที่พวกตนไม่เคยใช้มาก่อนเท่านั้น

เบญจวัคคีย์ใช้โวหารเรียกพระพุทธเจ้าว่า “อาวุโส โคตม” คำทำยคือโคตมหมายถึงชื่อตระกูลของพระพุทธเจ้า ส่วนอาวุโส เป็นคำเดียวกับที่คนไทยเรานำมาใช้ในภาษาไทย ผิดแต่หมายต่างกันในทางตรงกันข้าม ภาษาไทยใช้และหมายถึงกับผู้สูงอายุและคุณวุฒิ แต่ภาษาบาลีใช้เรียกบุคคลผู้อ่อนห่วยและวุฒิ คือเป็นคำที่ใหญ่ใช้เรียกผู้น้อย “อาวุโส” จึงเท่ากับคำว่า “คุณ” ในภาษาไทย

พระพุทธเจ้าตรัสเตือนสติเบญจวัคคีย์ ว่าเคยใช้โวหารนี้กับพระองค์มาก่อนหรือไม่ เมื่อเบญจวัคคีย์ได้สติ พระพุทธเจ้าจึงตรัสเล่าเรื่องให้ฟังว่าพระองค์ได้บรรลุตบธรรมเป็นพระพุทธเจ้าแล้ว ที่เสด็จมาที่นี่ก็เพื่อจะมาแสดงธรรมโปรดคนนั่นเอง

ภาพที่ ๓๖ สำแดงปฐมเทศนาธรรมจักรกัปปวัตนสูตรโปรดเบญจวัคคีย์ให้
ดวงตาเห็นธรรม

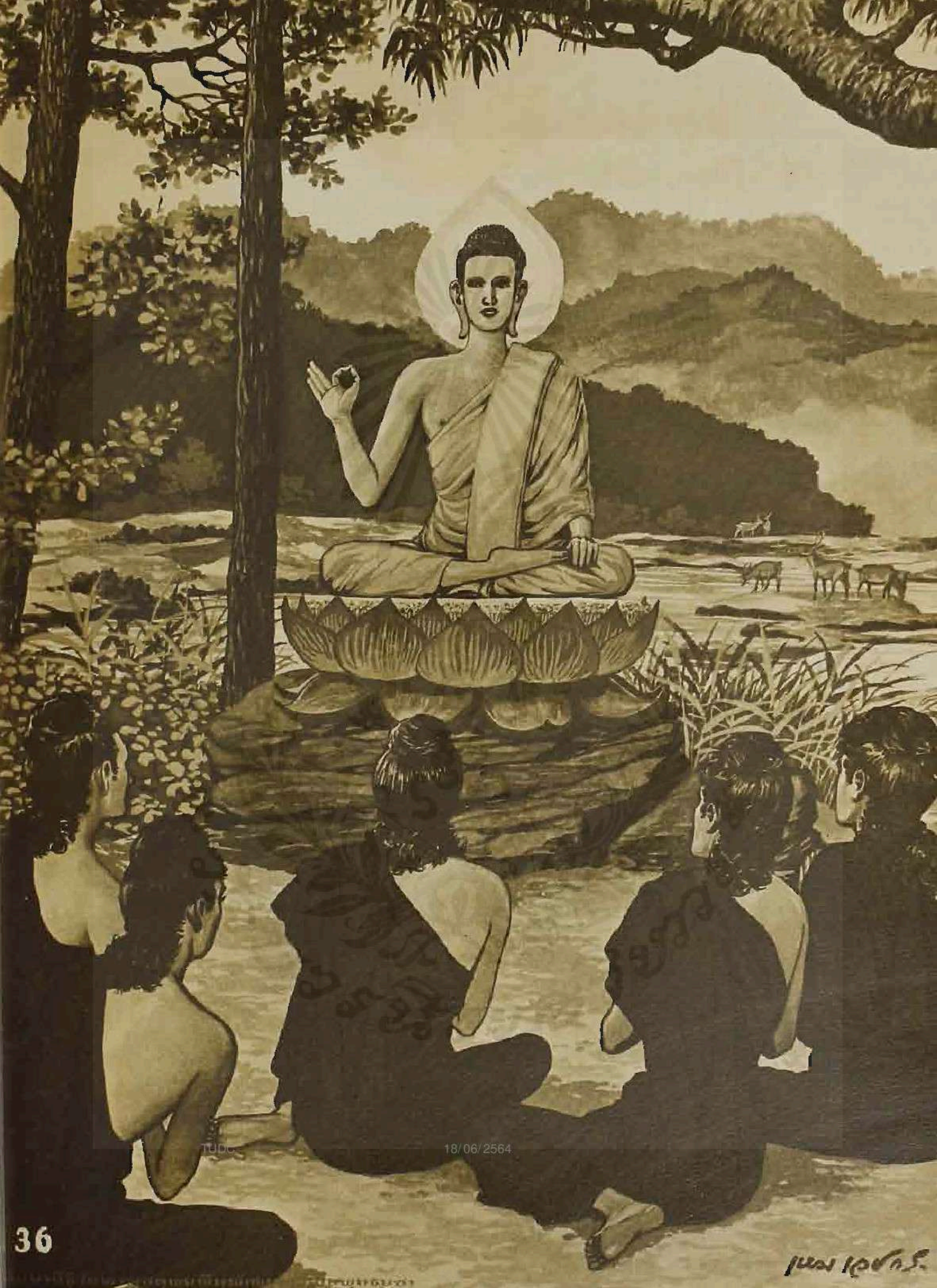
วันที่พระพุทธรูปเจ้าทรงแสดงธรรม 'ปฐมเทศนา' ดังที่เห็นอยู่ในภาพนั้น คือวันขึ้น
๑๕ ค่ำ เดือน ๘ เป็นวันรุ่งขึ้นหลังจากเสด็จมาถึงและพบเบญจวัคคีย์ คือวันอาสาฬห-
บูชานั่นเอง

ผู้ฟังธรรมมี ๕ คน ที่เรียกว่าเบญจวัคคีย์ เรื่องที่พระพุทธรูปเจ้าทรงแสดงเป็นเรื่องเกี่ยว
กับทรงปฏิเสธสิ่งที่คนคือนักบวชสมัยนั้นนิยมทำกัน คือเรื่องทรมานตนให้ลำบาก และ
การปล่อยชีวิตไปตามความใคร่ ทรงปฏิเสธว่าทั้งสองทางนั้น พระองค์เคยทรงผ่าน
และทรงทดลองมาแล้ว ไม่ใช่ทางศรีสุระเลย แล้วทรงแนะนำทางสายกลางที่เรียกกัน
ว่า มัชฌิมาปฏิปทา คือปฏิบัติปฏิบัติชอบตามมรรค ๘ ที่กล่าวโดยย่อคือ ศีล สมาธิ
และปัญญา

เมื่อพระพุทธรูปเจ้านิพพานแล้ว พระสาวกรุ่นทำสังคายนา ตั้งชื่อเรื่องเทศน์กัณฑ์ที่พระ
พุทธรูปเจ้าทรงแสดงครั้งแรกนี้ว่า "ธรรมจักรกัปปวัตนสูตร" หรือเรียกโดยย่อว่า ธรรม-
จักร โดยเปรียบเทียบการแสดงธรรมของพระพุทธรูปเจ้าครั้งนี้ว่า เหมือนพระเจ้าจักร-
พรรดิทรงขับจักรหรือรถศึกแก่พระบรมเดชาอนุภาพ ต่างแต่จักรหรือรถศึกของพระ
พุทธรูปเจ้าเป็นธรรม หรือธรรมจักร

พอแสดงธรรมกัณฑ์จบลง โภคทัณฺฑูระ ผู้หัวหน้าเบญจวัคคีย์ได้เกิดดวงตาเห็นธรรม
คือได้บรรลุเป็นพระโสดาบัน พระพุทธรูปเจ้าจึงทรงเปล่งอุทานด้วยความเบิกบานพระทัย
เมื่อเห็นโภคทัณฺฑูระได้ฟังธรรมแล้วสำเร็จมรรคผลที่แม้จะเป็นขั้นต่ำว่า "อัญญาสิ วต
โก โภคทัณฺฑูระฯ" แปลว่า "โอ! โภคทัณฺฑูระได้รู้แล้วได้สำเร็จแล้ว" ตั้งแต่นั้น
มา ท่านโภคทัณฺฑูระจึงมีคำนำชื่อเพิ่มขึ้นว่า อัญญาโภคทัณฺฑูระ

โภคทัณฺฑูระ ฟังธรรมจบแล้ว ได้ทูลขอบวชเป็นพระภิกษุพระพุทธรูปเจ้าจึงทรงประทาน
อนุญาติให้ท่านบวช ด้วยพระดำรัสรับรองเพียงว่า "มาเป็นพระด้วยกันเถิด" ส่วน
อีก ๔ ที่เหลืออยู่นอกนั้น ต่อมาได้สำเร็จและได้บวชเช่นเดียวกับพระโภคทัณฺฑูระ

TUBC

18/06/2564

ภาพที่ ๓๗ ยศกุลบุตรหน้ายสบัดเดินไปสู่น้ำอสิปตนะ พบพระพุทธองค์
ทรงแสดงธรรมโปรด

พระพุทธเจ้าพร้อมด้วยพระอริยสาวกทั้ง ๕ เสด็จจำพรรษาอยู่ที่ป่าอสิปตนะฤๅษียวัน หรือ
สถานที่ทรงแสดงธรรม ซึ่งนับเป็นพรรษาที่หนึ่ง ตอนนั้นยังมีได้เสด็จไปโปรดใครที่ไหน
อีก เพราะย่างเข้าหน้าฝน แต่มีกุลบุตรผู้หนึ่งนามว่า ยศ มาเฝ้า

ยศกุลบุตรเป็นลูกชายเศรษฐีในเมืองพาราณสี บิดามารคาสรางปราสาทเปลี่ยนฤดูให้อยู่ ๓
หลัง แต่แต่ละหลังมีนางบำเรอเฝ้าปรนนิบัติจำนวนมาก เทียงคืนวันหนึ่งยศกุลบุตรตื่นขึ้นมา
เห็นนางบำเรอนอนสลบไสลด้วยอาการที่น่าเกลียด (ท้องเรื้อรังเหมือนตอนก่อนพระพุทธเจ้า
เสด็จออกบวช) ก็เกิดนิพิพิทา คือความเบื่อหน่าย

ยศกุลบุตรจึงแอบหนีจากบ้านคนเดียวยามดึกสงัด เดินมุ่งหน้าไปทางป่าอสิปตนะฤๅษียวัน
พลางบ่นไปตลอดทางว่า “อุบ้ทุตัง วัต อุปสัคัง วัต” แปลให้ตรงภาษาไทยว่า “เฮ้อ!
วุ่นวายจริง! เฮ้อ! อี้อ้อตขัคช้องจริง!” หมายถึงความวุ่นวุ่มก่ลุ่มใจ

ขณะนั้นมีเสียงก้องตอบออกมาจากชายป่าว่า - “ใน อุบ้ทุตัง ใน อุปสัคัง” (ที่นี่ไม่มี
ความวุ่นวาย ที่นี่ไม่มีความอ้อตขัคช้อง) เป็นพระดำรัสตอบของพระพุทธเจ้านั่นเอง

ตอนที่กล่าวนี้เป็นเวลาจวนย่ำรุ่งแล้ว พระพุทธเจ้ากำลังเสด็จจงกรมอยู่ จงกรมคือการเดิน
กลับไปกลับมา เป็นการบริหารร่างกายให้หายเมื่อยขบและบรรเทาความง่วงเป็นต้น

พระพุทธเจ้าตรัสบอกยศกุลบุตรว่า “เชิญเข้ามาที่นี่แล้วนั่งลงเถิด เราจะแสดงธรรมให้ฟัง”

ยศกุลบุตรจึงเข้าไปกราบแทบพระบาทพระพุทธเจ้าแล้วนั่งลง พระพุทธเจ้าตรัสพระธรรม
เทศนาให้ฟัง ฟังจบแล้วยศกุลบุตรได้บรรลุสำเร็จเป็นพระอรหันต์แล้วจึงทูลขอบวชเป็น
พระภิกษุกับพระพุทธเจ้า

ยศกุลบุตรบวชแล้วไม่นาน ได้มีสหายนรเวศราวเดียวกับท่านอีก ๕๔ คนรู้ข่าวก็ออกบวช
ตาม ได้มาเฝ้าพระพุทธเจ้า ได้ฟังธรรม แล้วได้สำเร็จอรหันต์เช่นเดียวกับพระยศกุลบุตร
ตกลงภายในพรรษาที่หนึ่งของพระพุทธเจ้าได้มีพระอรหันต์เกิดขึ้นในโลกทั้งหมด ๖๑ องค์
ด้วยกัน

ภาพที่ ๓๘ เสด็จไปหาชฎิลอรุเวลกัสน์ขอพักในโรงไฟ ชฎิลบอกว่ามีนาคราย ก็ไม่ทรงฟัง

ออกพรรษาแล้ว ล่องมาจนถึงวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ พระพุทธเจ้าได้ทรงประชุมพระ
สาวก ๖๐ รูปที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน พระสาวกเหล่านั้นล้วนเป็นพระอรหันต์ทั้งสิ้น วัตถุประสงค์
ประสงค์ที่พระพุทธเจ้าทรงจัดประชุมพระสาวกดังกล่าวนี้ก็เพื่อจัดส่งพระสาวกออกไปประ-
ภาศพระศาสนาตามเมืองต่างๆ

ในการประชุมนี้ พระพุทธเจ้าทรงมีพระพุทธดำรัสปราศรัยว่า

“ภิกษุทั้งหลาย! เราหลุกผันแล้วจากบ่วงเครื่องผูกมัดทั้งปวงแล้ว แม้พวกท่านทุกรูปก็
เหมือนกัน ขอพวกท่านจงจาริกไปประกาศพระศาสนาในชนบทต่างๆ เพื่อยังประโยชน์
และความสุขให้เกิดแก่คนเป็นอันมาก จงแยกกันไปแห่งละรูป จงแสดงธรรมชั้นเบื้องต้น
ชั้นกลาง และชั้นสูงอันบริสุทธิ์ที่เราได้ประกาศไว้แล้ว ภิกษุทั้งหลาย! คนในโลกนี้ที่มี
กิเลสเบาเบาแต่มีสติปัญญาที่พอจะฟังธรรมรู้เรื่องนั้นเมื่ออยู่ แต่เพราะเหตุที่คนเหล่านั้นไม่มี
โอกาสที่จะได้ฟังธรรม จึงเสื่อมจากคุณความดีที่จะพึงได้รับ พวกท่านไปกันเถิด แม้เรา
ก็จะไปยังทำบลอรุเวลาเสนาณิกม เพื่อประกาศพระศาสนา”

รุ่งขึ้นวันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๒ พระสาวก ๖๐ รูปจึงต่างแยกย้ายกันออกไปประกาศพระ-
ศาสนาตามพระดำรัสของพระพุทธเจ้า

ส่วนพระพุทธเจ้าเสด็จกลับมายังทำบลอรุเวลาเสนาณิกมซึ่งเคยเป็นสถานประทับตรัสรู้ แล้ว
พระพุทธเจ้าเสด็จโดยลำพังพระองค์ไปยังสำนักของนักบวชใหญ่แห่งหนึ่ง ซึ่งเรียกว่า ชฎิล
สามพี่น้อง

ชฎิลผู้พี่ชายใหญ่ชื่อ อรุเวลกัสน์ มีสาวกบริวาร ๕๐๐ คน ตั้งอาศรมบำเพ็ญพรตบูชาไฟ
อยู่ริมฝั่งแม่น้ำเนรุชราตอนเหนือ น้องชายคนกลางชื่อ นทิกัสน์ มีบริวาร ๓๐๐ และ
น้องชายคนเล็กชื่อ คยาก็สน์ มีบริวาร ๒๐๐ ตั้งอาศรมอยู่คนละแห่งที่ค้ำน้ำทางใต้ถล่มมา

พระพุทธเจ้าเสด็จไปยังสำนักของผู้พี่ชายใหญ่ก่อน ทรงพบหัวหน้าชฎิลแล้วตรัสขอที่พัก
หัวหน้าชฎิลบอกพระพุทธเจ้าว่ามีอยู่แห่งเดียวคือโรงบูชาไฟ แต่ในที่นี่มีพญานาคใหญ่
อาศัย พิษร้ายกาจนัก

ภาพที่ ๓๙ ทรงทรमानาคราชร้าย ขดกายพญานาคใส่บาตรให้ชฎิลดู ชฎิล
ก็ยังไม่เลื่อมใส

ชฎิลสามพี่น้อง โดยเฉพาะอรุเวลกัศสป ผู้พี่ชายใหญ่เป็นหัวหน้ากับวช ที่
ชาวเมืองราชกฤห์นับถือมาก ท่านผู้ประกาศตนเป็นผู้วิเศษ เป็นพระอรหันต์
บำเพ็ญพรตบูชาไฟ

เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จไปถึง และตรัสขอพักอาศัยในโรงไฟ ซึ่งพวกชฎิลถือว่า
เป็นสถานศักดิ์สิทธิ์ และเป็นอันตรายแก่ผู้จะเข้าไปอยู่อาศัยภายในโรงไฟ
เพราะมีพญานาค หรือพญานูใหญ่มีพิษร้ายกาจอาศัยอยู่ในนั้น ชฎิลจึงนึกในใจ
ว่า พระพุทธเจ้าทรงอวดศักดิ์ที่ไม่กลัวอันตราย

ตามท้องเรื่องในปฐมสมโพธิ กล่าวว่าเมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จเข้าไปประทับ
ภายในโรงไฟ พญานาค “ก็มีจิตซึ่งเคียดชังทกขโมหนัส” คือโกรธมาก จึงพัน
พิษใส่พระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าเสด็จเข้าเตโชกสิณสมาบัติ (หมายถึงการเข้า
ฌานชนิดหนึ่ง ซึ่งบังกาลให้เกิดเปลวไฟขึ้นจากกายได้) พิษของพญานาค
และเปลวเพลิงจากเตโชกสิณของพระพุทธเจ้าได้ “บังเกิดขึ้นเป็นแสงแฉ่งสว่าง
ดุจเผาผลาญโรงเพลิงนั้นให้เป็นภัสสมรุสี”

พวกชฎิลได้เห็นแสงเพลิงนั้นก็ปริวิตกว่าพระสมณะรูปนี้ (หมายถึงพระพุทธเจ้า)
เห็นที่จะวอดวายด้วยพิษพญานาคกราวนเป็นแน่

ปฐมสมโพธิว่า “ครั้นล่วงสมัยราตรีรุ่งเช้าพระสัพพัญญูเจ้า ก็ยังเคสแห่ง
พญานาคให้อันตรธานหาย บังกาลให้นาคนั้นขนคกายลงในบาตร แล้วทรง
ลำแดงแก่อรุเวลกัศสป ตรัสบอกว่า ‘นาคนี้สิ้นฤทธิ์ด้วยเคสทถาคต’...”

TUDC

ภาพที่ ๔๐ วันหนึ่ง ฝนตกหนักน้ำท่วม แต่ไม่ท่วมที่ประทับ ชฎิลเห็น
อัศจรรย์ จึงทูลขอบรรพชา

การที่พระพุทธเจ้าเสด็จมาโปรดชฎิลสามพี่น้องคงได้บรรยายไว้แล้ว ก็เพราะนักบวชสามพี่น้องนี้เป็นคณาจารย์ใหญ่ที่คนเคารพนับถือมากในสมัยนั้น การให้นักบวชที่มีอิทธิพลทางความนับถือมาก ได้หันมานับถือพระองค์นั้น เป็นนโยบายสำคัญของพระพุทธเจ้าในการประกาศพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นศาสนาที่เพิ่งเกิดใหม่ เพราะถ้าปราบนักบวชที่มีอิทธิพลมากคงได้เสียแล้ว การประกาศพระศาสนาของพระองค์ก็ง่ายขึ้นและจะได้ผลรวดเร็ว

พระพุทธเจ้าจึงเสด็จมาสำนักของชฎิลสามพี่น้องซึ่งคงตนว่าเป็นพระอรหันต์ และพระองค์ได้ทรงทราบ คือการแสดงหรือพิสูจน์ให้เห็นว่าพวกชฎิลไม่ใช่พระอรหันต์อย่างที่อ้าง คุณธรรมใด ๆ ที่พวกชฎิลถือว่าพวกตนมี และว่าวิเศษ พระพุทธเจ้าก็ทรงแสดงให้เห็นว่าหาเป็นเช่นนั้นไม่

ที่ถือว่าพญานกใหญ่มีพิษร้ายกาจ พระองค์ก็จับขดลงในบาตรเสีย เมื่อเกิดอุทกภัยน้ำท่วมใหญ่ พวกชฎิลเข้าใจว่าพระพุทธเจ้าจมน้ำตายเสียแล้ว ต่างลงเรือพายมาดู ก็เห็นพระพุทธเจ้าเดินจงกรมอยู่ภายใต้ที่ถ้ำน้ำ

ปฐมสมโพธิว่า พระพุทธเจ้าทรงใช้เวลากลับใจพวกชฎิลอยู่ถึงสองเดือนจึงสำเร็จ โดยชฎิลผู้หัวหน้าคณาจารย์ใหญ่ คืออรุเวลกัสสป เกิดความสังเวชสลัดใจว่าตนมิใช่พระอรหันต์อย่างที่เคยหลงเข้าใจผิด ทั้งนี้ด้วยพุทธานุภาพที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงให้ประจักษ์เห็นได้

หัวหน้าชฎิลจึงลยเครื่องบริวารและเครื่องบูชาไฟทิ้งลงในแม่น้ำเนรัญชรา แล้วกราบแทบพระบาทพระพุทธเจ้าขอบวชยอมเป็นพระสาวก ฝ่ายน้องชายอีกสองคนที่ตั้งอาศรมอยู่ค้ำน้ำทางใต้ลงไป เห็นบริวารที่ช้ายลยมากก็จำได้ นึกว่าอันตรายเกิดแก่พี่ชายตน ก็พากันมาดู

ทั้งสองได้ทราบเรื่องโดยตลอด ก็ยอมตนเป็นพระสาวกทั้งสิ้น พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงธรรมโปรดชฎิลจนทั้งหมดได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ พระพุทธเจ้าเลยมีนักบวชเป็นพระสาวกเพิ่มขึ้นใหม่อีก ๑,๐๐๐ รูป

18/06/2564

18/06/2564

ภาพที่ ๔๑ พระอรุเวลกัสสปประกาศตนเป็นพุทธสาวกต่อหน้าพระเจ้าพิมพิสาร ณ สวนตาลหนุ่ม

เมื่อพระพุทธเจ้าทรงปรารบนักบวชสามสำนักสามพี่น้องให้สิ้นพยศ คือหมกมืทธิ-
มานะที่ว่าตนเป็นพระอรหันต์ลงราบคาบจนยอมเป็นพระสาวกแล้ว ก็ทรงดำเนิน
นโยบายในการประกาศพระศาสนาขั้นต่อไป คือเสด็จเข้าเมืองราชคฤห์

ราชคฤห์เป็นเมืองหลวงของแคว้นมคธและแคว้นอังคะในสมัยนั้น มีผู้คนมาก มี
พระราชผู้เป็นใหญ่ คือพระเจ้าพิมพิสารปกครอง พระราชาพระองค์นี้เคยทรง
พบพระพุทธเจ้าครั้งหนึ่งเมื่อตอนก่อนตรัสรู้ ทรงได้เคยบรรยายไว้แล้ว

พระพุทธเจ้าพร้อมด้วยพระสาวกที่แตกออกเป็นพวกชฎิลครองหนังเสือ แต่มาบัดนี้
เป็นพระภิกษุครองจีวร จำนวนหนึ่งพันรูป เสด็จไปถึงอุทยานนอกเมืองที่เรียกว่า
ลัญจิวันหรือสวนตาลหนุ่ม แล้วเสด็จพักที่นี้

พวกชาวเมืองแตกตื่นกันมากเมื่อรู้ข่าวว่ามีคณะนักบวชศาสนาใหม่ โดยมีพระสมณ-
โคดมพระพุทธเจ้าเข้ามาถึงธานีเมือง จึงออกไปเฝ้ากันล้นหลาม แม้พระเจ้าพิม-
พิสารก็เสด็จไปเฝ้าพระพุทธเจ้าด้วย

ชาวเมืองที่มาเฝ้าพระพุทธเจ้ามีอาการกิริยาแตกต่างกัน บ้างไหว้ บ้างนั่งเฉย บ้าง
แนะนำตนเองว่าอยู่ในวาระและตระกูลอะไร แต่มีเป็นจำนวนมากที่สงสัยไม่อาจ
ทราบได้ว่า ระหว่างพระพุทธเจ้า กับ อรุเวลกัสสป ผู้เป็นหัวหน้าชฎิล ที่เคยมีชื่อเสียง
ใครเป็นพระศาสดา และใครเป็นสาวก ต่างสงสัยกันนักหนา

เพื่อตัดข้อสงสัยนี้ พระพุทธเจ้าจึงตรัสถามอรุเวลกัสสปถึงเหตุผลที่ละทิ้งลัทธิเดิมที่
เคยปฏิบัติอยู่ ท่านได้กราบทูลดั่งๆ ต่อหน้าฝูงชนว่าไร้สาระ ไม่ใช่ทางพ้นทุกข์
ว่าแล้วก็ลุกขึ้นกราบแทบพระบาทพระพุทธเจ้าแสดงให้ชาวเมืองเห็นว่าใครเป็นพระ
ศาสดา ชาวเมืองเห็นแล้วต่างทึ่งและอัศจรรย์ใจมาก

เมื่อชาวเมืองสงบแล้ว พระพุทธเจ้าจึงทรงแสดงธรรม เมื่อจบลง ชาวเมืองจำนวน
มากประกาศตนเป็นพุทธศาสนิกชน อีกจำนวนหนึ่ง รวมทั้งพระเจ้าพิมพิสารด้วย
ได้สำเร็จโศคาบัน

ภาพที่ ๔๒ พระเจ้าพิมพิสารเลื่อมใส ทรงหลังนำถวายเป็น
ปฐมสังฆาราม

เมื่อพระเจ้าพิมพิสาร ราชาแห่งแคว้นมคธได้ทรงฟังธรรมพระพุทธเจ้าจบลง และ
ได้ทรงบรรลุโสดาแล้ว ก็เสด็จลุกขึ้นอภิวัตแทบพระบาทพระพุทธเจ้า ทูล
อาราธนาพระพุทธเจ้าพร้อมด้วยพระสาวกหนึ่งพันรูป เสด็จไปเสวยที่พระราช
นิเวศน์ในวันรุ่งขึ้น พระพุทธเจ้าทรงรับคำทูลอาราธนานั้นด้วยพระอาการดุจดั่ง

นั้นเป็นธรรมเนียมการรับนิมนต์ของพระพุทธเจ้า และพระสงฆ์สมัยนั้น ถ้าศิษย์
หรือหนึ่งแปลว่ารับได้ ถ้ารับไม่ได้เช่นมีกนทูลอาราธนาว่า ขอให้เสด็จไปรับบาตร
ที่บ้านของตนแห่งเดียวตลอดพรรษา พระพุทธเจ้าจะตรัสว่า “คนในโลกนี้
ใคร ๆ ก็อยากทำบุญกับเราทั้งนั้น จะผูกขาดไม่ได้หรอก” อย่างนี้แปลว่ารับนิมนต์
ไม่ได้ หรือไม่รับ

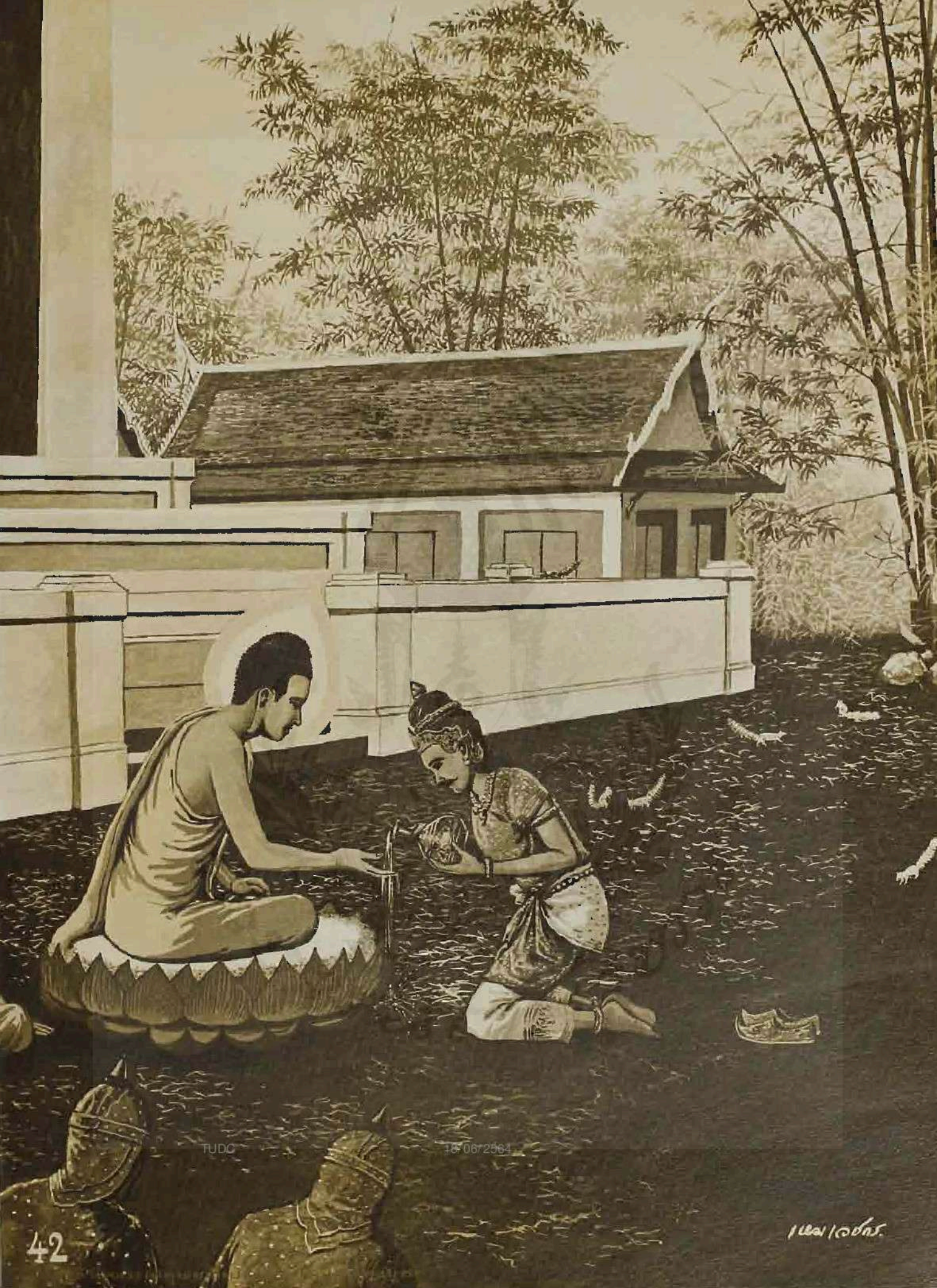
รุ่งขึ้น พระพุทธเจ้าเสด็จจากสวนตาลหนุ่มเข้าไปในพระราชนิเวศน์ของพระเจ้า
พิมพิสาร เจ้าพนักงานชาวดูได้ตระเตรียมอาหารบิณฑบาตรไว้พร้อมแล้ว พระ
เจ้าพิมพิสารได้ทรงถวายอาหารแก่พระพุทธเจ้าและพระสงฆ์สาวก

เมื่อพระพุทธเจ้าเสวยแล้วและพระสงฆ์ทั้งนั้นก็นั่งอิ่มกันทั่วแล้ว พระเจ้าพิมพิสาร
จึงเสด็จเข้าไปใกล้พระพุทธเจ้า ประทับนั่ง ณ ที่ควรข้างหนึ่ง แล้วทรงมีพระราช
คำรัสทูลพระพุทธเจ้า ว่าที่สวนตาลหนุ่มเป็นสถานที่อยู่ห่างไกลเมืองและทุรกัน
ดารมาก ไม่สะดวกแก่การไปมา

แล้วมีพระราชคำรัสว่าพระราชอุทยานสวนไม้ไผ่ หรือเวฬุวันของพระองค์ตั้งอยู่
ไม่ไกลไม่ไกลจากตัวเมืองนัก ไปมาสะดวก กลางวันไม่พลุกพล่านด้วยผู้คน กลาง
คืนสงบสงัด สมควรเป็นที่ประทับอยู่ของพระพุทธเจ้าและพระสงฆ์

เมื่อพระพุทธเจ้าทรงรับด้วยพระอาการดุจดั่ง พระเจ้าพิมพิสารจึงทรงหลังนำจาก
พระตำลึงบนพระหัตถ์พระพุทธเจ้า ถวายเวฬุวันารามให้เป็นวัดพระพุทธศาสนา
แห่งแรกในโลก

ปฐมสมโพธิว่า “กาลเมื่อพระสัพพัญญูทรงรับพระเวฬุวันเป็นอารามครั้งนั้น อัน
มหาปฐพีล กวีกลกัมปนาท คุจุประสาทสาธการว่ามูลที่ตั้งพระพุทธศาสนา หยั่ง
ลงในพื้นปฐธา กาลบัดนี้” 18/06/2564

TUDC

18 0672564

ภาพที่ ๔๓ ท้าวเชอทรงบำเพ็ญกุศลให้พระญาติที่เกิดเป็นเปรต ๆ ทงหลาย ต่างโมทนารับส่วนบุญ

ในภาพที่ ๔๒ จะเห็นพระเจ้าพิมพิสารทรงหลั่งน้ำจากพระเต้าลงบนพระหัตถ์ของพระพุทธรเจ้า การหลั่งน้ำในที่นี้เรียกตามภาษาสามัญว่ากรวดน้ำ หรือเรียกเป็นคำศัพท์ว่า “อุททิสาทก” แปลว่ากรวดน้ำมอบถวาย ใช้ในกรณีเมื่อถวายของใหญ่โตที่ไม่อาจยกประเคนใส่มือพระได้ เช่น ที่ดินและวัด เป็นต้น

ส่วนการกรวดน้ำของพระเจ้าพิมพิสารในภาพนี้เรียกว่า “ทักษิณาทก” แปลว่า กรวดน้ำแผ่ส่วนกุศลแก่คนตาย ใช้ในกรณีที่มอบสิ่งหนึ่งสิ่งใดแก่ผู้หนึ่งผู้ใดซึ่งเป็นผู้รับบอกเหมือนกัน ผิดแต่ว่าสิ่งที่ให้มองไม่เห็นตัวตน เพราะเป็นบุญกุศล ผู้รับก็มองไม่เห็น เพราะเป็นคนที่ยายไปแล้ว พิธีนี้เป็นที่นิยมกันอยู่ในเมืองไทยเวลาทำบุญทุกวันนี้

ภาพที่เห็นนี้เป็นกรวดน้ำเพื่อพระราชกุศลครั้งที่สองของพระเจ้าพิมพิสาร เมื่อครั้งแรกพระเจ้าพิมพิสารไม่ได้ทรงอุทิศส่วนกุศลให้แก่พระญาติที่ล่วงลับไปแล้ว ปฐมสมโพธิว่าจึงในคืนวันนั้น พวกเปรตซึ่งเคยเป็นพระญาติของพระเจ้าพิมพิสารได้ส่งเสียงก้องอ้ออึ้งขึ้นในพระราชนิเวศน์ ที่แสดงกายให้เห็นก็มี

ตามนิยายธรรมบทเล่าว่าเปรตเหล่านี้ เมื่อครั้งยังเป็นมนุษย์เคยลักลอบ หรือจะเรียกอย่างทุกวันนี้ว่าคอร์ปชั่นก็ได้ กินของที่คนเขานำมาถวายสงฆ์ ตายแล้วตกนรก แล้วมาเป็นเปรต และมากอยรับส่วนบุญที่พระเจ้าพิมพิสารอุทิศให้ แต่เมื่อผิดหวังจึงประท้วงดั่งกล่าว

พระเจ้าพิมพิสารจึงเสด็จไปเฝ้าพระพุทธรเจ้าในวันรุ่งขึ้น ทูลถามทราบความแล้ว จึงทรงบำเพ็ญพระราชกุศลถวายอาหารและจีวรแก่พระพุทธรเจ้าและพระสงฆ์ในวันรุ่งขึ้นอีกต่อมา แล้วทรงหลั่งน้ำอุททิสาทกว่า “อิทัง โน ญาติัน โหตุ” แปลว่า “ขอกุศลผลบุญครั้งนี้จงไปถึงญาติพี่น้องของข้าพเจ้าด้วยเทอญ” เปรตเหล่านั้นจึงต่างได้รับกุศลผลบุญกันทั่วหน้าและพ้นจากความทุกข์ทรมานที่ได้รับอยู่

คำว่า “อิทัง โน ญาติัน โหตุ” ได้กลายเป็นบทกรวดน้ำอุทิศส่วนกุศลให้คนตายที่คนไทยใช้อยู่ในปัจจุบัน

ภาพที่ ๔๔ พระโมคคัลลาน์สารีบุตร อัครสาวกชายขวามาทูลขอบรรพชาเป็น เอหิภิกขุ

ภาพที่เห็น คือ พระโมคคัลลาน์ สารีบุตร กำลังบวชกับพระพุทธเจ้า ที่วัดเวฬุวัน กรุง
ราชคฤห์ ก่อนบวช ทั้งสองบวชเป็นปริพาชกในฐานะเป็นศิษย์สาวกของสมณชีพุชฌ

สมณชีพุชฌเป็นศาสดาปริพาชก ที่มีชื่อเสียงมากผู้หนึ่งในแคว้นมคธ มีลูกศิษย์และคนนับถือมาก
โมคคัลลาน์สารีบุตรเคยอยู่ที่นั่นเพื่อศึกษาหาความรู้ทางพันทุกข์ แต่ครั้นศึกษาจบแล้ว เห็น
ว่ายังไม่ใช่ทางพันทุกข์ จึงลาอาจารย์สมณชีพุชฌออกแสวงหาความรู้ใหม่ต่อไป แล้วจึงมาพบ
พระอัสสชิในเมืองราชคฤห์

พระอัสสชิเป็นรูปหนึ่งในคณะพระปัญจวัคคีย์ ที่พระพุทธเจ้าทรงส่งออกไปประกาศพระ
ศาสนา ท่านทราบว่าเวลานั้นพระพุทธเจ้าเสด็จมาประทับอยู่ที่เมืองราชคฤห์ ท่านจึงเดิน
ทางเพื่อมาเฝ้าพระพุทธเจ้าที่นั่น ระหว่างทางมาได้พบพระสารีบุตร ซึ่งขณะนั้นเรียกว่า
“อุปติส ปริพาชก” สารีบุตรเห็นกิริยาท่าทางพระอัสสชิหน้าเลื่อมใสจึงสนใจเข้าไปสนทนา
ถามถึงทางปฏิบัติ และผู้เป็นพระศาสดา เมื่อได้ฟังก็ชอบใจ ภายหลังจากนั้นจึงกลับมาชวน
สหาย คือโมคคัลลาน์ หรือ “โกลิต ปริพาชก” ก็เรียก ไปเฝ้าพระพุทธเจ้า พร้อมด้วย
ปริพาชกบริวารที่ติดตามมาอีก ๒๕๐ คน

เมื่อพระพุทธเจ้า ตรัสรับรองการบวชของท่านทั้งสองด้วยพระคำที่ว่า “มาเป็นพระด้วยกัน
เถิด” นั้น ท่านผู้แตงนินายทางศาสนาพุทธแต่ก่อนพรรณาน่าว่า บาตรและจีวรก็ล่องลอยลง
มาจากนภากาศ สวมร่างของท่านทั้งสองเป็นพระภิกษุทันที

ความที่ท่าน ถ้าเขียนถอดความเป็นภาษาทุกวันนี้ก็คือ ผู้ที่เคยเป็นนักบวชอยู่ก่อนแล้ว
เมื่อมาบวชกับพระพุทธเจ้า และได้รับอนุโมทนาแล้ว ไม่ต้องเสียเวลาเตรียมหาเครื่องอุปบริวาร
เพราะบาตรและจีวรมีอยู่แล้ว

ภายหลังบวชแล้วไม่นาน ท่านทั้งสองได้ปฏิบัติธรรมจนสำเร็จอรหัตต์ ได้เป็นกำลังสำคัญ
ในการประกาศพระศาสนาช่วยพระพุทธเจ้ามากที่สุด พระพุทธเจ้าจึงทรงตั้งท่านทั้งสองให้
ดำรงตำแหน่งพระอัครสาวก พระสารีบุตรเป็นพระอัครสาวกฝ่ายขวา พระโมคคัลลาน์
ฝ่ายซ้าย ว่าอย่างสามัญก็เท่ากับเป็นมือขวามือซ้ายของพระพุทธเจ้านั่นเอง

ท่านทั้งสองนั้นนิพพานก่อนพระพุทธเจ้าไม่กี่เดือน พระสารีบุตรนิพพานด้วยโรคประจำตัว
ส่วนพระโมคคัลลาน์ ถูกอัมพาตที่คนในศาสนาอื่นจ้างมาฆ่า

18/06/2564

ภาพที่ ๔๕ พระพุทธองค์ทรงประทานโอวาทปาติโมกข์แก่พระอรหันต์สงฆ์ ใน วันเพ็ญมาฆบูชา

ภายหลังพระโมคคัลลาน์ สาวิบุตร บวชแล้วไม่นาน พระพุทธเจ้าได้ทรงประชุมพระสาวก
ขึ้นในวันเพ็ญกลางเดือนสาม ที่พระเวฬุวนาราม เมืองราชคฤห์ โดยมีพระพุทธเจ้าทรง
เป็นประธาน

การประชุมพระสาวกครั้งนี้ ผู้نب่ถือศาสนาพุทธในสมัยต่อมาเห็นเป็นเหตุการณ์ที่มีความ
สำคัญมาก จึงกำหนดถือวันนี้เป็นวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาวันหนึ่ง ที่เรียกกันอยู่ทุกวันนี้
ว่า “วันมาฆบูชา”

การประชุมพระสาวกของพระพุทธเจ้าครั้งนี้ แปลกกว่าทุกคราวที่มีอยู่ในสมัยพุทธกาล คือ
พระสาวกมีจำนวน ๑๒๕๐ รูป แต่ละรูป แต่ละองค์ล้วนบวชกับพระพุทธเจ้า มีพระ-
อุบัสมาถ์องค์เดียวกัน คือพระพุทธเจ้า ล้วนเป็นพระอรหันต์ ต่างมาประชุมโดยไม่ได้นัด
หมายและพระพุทธเจ้าทรงแสดงโอวาทปาติโมกข์ในที่ประชุม การประชุมพระสาวกครั้งนี้
จึงเรียกอีกอย่างหนึ่ง ตามลักษณะแปลก ๔ ประการนี้ว่า “จาตุรงค สันนิบาต”

ในเวลานั้น กรุงราชคฤห์เป็นศูนย์กลางของศาสนาพุทธ พระพุทธเจ้าประทับอยู่ที่นี้ บรรดา
พระสาวกที่แยกย้ายกันออกไปประกาศพระศาสนาต่างได้ทราบข่าว เวลานั้นพระพุทธเจ้ากำลัง
เสด็จประทับอยู่ที่กรุงราชคฤห์ เมื่อเสร็จกิจประกาศพระศาสนา จึงต่างจาริกมาเฝ้า เมื่อมา
พร้อมหน้ามากต้งพันกว่า พระพุทธเจ้าจึงประชุมพระสาวกแล้วแสดงโอวาทปาติโมกข์

โอวาทปาติโมกข์ คือหลักการโดยสรุปของศาสนาพุทธ มีทั้งหลักคำสอนและหลักการ
ปกครองคณะสงฆ์ทั้งหมด ๑๓ ข้อด้วยกัน เช่นเป็นต้นว่า ศาสนาพุทธสอนว่า ละชั่วทำดี
ทำจิตบริสุทธิ์ สุกขอตของคำสอนอยู่ที่นิพพาน ดับกิเลสพันทุกข์ และเป็นพระเป็นสงฆ์
ต้องสำรวม กินอยู่พอประมาณ อุดหนุน ไม่กล่าวร้ายป้ายสีคนอื่น ไม่เบียดเบียนคนอื่น

สมัยที่กล่าวนี้ พระพุทธเจ้ายังไม่ทรงบัญญัติวินัยปกครองสงฆ์ เพราะความเสียหายยังไม่เกิด
จึงทรงวางหลักปกครองสงฆ์ไว้แต่โดยย่อเทียบให้เห็น คือเมืองไทยสมัยไม่กี่ปีมานี้ ไม่มี
รัฐธรรมนูญปกครองราชอาณาจักร แต่มีธรรมนูญเป็นหลักปกครองแทน ธรรมนูญ
เทียบได้กับโอวาทปาติโมกข์ ส่วนรัฐธรรมนูญปกครองราชอาณาจักรก็เทียบได้กับ วินัย
พุทธบัญญัติทั้งหมดที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติขึ้น ในเวลาต่อมา

ภาพที่ ๔๖ เสด็จไปโปรดพระญาติที่กรุงกบิลพัสดุ์ พระญาติผู้ใหญ่ถือว่า สูงอายุไม่ถวายนั่งกรม

ตลอดเวลา ๖ ปีที่ผ่านมา ก่อนนับตั้งแต่เสด็จออกบวชตรัสรู้และประกาศพระศาสนาในแคว้นมคธ
จนมีพระสาวกและคนนับถือมาก พระพุทธเจ้ายังมีโอกาสเสด็จกลับกรุงกบิลพัสดุ์ เมืองประ-
สูติของพระองค์เลย ภาพที่เห็นนี้จึงเป็น ตอน พระพุทธเจ้าเสด็จกลับ กรุงกบิลพัสดุ์เป็น
ครั้งแรก เพื่อโปรดพระประยูรญาติตามคำทูลอาราธนาของพระเจ้าสุทโธทนะ พุทธบิดา
ด้วยพระทัยปรารถนาที่จะได้เห็นพระพุทธเจ้าผู้ทรงอยู่ในฐานะหนึ่ง คือพระราชาโอรส เมื่อ
ทรงทราบว่าขณะนั้น พระพุทธเจ้าเสด็จประทับ เพื่อประกาศพระศาสนาอยู่ในแคว้นมคธ
พระเจ้าสุทโธทนะจึงส่งคณะทูตไปทูลอาราธนา

คณะทูตแต่ละคณะที่พระเจ้าสุทโธทนะส่งไปเพื่อทูลอาราธนาพระพุทธเจ้า มีหัวหน้าและ
บริวาร ซึ่งปฐมสมโพธิบอกว่าจำนวนหนึ่งพันคน รวมทั้งหมด ๑๐ คณะด้วยกัน คณะที่ ๑
ถึง ๙ ตามลำดับ ได้ไปเฝ้าพระพุทธเจ้าได้ฟังธรรมแล้วสำเร็จอรหันต์ ยังมีได้กลับมาทูล
รายงานให้พระเจ้าสุทโธทนะได้ทราบ พระเจ้าสุทโธทนะจึงทรงส่งคณะอมาตย์เป็นคณะ
ทูตที่ ๑๐ ไปอีก

คณะทูตที่ ๑๐ นามกาพุกายีเป็นหัวหน้า ซึ่งเป็นผู้ที่คุ้นเคยและเป็นสหชาติ คือเกิดวัน
เดียวกับพระพุทธเจ้า ก่อนออกเดินทางไปทูลอาราธนาพระพุทธเจ้า กาพุกายีทูลลาบวช
เมื่อบวชแล้วจะทูลอาราธนาพระพุทธเจ้าให้เสด็จมายังกรุงกบิลพัสดุ์ให้จงได้ พระเจ้าสุท-
โธทนะทรงอนุমัติ

ภายหลัง เมื่อกาพุกายีไปถึงสำนักพระพุทธเจ้าได้ฟังธรรมจนสำเร็จอรหันต์และได้ขอบวช
เป็นพระสาวกพร้อมทั้งบริวารที่ติดตามไปแล้ว ให้ทูลอาราธนาพระพุทธเจ้าเสด็จกรุงกบิล-
พัสดุ์ ขณะนั้นเป็นหน้าแล้ง ย่างเข้าหน้าฝน

พระพุทธเจ้าทรงรับคำทูลอาราธนาแล้ว พร้อมด้วยพระสาวก ที่ท่านปฐมสมโพธิบอก
ว่าจำนวน ๒ หมื่นรูป เสด็จออกเดินทางเป็นเวลาสองเดือน จึงถึงกรุงกบิลพัสดุ์ แล้ว
เสด็จเข้าประทับในอารามของเจ้าศากยะผู้หนึ่ง ซึ่งชื่อนิโครธ ซึ่งพวกเจ้าศากยะพระญาติ
จัดถวายให้เป็นที่ประทับ อารามในที่นี้ไม่ใช่วัด แต่เป็นสวน เป็นอุทยานอยู่นอกเมือง

พวกพระประยูรญาติรวมทั้งพระเจ้าสุทโธทนะด้วย ได้พากันมารับเสด็จ และเฝ้าพระ-
พุทธเจ้าที่อารามแห่งนี้

1922/1923

ภาพที่ ๔๗ ทรงแสดงปาฏิหาริย์เหาะให้เห็น หม่อมพระญาติกษัตริย์ทิจูมานะ
ถวายบังคมพร้อมกัน

ภาพที่เห็นก็แสดงถึงเหตุการณ์ตอนหนึ่ง ซึ่งต่อเนื่องมาจากตอนที่แล้ว เป็นตอนที่เรียกว่า พระพุทธเจ้าทรงแสดงปาฏิหาริย์ทำลายทิจูมานะความถือตัวของพระประยูรญาติของพระพุทธเจ้า

เจ้าศากยะ พระญาติวงศ์ของพระพุทธเจ้าที่เป็นชั้นผู้ใหญ่ ต่างถือองค์ว่าเป็นพระญาติผู้ใหญ่ มีพระชนม์สูงกว่าพระพุทธเจ้า ซึ่งขณะนั้นเพียง ๓๖ ปีกว่าๆ เมื่อมารับเสด็จและเฝ้าพระพุทธเจ้าที่นิโครธาราม จึงไม่ถวายอภิวาทบังคม คือไม่ให้หัวพระพุทธเจ้า แต่ส่งเจ้าชายเจ้าหญิงศากยะเยาว์วัยกว่าพระพุทธเจ้าออกไปอยู่แถวหน้าให้หัวพระพุทธเจ้าแทน ส่วนพวกตนอยู่แถวหลังไม่ยอมไหว้

ตำนานปฐมสมโพธิว่า ด้วยเหตุดังกล่าวพระพุทธเจ้าจึงทรงแสดงอิทธิปาฏิหาริย์ในอากาศ แล้วไปรายละเอียดที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ชำระขึ้น

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส สมเด็จพระสังฆราชเจ้า ผู้ทรงรณนาหนังสือพุทธประวัติเล่ม ๒ ทรงถอดความตอนนั้นว่า

“ถ้าถือเอาความเพียงว่าพระศาสดาทรงแสดงอนุสาสน์ปาฏิหาริย์ คือรลเทศนาเป็นมัทศจรรย์ แสดงให้เห็น ให้สมาทาน ให้อาจหาญ ให้สำเร็จ ทำพวกศากยะเหล่านั้นให้สิ้นมานะ ยอมรับนับถือความเป็นใหญ่ของพระองค์เหนือตน กุศลแสดงอิทธิปาฏิหาริย์ในอากาศ จักพอฟังได้”

พระเจ้าสุทโธทนะ ซึ่งเสด็จมารับเสด็จและเฝ้าพระพุทธเจ้า ทรงเห็นเหตุอัครจรรย์เช่นนั้น จึงทรงประณมพระหัตถ์อภิวาทพระพุทธเจ้า ฝ่ายพระประยูรญาติทั้งปวงในที่นั้นก็ท่างหายทิจูมานะ แล้วถวายอภิวาทพระพุทธเจ้าพร้อมกันทั่วทุกองค์

ปฐมสมโพธิว่า ในทันใดนั้นเอง มหาเมฆใหญ่ได้ตั้งเค้าขึ้นมา แล้วหลังสายฝนลงมาทำใหญ่ฝนนั้นเรียกว่า “โบกขรพรรษ” มีสีแสด ผู้ใดปรารถนาหรือประสงค์ให้เบียด ย่อมเบียด ไม่ปรารถนาให้เบียด ก็ไม่เบียด โดยเมฆฝนจะกลิ้งหล่นจากกายเหมือนหยาดน้ำกลิ้งจากใบบัว

ถอดความก็ว่า พระญาติทุกพระองค์จากกันกับพระพุทธเจ้าเป็นเวลาช้านาน มาได้เห็นกันเข้าก็ขึ้นบาน เหมือนได้รับน้ำฝนชุ่มฉ่ำหฤทัยฉะนั้น

ภาพที่ ๔๘ เสด็จทรงบาตรในเมือง พระพิมพ์าเห็นจึงชี้ให้พระราหุลดู ตรัสว่านั่นคือบิดาของเจ้า

เมื่อฝนโบกขรพรรษตกลงมาเป็นท่าใหญ่ พระสงฆ์สาวกที่ตามเสด็จพระพุทธเจ้าครั้งนั้นเห็นเป็นท้อศจรรย จึงสนทนากันด้วยความพิศวงว่าฝนเช่นนี้ไม่เคยเห็นมาแต่ก่อน พระพุทธเจ้าจึงตรัสบอกพระสงฆ์ว่า ฝนโบกขรพรรษตกในสมัยที่พระองค์ทรงเป็น พระพุทธเจ้านั้นไม่น่าอัศจรรย์เลย แต่ที่น่าอัศจรรย์ยิ่งคือ ฝนโบกขรพรรษตกในสมัยที่พระองค์เสวยพระชาติเป็นพระเวสสันดร

พระสงฆ์ทั้งปวงใคร่สดับเรื่องราวของพระเวสสันดร จึงทูลอาราธนาพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าจึงตรัสเรื่องเวสสันดรชาดกตั้งแต่ต้นจนถึงตอนพระเวสสันดรเสด็จนิวัตกลับเข้าเมือง และเกิดฝนโบกขรพรรษตกลงมาเป็นท่าใหญ่เหมือนคราวนี้ เรื่องเวสสันดรชาดกที่คนไทยผู้นับถือพระพุทธศาสนาอาราธนาสงฆ์เทศน์ให้ฟังที่เรียกว่าเทศน์มหาชาติทุกวันนั้น เกิดขึ้นจากพระพุทธเจ้าตรัสเทศนาครั้งนั้น คือในคราวเสด็จโปรดพระประยูรญาติเป็นครั้งแรกนั่นเอง

ฝ่ายพระประยูรญาติทั้งปวง รวมทั้งพระเจ้าสุทโธทนะ พุทธบิดาคด้วย ต่างถวายบังคมพระพุทธเจ้า แล้วทูลลาเสด็จกลับเข้าเมือง แต่จะได้มีผู้หนึ่งผู้ใดทูลอาราธนาพระพุทธเจ้าไปทรงรับอาหารบิณฑบาตที่บริเวณของชนกก็หาไม่

รุ่งเช้า พระพุทธเจ้าพร้อมด้วยพระสงฆ์บริวารทั้งหมด จึงเสด็จเข้าไปบิณฑบาตในเมือง ชาวเมืองแตกตื่นกันไกลหล ค้วยไม่เคยคิดว่าพระพุทธเจ้าซึ่งเป็นกษัตริย์โดยพระชาติกำเนิดจะเสด็จภิกขา แปลความหมายให้เป็นภาษาสามัญที่สภาพหน่อยก็ว่าเที่ยวขอเขากิน

ปฐมสมโพธิ รายงานเหตุการณ์ตอนนั้นไว้ว่า “ในขณะนั้นบรรดาหาชนชาวเมือง แจ้งว่าพระผู้เป็นเจ้าของสัตถุทธระชากรมารเที่ยวภิกขาจารบิณฑบาตคั้งนั้น ก็ชวนกันเปิดแกลดแห่งเรือนทั้งหลายต่าง ๆ อันมีพื้น ๒ ชั้น แล ๓ ชั้น เป็นต้น แต่ล้วนชวนขวายในกิจที่จะแลดูพระสัพพัญญู อันเสด็จเที่ยวบิณฑบาตคั้งนั้น ”

แม้พระนางยโสธราผู้เคยเป็นพระชายาของเจ้าชายสิทธัตถะหรือพระพุทธเจ้า ซึ่งมีพระทัยไม่เคยสร้างพระโสภิตตลอดมา ได้ยินเสียงชาวเมืองอื้ออึงถึงเรื่องพระพุทธเจ้าเสด็จเข้าเมือง มาตามถนน ก็จึงพระหัตถ์ราหุลผู้โอรส ซึ่งขณะนั้นมีพระชนมายุได้ ๗ ปี เสด็จไปยังช่องพระแกลด ครั้นเห็นพระพุทธเจ้าเสด็จนำหน้าพระสงฆ์มา พระนางก็ทรงชี้ให้ราหุลดู และตรัสบอกโอรสว่า “นั่นคือพระบิดาของเจ้า”

ภาพที่ ๔๙ พระพุทธบิดาทราบข่าวก็เสด็จมาตัดพ้อทูลขอให้เสด็จไปประทับ เสวยในวัง

ที่พระเจ้าสุทโธทนะ พุทธบิดาเสด็จไปรับเสด็จและเฝ้าพระพุทธเจ้าที่นิโครธารามพร้อมด้วยพระประยูรญาติแล้วไม่ได้ทูลอาราธนาพระพุทธเจ้าเสด็จไปรับภัตตาหารบิณฑบาต ในพระราชนิเวศน์ของพระองค์นั้น ก็ด้วยเข้าพระทัยว่าพระพุทธเจ้าคงไม่เสด็จไปที่อื่นนอกจากพระราชนิเวศน์ของพระองค์

แต่ครั้นทรงทราบจากที่พระนางพิมพาไปทูลว่า พระพุทธเจ้าพร้อมด้วยพระสงฆ์สาวกจำนวนมากมิได้เสด็จตรงไปยังพระราชนิเวศน์ แต่กลับเสด็จบิณฑบาตไปตามถนนหนทางในเมืองก็ทรงเสียพระทัยเป็นอันมาก

ปฐมสมโพธิว่า “พระหัตถ์ทรงผ้าสาฎกสะพักพระองค์ เสด็จลงจากพระราชนิเวศน์ บทธจรโดยค้ำว่น ไปหยุดยืนอยู่เฉพาะพระพักตร์พระศาสดาแล้วกราบทูลว่า....”

ความที่พระเจ้าสุทโธทนะกราบทูลพระพุทธเจ้าที่ระหว่างถนนมีว่า เหตุไฉนพระลูกเจ้าจึงมาเสด็จเที่ยวบิณฑบาตให้เป็นที่อภัยศ ผิดธรรมเนียมของกษัตริย์ชาติยวงค์ของเรา ทำไมจึงไม่เสด็จไปเสวยที่พระราชนิเวศน์

พระพุทธเจ้าตรัสบอกพุทธบิดาว่าธรรมเนียมการเสด็จภิกขาจารเพื่อบิณฑบาตนี้มีใช้ธรรมเนียมของชาติยวงค์ก็จริง แต่เป็นธรรมเนียมของพุทธวงศ์ (วงศ์ของพระพุทธเจ้า) พระพุทธเจ้าตรัสว่า ธรรมเนียมของผู้สละบ้านเรือนออกบวชเป็นพระพุทธเจ้าและของพระสงฆ์สาวกนั้นต้องเที่ยวบิณฑบาตเลี้ยงชีพ การบิณฑบาตนั้นเป็นอาชีพอันสุจริตของนักบวชในพุทธวงศ์

พระพุทธเจ้าตรัสบอกพระเจ้าสุทโธทนะว่า พระองค์ทรงขาดจากชาติยวงค์แล้ว ขาดเมื่อตอนเสด็จออกบวชก็หาไม่ ขาดเมื่อคราวบำเพ็ญเพียรใต้ต้นมหาโพธิ์ก็หาไม่ แต่ขาดเมื่อคราวได้สำเร็จคือภายหลังตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าแล้ว ตั้งแต่นั้นมา พระองค์ได้ชื่อว่าทรงตั้งอยู่ในพุทธวงศ์

พระพุทธเจ้าประทับยืนตรัสพระธรรมเทศนาแก่พระเจ้าสุทโธทนะ ผู้ซึ่งประทับยืนฟังพระพุทธเจ้าเหมือนกันที่ระหว่างถนนอีกเป็นอันมาก พอจบพระธรรมเทศนา พระเจ้าสุทโธทนะได้ทรงบรรลุโสดาปัตติผล ในขณะที่เสด็จประทับยืนอยู่นั่นเอง

ครั้นแล้วพระเจ้าสุทโธทนะจึงทรงรับบาตร ทรงทูลอาราธนาพระพุทธเจ้าพร้อมทั้งพระสงฆ์ทั้งหมดไปยังพระราชนิเวศน์เพื่อทรงรับภัตตาหาร

18/06/2564

11/11/2018

ภาพที่ ๕๐ พระพิมพาพิลาปราพันถึงพระพุทธรองค์ เสด็จพุทธานินไปโปรด ถึงในปราสาท

ภาพที่เห็นอยู่นั้น เป็นตอนที่พระพุทธรเจ้าเสด็จไปโปรดพระนางพิมพา ยโสธรา ผู้เคยเป็น
พระชายาเมื่อสมัยพระพุทธรเจ้ายังทรงเป็นเจ้าชายสิทธัตถะ คือเมื่อยังไม่ได้เสด็จออกบวช

วันที่พระพุทธรเจ้าเสด็จไปโปรดพระนางพิมพานั้น เป็นวันเดียวกับที่เสด็จไปทรงรับภัตตาหาร
ในพระราชนิเวศน์ของพระเจ้าสุทโธทนะ พุทธบิดา ดังได้บรรยายไว้แล้ว สถานที่เสด็จ
ไปโปรดพระนางพิมพา คือปราสาทที่ประทับของพระนางนั่นเอง ผู้ที่ตามเสด็จพระพุทธรเจ้า
มาในการนี้ มีพระสารีบุตร พระโมคคัลลานะ ผู้สองอัครสาวก และพระเจ้าสุทโธทนะ

พระนางพิมพาทรงเศร้าโศกเสียพระทัย ตั้งแต่สมัยพระพุทธรเจ้าเสด็จออกบวชเป็นต้นมา
ด้วยเข้าพระทัยว่า พระนางถูกพระพุทธรเจ้าทรงทอดทิ้ง ยิ่งเมื่อทราบข่าวพระพุทธรเจ้าเสด็จ
มาเมืองกบิลพัสดุ์ ครั้นนี้ ความเสียพระทัยยังมีมากขึ้น ขนาดพระเจ้าสุทโธทนะรับสั่งให้มา
เฝ้าพระพุทธรเจ้า พระนางยังเสด็จมาไม่ได้ แม้พระพุทธรเจ้าจะเสด็จมาถึงปราสาทที่ประทับ
ของพระนางแล้ว พระนางยังเสด็จดำเนินมาเองไม่ได้ เจ้าพนักงานฝ่ายในต้องจูงและ
ประคองมา พอมาถึงที่พระพุทธรเจ้าประทับอยู่ พระนางก็ล้มพลง กลิ้งเกลือกพระเศียร
ลงเหนือพระบาทพระพุทธรเจ้า แล้วพิลาปราพันกันแสง แสบสิ้นสมปฤดี

พระเจ้าสุทโธทนะทูลพระพุทธรเจ้า ถึงความดีของพระนางพิมพาว่า เป็นสตรีที่จงรักภักดี
ต่อพระพุทธรเจ้า ไม่เคยแปรพระทัยเป็นอันเลยตลอดเวลาที่พระพุทธรเจ้าเสด็จจากไป พระ-
พุทธรเจ้าตรัสสนองพระดำรัสของพุทธบิดาว่า พระนางพิมพาจะได้ทรงซื่อสัตย์จงรักภักดีต่อ
พระองค์แต่เฉพาะในชาตินี้ก็หาไม่ แม้ในอดีตชาติหนหลังอีกหลายชาติ พระนางก็เป็น
คู่ทุกข์คู่ยากผู้ซื่อสัตย์ของพระองค์ตลอดมา แล้วพระพุทธรเจ้าตรัสชวาทอีกเป็นอันมากให้
พุทธบิดา และพระนางพิมพาฟัง

พระนางฟังแล้ว ทรงสร้างโศกและกลายความเสียพระทัย ทรงเกิดปิติโสมนัสในพระธรรม
เทศนาของพระพุทธรเจ้าเป็นอย่างยิ่ง เมื่อพระพุทธรเจ้าทรงแสดงธรรมจบลง พระนางพิมพา
ยโสธรา ก็ได้ทรงบรรลुเป็นพระโสดาบัน หรือโสดาปัตติผล

06/2564

ภาพที่ ๕๑ พระนันทรับบาตรส่งเสด็จ นางควิวาห์ร้องสั่งให้รีบกลับ พอถึงวัด กลับชวนให้ผนวช.

ในวันที่ ๕ นับแต่วันที่พระพุทธเจ้าเสด็จมาถึงเมืองกบิลพัสดุ์เป็นครั้งแรก มีพิชิวาห์มงคล
ระหว่างเจ้าชายศากยะที่ชื่อว่า นันทะกับเจ้าหญิงกัณฐิมิชื่อว่า ชนบทกัลยาณี

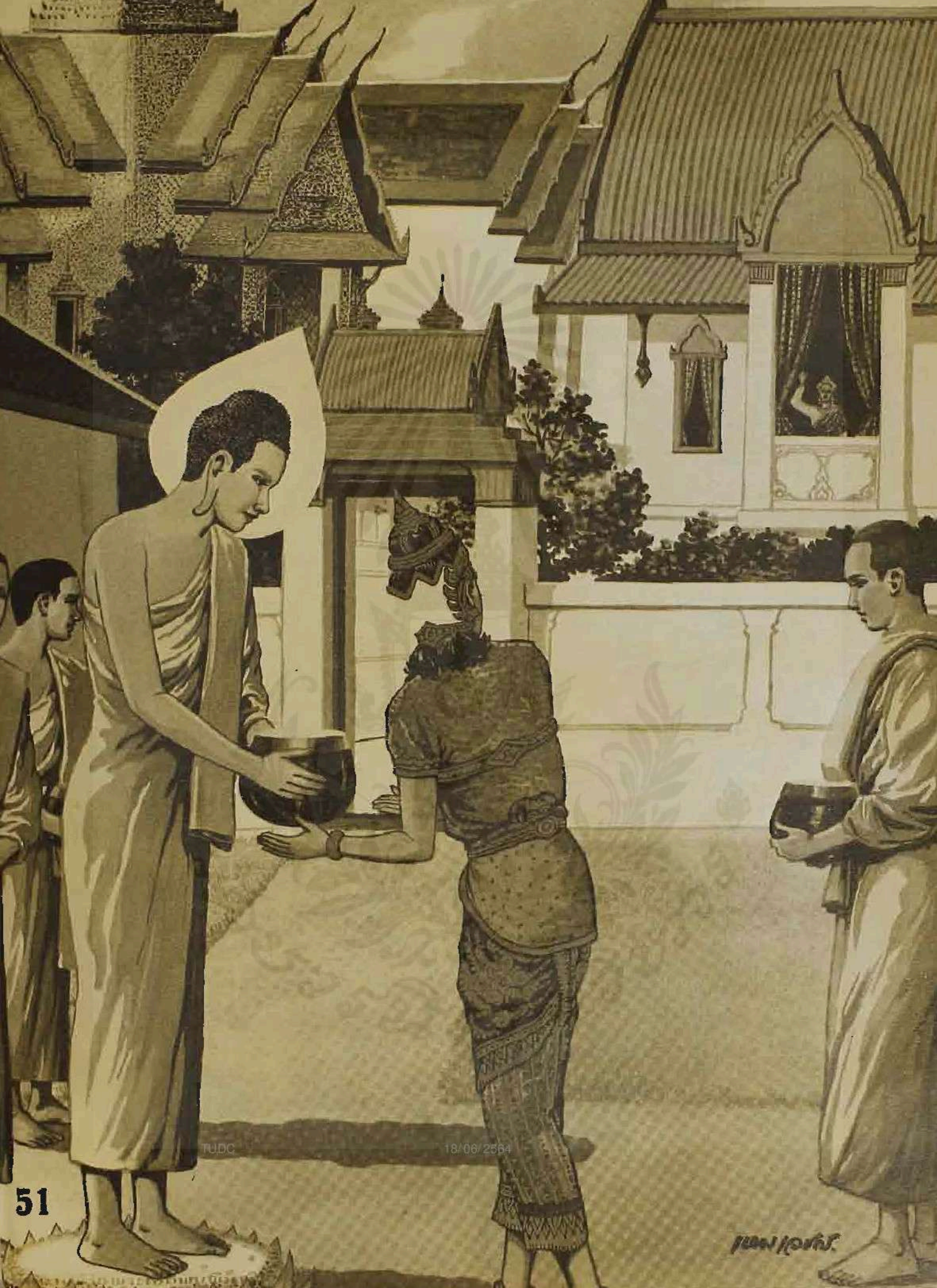
นันทะ เป็นพระอนุชาหรือน้องชายของพระพุทธเจ้า แต่เป็นพระอนุชาต่างมารดา กล่าวคือ
ภายหลังพระมารดาของพระพุทธเจ้า คือพระนางสิริ มหามายา สิ้นพระชนม์ แต่เมื่อพระ-
พุทธเจ้าประสูติได้ไม่กี่วันแล้ว พระเจ้าสุทโธทนะทรงได้พระนางประชาบดี โคตมิ ผู้เป็น
น้องสาวของพระนางสิริ มหามายา เป็นชายา นันทะจึงคือโอรสของพระเจ้าสุทโธทนะที่เกิด
จากพระนางประชาบดี โคตมิ ผู้เป็นพระน้านางของพระพุทธเจ้า

เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จออกบวชแล้ว รัชทายาทของพระเจ้าสุทโธทนะจึงตกอยู่แก่นันทะ
พระเจ้าสุทโธทนะทรงหมายพระทัยว่าเมื่อนันทะอภิเษกสมรสแล้ว จะได้ครองราชย์สืบต่อ
จากพระองค์

ในงานวิวาห์มงคลนั้น พระพุทธเจ้าจึงได้เสด็จมาตามคำทูลอาราธนาของพระพุทธรักษา เมื่อ
ทรงฉันภัตตาหารเสร็จแล้ว พระพุทธเจ้าเสด็จกลับ ได้ทรงมอบบาตรของพระองค์ให้เจ้าชาย
นันทะทรงถือตามส่งเสด็จ นันทะทรงดำริว่า เมื่อถึงประตูพระราชนิเวศน์ พระพุทธเจ้าผู้
ทรงเป็นพระเชษฐา คงจะทรงหันมารับบาตรคืนไปจากตน แต่ครั้นไปถึงที่นั้น พระพุทธเจ้า
มิได้ทรงทำอย่างนั้นเลย ครั้นนันทะจะมอบบาตรถวายพระพุทธเจ้า ก็ไม่กล้า กวักเกรง
พระทัยผู้ทรงเป็นพระเชษฐา จนไปถึงพระอารามที่ประทับ พระพุทธเจ้าจึงหันมาตรัสกับ
พระอนุชาว่า “บวชใหม่”

นันทะจะปฏิเสธก็เกรงใจพี่ชาย นีว่าตามภาษาสามัญ จึงทูลตอบพระพุทธเจ้าว่า “บวช
พระเจ้าข้า”

นันทะไม่ได้ยอมบวชด้วยน้ำใสใจจริง เพราะกำลังจะแต่งงาน ทั้งตอนที่ออกจากพระ
ราชนิเวศน์นำบาตรมาส่งพระพุทธเจ้า นางชนบทกัลยาณีผู้เป็นเจ้าหญิงกัณฐิมิยัง
ร้องเรียกสั่งตามมาว่า “เจ้าพี่ไปแล้วให้รีบเสด็จกลับ” แต่ที่ตอบเช่นนั้นนั้นก็เพราะความเกรง
ใจพระพุทธเจ้าดังกล่าวแล้ว

TUDC

18/06/2564

ภาพที่ ๕๒ พระราหุลแสดงความรักซาบซึ้งในพระพุทธรูปองค์ผู้เป็นบิดา จนลืมหูลขอราชสมบัติ

ในวันที่ ๗ นับตั้งแต่วันที่พระพุทธรูปเจ้าได้เสด็จถึงกรุงกบิลพัสดุ์ ซึ่งเป็นเวลาภายหลังที่เจ้าชายนันทะ ผู้เป็นพระอนุชาของพระพุทธรูปเจ้าได้บวชแล้ว พระพุทธรูปเจ้าพร้อมด้วยพระสงฆ์บริวารได้เสด็จเข้าไปประทับนิเทศาภิบาลในพระราชนิเวศน์ของพระเจ้าสุทโธทนะอีก

เจ้าชายนันทะเป็นรัชทายาทที่สองรองจากพระพุทธรูปเจ้า ที่จะครองราชย์สืบต่อจากพระเจ้าสุทโธทนะ แต่เมื่อนันทะออกบวชหรือที่จริงถูกพระเชษฐา คือพระพุทธรูปเจ้าทรงจับให้บวชเสียแล้ว รัชทายาทจึงตกอยู่แก่ราหุลกุมาร ผู้เป็นพระโอรสของเจ้าชายสิทธัตถะหรือพระพุทธรูปเจ้าในเวลาต่อมา

พระนางพิมพา ยโสธรา พระมารดาของราหุล ทรงเห็นเป็นโอกาสดี เมื่อทรงทราบว่าพระพุทธรูปเจ้าเสด็จเข้ามาประทับนิเทศาภิบาล จึงแต่งองค์ให้ราหุลผู้โอรสส่งตามด้วยเครื่องประดับของขัตติยกุมาร แล้วทรงขบอกราหุลว่า “พระสมณะผู้ทรงสง่า มีผิวพรรณเหลืองตั้งทอง มีพระสรเสียงไพเราะดุจเสียงพรหม ที่พระสงฆ์สองหมื่นรูปแวดล้อมตามเสด็จ นั้นแหละคือพระบิดาของเจ้า”

พระนางพิมพาตรัสบอกโอรสให้ไปทูลขอรัชทายาท และทรัพย์สินที่เป็นสมบัติของพระบิดาทิ้งหมด ซึ่งยังมีได้ทรงโอนกรรมสิทธิ์ให้ใครเลย พระนางบอกผู้โอรสว่า ชรรมตาลูกย่อมมีสิทธิ์ที่จะครองกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของผู้เป็นบิดา

ในเวลาที่กำลังนี้ ปฐมสมโพธิบอกว่าราหุลกุมารมีพระชนมายุได้ ๗ ปี นับตั้งแต่ประสูติมาไม่เคยเห็นองค์ผู้ทรงเป็นพระบิดา เพิ่งได้เห็นเป็นครั้งแรกก็เมื่อคราวพระพุทธรูปเจ้าเสด็จยังกรุงกบิลพัสดุ์นั่นเอง เมื่อได้เห็นและได้เข้าเฝ้าโดยใกล้ชิด ราหุลจึงเกิดความรักในพระพุทธรูปเจ้ายิ่งนัก เป็นความรักอย่างลึกซึ้งจะมีต่อพ่อ ราหุลกราบทูลพระพุทธรูปเจ้าประโยคหนึ่ง ซึ่งถ้าจะถอดความให้เข้ากับสำนวนไทยก็ว่า “อยู่ใกล้พ่อมีความสุขเหลือเกิน” แล้วกราบทูลขอรัชทายาทและกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินสมบัติของพระราชบิดา ตามที่พระมารดาทรงแนะนำ

พระพุทธรูปเจ้าไม่ตรัสว่าอะไร ทรงฉันอาหารบิณฑบาตเสร็จแล้ว ทรงอนุโมทนา แล้วเสด็จกลับไปนิโครธารามพร้อมด้วยพระสงฆ์ โดยมีราหุลตามเสด็จเพื่อทูลขอสิ่งที่ทรงประสงค์ดังกล่าวไปด้วย

ภาพที่ ๕๓ ทรงมอบสมบัติพระนิพพานแก่พระราหุล โดยให้บรรพชาเป็น
สามเณรองค์แรก

เมื่อราหุลติดตามพระพุทธเจ้าไปถึงนิโครธาราม เพื่อทูลขอรัชทายาทและกรรม-
สิทธิ์ในทรัพย์สมบัติของพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าทรงพิจารณาเห็นว่าสิ่งที่
ราหุลทูลขอนั้นเป็นสมบัติทางโลก ไม่ยั่งยืน เต็มไปด้วยความทุกข์ในการปก-
บักรักษา ไม่เหมือนอริยทรัพย์ คือธรรมะที่พระองค์ได้ตรัสรู้มา ทรงพระ-
พุทธดำริว่า “จำเราจะให้ทายาทแห่งโลกุตระแก่ราหุล”

พระพุทธเจ้าจึงตรัสเรียกพระสารีบุตรมาแล้วรับสั่งให้พระสารีบุตรเป็นพระ
อุปัชฌาย์ทำหน้าที่บวชสามเณรให้ราหุล ราหุลจึงเป็นสามเณรองค์แรกในทาง
พระพุทธศาสนา เมื่ออายุครบบวช ต่อมาได้บวชเป็นพระภิกษุและได้สำเร็จ
อรหันต์

เมื่อคราวนั้นที่ซึ่งกำลังจะเข้าพิธีวาหมงคล แต่ยังไม่ทันเข้าพิธี เพราะถูก
พระพุทธเจ้าจับบวชเสียก่อนนั้น พระเจ้าสุทโธทนะพุทธบิดา ทรงทราบข่าว
แล้วเสียพระทัยมาก แต่ก็ไม่ได้โกรธไรนัก เพราะยังทรงเห็นว่าราหุลกุมารรัช-
ทายาทองค์ต่อไปยังมีอยู่ แต่ครั้นทรงทราบว่าราหุลกุมารได้บวชเป็นสามเณร
เสียแล้ว พระเจ้าสุทโธทนะทรงเสียพระทัยมากยิ่งขึ้นกว่าเมื่อคราวพระพุทธเจ้า
เสด็จออกบวชและเมื่อนั้นที่บวช

พระเจ้าสุทโธทนะไม่อาจทรงระงับความทุกข์โศกเศร้าครั้งนี้ได้ จึงเสด็จไปเฝ้า
พระพุทธเจ้าที่นิโครธาราม แล้วทูลขอร้องพระพุทธเจ้าว่า ถ้าพระคุณเจ้ารูป
ใดจะบวชลูกหลานชาวบ้าน ก็ได้โปรดให้พ่อแม่เขาได้อนุญาตให้ก่อน เพราะ
ถ้าไม่อย่างนั้นจะทำความเคียดแค้นให้แก่ผู้เป็นพ่อแม่มาก กุศลที่พระองค์ได้รับ
เมื่อราหุลบวชในคราวนี้

พระพุทธเจ้าทรงรับทามที่พระเจ้าสุทโธทนะทรงขอร้อง จึงทรงบัญญัติพระวินัย
ไว้เป็นธรรมเนียมสืบมาจนทุกวันนี้ว่า ถ้าใครจะบวช ไม่ว่าจะบวชเป็นพระ
หรือบวชเป็นสามเณร ต้องได้รับอนุญาตจากพ่อแม่ผู้ปกครองก่อน ธรรมเนียม
กุลบุตรผู้จะบวชที่ถือพานดอกไม้เทียวกราบลาพ่อแม่ผู้ปกครองตลอดจนญาติผู้
ใหญ่ที่เคารพนับถือทุกวันนี้จึงเกิดจากกรณีดังกล่าวนี้

TJDC

18/06/2564

๒๕๖๔/๖/๑๘

ภาพที่ ๕๔ ทรงพาพระนันทไปชมนางฟ้า พระนันทใคร่จะได้เป็นชายา

ทรงรับรองจะให้สมหวัง

หลังจากพระพุทธเจ้าเสด็จโปรดพุทธบิดา และพระประยูรญาติที่กรุงกบิลพัสดุ์เป็นเวลาประมาณหนึ่งสัปดาห์แล้ว ได้เสด็จกรุงราชคฤห์แห่งแคว้นมคธ พร้อมด้วยพระสงฆ์บริวารที่ตามเสด็จ ในการนี้พระภิกษุณันทะ พระอนุชา ผู้ถูกจับให้บวช และราหุลสามเณรก็ได้ติดตามเสด็จไปด้วย

ต่อมา พระพุทธเจ้า พร้อมด้วยพระสงฆ์จำนวนมากได้เสด็จไปยังกรุงสาวัตถี แห่งแคว้นโกศล ซึ่งเป็นเมืองและแคว้นใหญ่พอมๆ กับกรุงราชคฤห์แห่งแคว้นมคธ พระนันทะก็ได้ติดตามเสด็จไปด้วย

แต่ตลอดเวลาที่นับตั้งแต่บวชแล้วเป็นต้นมา พระนันทะไม่เป็นอันปฏิบัติกิจของสมณะ ใจให้รุ่มร้อนก็คิดจะลาสิกขาอยู่ท่าเดียว เพราะความคิดถึงนางชนบทกัลยาณี เจ้าสาวคู่หมั้นซึ่งกำลังจะเข้าพิธีวิวาห์กับตน

ความเรื่องนั้น ทราบถึงพระพุทธเจ้า อรรถกถาท่านเขียนเรื่องตอนนี้เป็นบุคคลาธิษฐานว่า พระพุทธเจ้าจึงพาพระนันทะเสด็จไปยังสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ระหว่างทางทรงชี้ให้พระนันทะดูนางดิลกสินตัวหนึ่งซึ่งนั่งอยู่บนดอกไม้ไฟไหม้ในทุ่งนาชายป่าแห่งหนึ่ง นางดิลกสินคือดิลกสินตัวเมียหูชาดจุมุกแห้ว

จากนั้น เมื่อถึงสวรรค์ พระพุทธเจ้าทรงชี้ให้พระนันทะดูสาวสวรรค์ที่แต่ละนางมีผ้าทำแต่งเหมือนเท่านั้นพิราบ และสวยยิ่งกว่าสาวชาวโลกมนุษย์หลายเท่า

“นันทะ ! ระหว่างนางชนบทกัลยาณี เจ้าสาวของเธอ กับสาวสวรรค์เหล่านี้ใครสวยกว่ากัน”
พระพุทธเจ้าตรัสถาม

พระนันทะทูลตอบพระพุทธเจ้าว่า เวลานางชนบทกัลยาณีเหมือนนางดิลกสินตัวนั้น

ถอดความที่กล่าวให้เห็นก็คือ พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมให้พระนันทะเห็นแจ้งว่าความรักความสวยไม่มีที่สิ้นสุด ที่ยึดถือว่าสิ่งนี้สวยและน่ารักก็เพราะยังไม่เห็นสิ่งอื่นที่สวยและน่ารักกว่า

พระนันทะได้ฟังแล้วเกิดเบื่อหน่ายคลายความรัก และความยินดีในความสวย ทั้งใจปฏิบัติธรรมไม่ซ้ากได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์

ภาพที่ ๕๕ พระเทวทัตสำแดงฤทธิ์ให้อชาตศัตรูราชกุมารเลื่อมใสเพื่อให้เป็นโยมอุปัฏฐาก

การเสด็จกรุงกบิลพัสดุ์ของพระพุทธเจ้าครั้งแรกตั้งได้บรรยายมาแล้วนั้น เป็นเหตุให้เจ้าชาย
ศากยะเสด็จออกบวชกันมาก ในจำนวนนั้น ที่มีชื่อเสียงและมีคนรู้จักกันจนถึงทุกวันนี้
คือ เจ้าชายอานนท์ หรือพระอานนท์ในเวลาต่อมา นายกุชามาลา ชื่ออุบาลี หรือพระ
อุบาลีและเจ้าชายเทวทัต

เทวทัต เป็นพระเชษฐาหรือพี่ชายของพระนางพิมพายโสธรา ว่าอย่างสามัญ เทวทัตก็คือพี่
เมื่อยของเจ้าชายสิทธัตถะ หรือพระพุทธเจ้าในเวลาต่อมา

ทุกคนที่ออกบวชพร้อมกันกับเทวทัต ต่างได้บรรลุมรรคผลในเวลาต่อมาทั้งนั้น แต่เทวทัต
ได้สำเร็จเพียงฉานชั้นโลกีย์ ฉานชั้นนี้ทำให้ผู้ได้สำเร็จแสดงอิทธิฤทธิ์ได้ เหาะก็ได้

ครั้งหนึ่ง พระพุทธเจ้ากับพระสงฆ์จำนวนมากรวมทั้งพระเทวทัตด้วย เสด็จไปถึงกรุงโกสัมพี
ชาวเมืองได้พากันออกมารับเสด็จและนำของมาถวายเป็นอันมาก ถวายของแต่พระพุทธเจ้า
แล้วก็ถวายพระสงฆ์ แต่ละคนเที่ยวถามไถ่กันว่า “พระสารีบุตรของข้าพเจ้าอยู่ที่ไหน พระ
โมคคัลลานะของข้าพเจ้าอยู่ที่ไหน ฯลฯ” เมื่อทราบแล้วก็นำของไปถวาย แต่ไม่มีใครเลย
สักคนที่จะเอ่ยชื่อของพระเทวทัตว่า “พระเทวทัตของข้าพเจ้าอยู่ที่ไหน”

นั่นคือความไม่พอใจของพระเทวทัตที่เป็นสาเหตุให้พระเทวทัตก่อกรรมหรือกระทำการรุนแรง
ในเวลาต่อมา

พระเทวทัต เข้าฉานโลกีย์ เจริญเป็นกุมารหนุ่มน้อยซึ่งมีพิษร้าย ๗ ตัว พันเป็นสังวาล
ตามตัว ตัวหนึ่งพันหัวตางผ้าโพก อีก ๔ ตัวพันข้อมือข้อเท้า อีกตัวหนึ่งพันคอและอีกตัว
หนึ่งทำเป็นสังวาลเฉียงบ่า เหาะเข้าไปในวัง ลงนั่งบนพระเพลาของอชาตศัตรู ผู้เป็น
มกุฏราชกุมารและพระราชโอรสของพระเจ้าพิมพิสาร ราชานแห่งแคว้นเมคร

เทวทัตแนะนำให้อชาตศัตรูปลงพระชนม์พระราชบิดาแล้วเสด็จขึ้นครองราชย์เสีย ส่วนตัว
เองจะปลงพระชนม์พระพุทธเจ้า แล้วจะตั้งตัวเป็นพระพุทธเจ้าองค์ใหม่ประกาศศาสนาใหม่

เวลาไปเฝ้าเจ้าชายอชาตศัตรู พระเทวทัตเหาะไป แต่หากลับพระเทวทัตเหาะไม่ไหว ต้อง
เดินกลับ เพราะใจอกุศลเกิดขึ้น ฉานโลกีย์เลยเสื่อมตั้งแต่เวลานั้นเป็นต้นมา

TJDC

16/05/2564

ภาพที่ ๕๖ นายขมังธนูซึ่งพระเทวทัตส่งไปฆ่าพระพุทธองค์ปลงอาวุธฟังธรรมสำเร็จมรรคผล

บุรุษที่นั่งประนมมือวางคันธนูไว้กับพื้นอยู่เบื้องพระพักตร์ของพระพุทธเจ้า ดังที่ปรากฏอยู่ในภาพแสดงนั้น คือนายขมังธนู (คำหน้าอ่านว่าชะหมัง) ขมังแปลว่านายพราน ขมังธนูก็คือนายพรานแม่นธนู อาวุธร้ายแรงที่คนใช้ยิงสังหารกันในสมัยพระพุทธเจ้าคือธนู

พระเทวทัตแนะนำชาติศัตรู มกุฏราชกุมารให้ปลงพระชนม์พระเจ้าพิมพิสาร พระราชบิดาของพระองค์แล้ว จึงไปเฝ้าพระพุทธเจ้า ขณะนั้นพระพุทธเจ้าเสด็จกลับมาประทับอยู่ในกรุงราชคฤห์ พระเทวทัตกราบทูลว่าพระพุทธเจ้าทรงพระชราแล้ว ขอให้ทรงมอบตำแหน่งกิจการบริหารคณะสงฆ์ให้แก่ตนเสีย เลยถูกพระพุทธเจ้าทรงทักด้วยเขฬะสาธิกวาท เขฬะสาธิกวาทแปลตามตัวว่าผู้กลืนกินก้อนน้ำลายก้อนเสลศที่บ้วนทิ้งแล้ว

ความหมายเป็นอย่างนี้คือ นักบวชนั้น เมื่อออกบวชได้ชื่อว่าเป็นผู้เสียสละแล้วซึ่งทุกสิ่งทุกอย่าง เช่นลูกเมีย ทรัพย์ และตำแหน่งฐานันดรต่าง ๆ พระเทวทัตก็ชื่อว่าสละสิ่งเหล่านี้เสียแล้วเมื่อตอนออกบวช แต่เหตุใดจึงย้อนกลับมาขอรับซึ่งเท่าที่มากองกลืนกินสิ่งเหล่านี้อีก

พระเทวทัตฟังแล้วเสียใจ ผูกความอาฆาตพระพุทธเจ้ายิ่งขึ้น จึงวางแผนการกระทำการรุนแรง เพื่อปลงพระชนม์พระพุทธเจ้าหลายแผน เฉพาะที่ดำเนินการเมืองนั้น พระเทวทัตได้ทำสำเร็จแล้ว คือเกลี้ยกล่อมชาติศัตรูราชกุมารให้เลื่อมใสตนได้ แล้วราชกุมารผู้นี้ได้ปลงพระชนม์พระราชบิดา จนในที่สุดได้ขึ้นครองราชย์ในเวลาต่อมา ทิยังไม่สำเร็จก็คือการปลงพระชนม์พระพุทธเจ้า

ขั้นแรกพระเทวทัตได้ว่าจ้างพวกขมังธนูหลายคน ล้วนแต่มีฝีมือในการยิงธนูทั้งสิ้น ไปลอบยิงสังหารพระพุทธเจ้าที่วัดเวฬุวนาราม ในกรุงราชคฤห์ ทั้งนี้โดยพระเจ้าอชาตศัตรูทรงรู้เห็นด้วย

แต่เมื่อพวกนายขมังธนูถืออาวุธมาถึงวัดที่พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ได้เห็นพระพุทธเจ้า แล้วเกิดมือไม้อ่อนเปลือยไปหมด ยังไม่ลง เพราะพุทธานุภาพอันน่าเลื่อมใสข่มใจให้สยบยอบลง จึงต่างวางคันธนูแล้วกราบพระบาทพระพุทธเจ้า

พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมให้พวกนายขมังธนูฟัง ฟังจบแล้วนายขมังธนูต่างได้สำเร็จโสดาหมคทุกคน

ภาพที่ ๕๗ พระเทวทัตได้สำนึกในความผิดของตน ไคร่ทูลขอขมา แต่ถูก ธรณีสูบเสียบก่อนเข้าเฝ้า

เมื่อแผนการของพระเทวทัตในการปลงพระชนม์พระพุทธเจ้าขึ้นแรก คือจ้างนายขมังธนูลอบสังหารได้ล้มเหลวลง พระเทวทัตจึงลงมือทำเอง คือแอบขึ้นไปบนยอดเขาอิชฌกูฏ เพราะพระเทวทัตทราบได้แน่นอนว่า ขณะนั้นพระพุทธเจ้าเสด็จประทับอยู่เชิงเขาเบื้องล่าง พระเทวทัตจึงลี้ภัยก่อนหนีใหญ่ลงมาหมายให้ทับพระพุทธเจ้า ก่อนหนีเกิดกระทบกันแล้วแตกเป็นก้อนเล็กก้อนน้อย สะเก็ดหินก้อนหนึ่งกระเด็นปลิวมากระทบพระบาทพระพุทธเจ้า จนทำให้พระโลหิตห้อขึ้น

แผนการที่สองล้มเหลวลงอีก ต่อมาพระเทวทัตได้แนะนำให้พระเจ้าอชาตศัตรูส่งเจ้าพนักงานเลี้ยงช้าง ปล่อยฝูงช้างควายออกไปเหยียบพระพุทธเจ้าในขณะที่เสด็จนิมิตพบาค แต่ล้มเหลวลงอีก เพราะฝูงช้างไม่กล้าทำร้ายพระพุทธเจ้า

ตนเอง ความชั่วของพระเทวทัตเป็นข่าวแดงโร่ออกมา ประชาชนชาวเมืองต่างโจษจันกัน เชื่อกันว่า ผู้จ้างนายขมังธนูก็คือ ผู้ลี้ภัยก่อนหนีกระทบพระบาทพระพุทธเจ้าก็คือนายขมังธนูผู้นั้น แม้ที่สุดพระเจ้าพิมพิสารที่เสด็จสวรรคตก็คือนายขมังธนูผู้นั้น เป็นแผนการของพระเทวทัตทั้งสิ้น แล้วต่างก็วิพากษ์วิจารณ์ว่าพระราชาของเราคบพระที่สามกเช่นนี้เองจึงเกิดเหตุการณ์ดังกล่าวขึ้น

พระเจ้าอชาตศัตรูทรงได้ยินเสียงชาวเมืองตำหนิเช่นนั้น ทรงเกิดความละอายพระทัย จึงทรงเลิกไปหาพระเทวทัต สำนึกกับข่าวของหลวงที่เคยพระราชทานให้พระเทวทัต ก็ทรงสั่งให้เลิกนำไปถวาย คนในเมืองนั้นก็ไม่มีใครใส่บาตรให้พระเทวทัตเลย แต่พระเทวทัตก็ยังไม่สิ้นมานะ หิฐิ ได้เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า ขอให้ทรงปฏิรูปศาสนาพุทธเสียใหม่ เช่นให้ห้ามพระสงฆ์ฉันเนื้อและปลาเป็นต้น แต่ถูกพระพุทธเจ้าปฏิเสธ พระเทวทัตจึงตั้งคณะสงฆ์ขึ้นใหม่ แล้วสถาปนาตนเองขึ้นเป็นพระพุทธเจ้าองค์ที่สอง

แต่ต่อมา สาวกของพระเทวทัตที่เข้าใจผิด และไปเข้าข้างพระเทวทัต ได้พากันฉลนกลับมาหาพระพุทธเจ้า เหลืออยู่กับพระเทวทัตไม่กี่รูป พระเทวทัตเสียใจมาก กระอักเลือดออกมา พอรู้ว่าตนจะตายก็สำนึกผิด เลยให้สาวกที่เหลืออยู่หามตนมาเฝ้าพระพุทธเจ้า เพื่อขอขมาเป็นครั้งสุดท้าย

แต่ไม่ทันเข้าเฝ้า เพราะพอมายังสระน้ำท้ายวัด พระเทวทัตเกิดอยากอาบน้ำ พอหย่อนเท้าลงเหยียบพื้นสระโบกขรณี เลยถูกแผ่นดินสูบเสียบก่อน

TUDC

870672584

ภาพที่ ๕๘ พระแม่น้ำทูลถวายผ้า โปรดให้ถวายอชิตภิกษุ ซึ่งต่อไปจะตรัสรู้ เป็นพระศรีอารีย์

ตามหลักฐานที่ปรากฏอยู่ในคำราชาสนาพุทธทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งคำราชันนอร์รถกถาที่แต่งขึ้น โดยนักเขียนรุ่นหลังพระพุทธเจ้าในพิพพานแล้ว ปรากฏว่าพระพุทธเจ้าเสด็จกลับกรุงกบิลพัสดุ์หลายครั้ง

ที่เห็นอยู่ในภาพสาธกนั้นก็เป็นที่พระพุทธรูปเจ้าเสด็จกรุงกบิลพัสดุ์ ปฐมสมโพธิว่าเป็นการเสด็จครั้งที่สอง สตรีที่นั่งอยู่เบื้องพระพักตร์นั้น คือพระนางประชาบดี โคตมี ซึ่งมีฐานันดรศักดิ์เป็นพระน้านางของพระพุทธเจ้า เพราะพระนางเป็นน้องสาวแม่ของพระพุทธเจ้านี้ว่าอย่างสามัญ เมื่อพระนางสิริ มหามายา สิ้นพระชนม์แล้ว พระเจ้าสุทโธทนะทรงได้พระนางประชาบดี โคตมี นี้เป็นชายา

ตามท้องเรื่องว่าพระนางประชาบดี โคตมี ทรงกำริเมื่อคราวพระพุทธเจ้าเสด็จกรุงกบิลพัสดุ์ครั้งแรกนั้น พระนางไม่ได้ถวายอะไรพระพุทธเจ้าเลย คราวนั้นพระนางจึงนำผ้าผืน ๒ ผืน ยาว ๑๔ ศอกไปถวายพระพุทธเจ้า ปฐมสมโพธิว่าผ้านั้นมีสีเหลืองกึ่งทอง โดยพระนางปลุกค้นผ้าเอง ผ้าออกดอกมาเป็นสีเหลืองหม่น (คงจะเป็นผ้าคุนกระมัง-ผู้บรรยาย) เสร็จแล้วทอเองจนสำเร็จเป็นผืน แล้วใส่ผอบทองนำไปถวายพระพุทธเจ้า

พระพุทธเจ้าไม่ทรงรับ พระนางเสียพระทัย จึงไปหาพระอานนท์เล่าความให้ฟัง พระอานนท์จึงเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้ากราบทูลให้ทรงรับ พระพุทธเจ้าก็ไม่ทรงรับ ทรงชี้บอกพระนางให้นำไปถวายพระสงฆ์ แต่ก็ไม่มีพระสงฆ์องค์ใดยอมรับอีก มีอยู่องค์เดียวเท่านั้นที่นั่งอยู่ทางแถวอาสน์สงฆ์สุดท้ายยอมรับ ท่านเป็นพระบวชใหม่ นามว่าอชิต ยังเป็นพระปลุกขน แต่ในอนาคตปฐมสมโพธิว่าอชิตภิกษุนี้คือพระศรีอารีย์ ซึ่งจะเสด็จมาตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าเพื่อโปรดโลกสืบต่อไป

ที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงรับผ้าของพระนางประชาบดี โคตมี เพราะทรงต้องการจะยกย่องความดีของพระสงฆ์สาวก ให้เห็นว่าแม้เพียงพระบวชใหม่ทรงศีลก็ควรแก่การรับของทำบุญของพุทธศาสนิกชน เพราะถ้าไม่ทรงทำให้เห็นอย่างนี้ ใคร ๆ ก็จะต้องว่าทำบุญกับพระพุทธเจ้านั้นจึงจะได้บุญ แล้วเมื่อพระพุทธเจ้าในพิพพานล่วงไปแล้วพระสงฆ์สาวกก็จะลำบากเพราะที่ภักษะดังกล่าว

ภาพที่ ๕๙ ทรงห้ามพระญาติฝ่ายพระบิดากับฝ่ายพระมารดา ซึ่งแย่งกันทอดน่าน เข้านา มิให้วิวาทกัน

ภาพที่เห็นอยู่นั้นแสดงถึงเหตุการณ์ตอนหนึ่งที่พระพุทธเจ้าเสด็จกลับเมืองพระญาติ แต่คราวนั้นเสด็จมาลำพังพระองค์เดียว เสด็จมาเพื่อทรงระงับสงครามระหว่างพระญาติทั้งสองฝ่าย

พระญาติฝ่ายหนึ่งเป็นพระญาติฝ่ายพุทธบิดา ปกครองกรุงกบิลพัสดุ์ อีกฝ่ายหนึ่งเป็นพระญาติฝ่ายพุทธมารดา ปกครองโกลิยนคร หรือเทวทहनครก็เรียก ทั้งสองฝ่ายตั้งบ้านเมืองอยู่คนละริมฝั่งแม่น้ำโรหิตี แล้วเกิดพิพาทกันในปัญหาเรื่องน้ำที่ทศชนทำนา เมื่อฝ่ายอยู่ทางเหนือนำทศนาจากแม่น้ำเข้านา ฝ่ายทางใต้ก็ขาดน้ำ

ทั้งสองฝ่ายเปิดประชุมเพื่อตกลงกันก่อน แต่ก็ตกลงกันไม่ได้ จึงเกิดปะทะคารมกันอย่างรุนแรง ถึงกับขุดบรรพบุรุษขึ้นมาประณามกัน

“โอ้พวกสุนัขจึงจอกสมสู่กันเอง ฝ่ายที่ถูกค้ำว่าอย่างนี้ เพราะต้นสกุลหลายชั่วคนมาแล้วได้อภิเชกสมรสกันเองระหว่างพี่ชายกับน้องสาว

“โอ้พวกขี้เรื้อน” ฝ่ายตรงกันข้ามที่ถูกค้ำตอบอย่างนี้ ก็เพราะต้นสกุลเป็นโรคเรื้อนลูกเนรเทศ ออกนอกเมืองไปอยู่ป่า

ทั้งสองฝ่ายเตรียมกำลังคือทหารและอาวุธจะเข้าทำหั่นกัน พระพุทธเจ้าทรงทราบเข้าจึงเสด็จมาทรงระงับสงคราม

ทรงประชุมพระญาติทั้งสองฝ่ายแล้วทรงซักถามถึงต้นตอของตัวปัญหา

พระพุทธเจ้า “ทะเลาะกันเรื่องอะไร”

พระญาติ “เรื่องน้ำ พระพุทธเจ้าข้า”

พระพุทธเจ้า “ระหว่างน้ำกับชีวิตคนนี่อย่างไหนจะมีค่ามากกว่ากัน”

พระญาติ “ชีวิตคนมากกว่า พระพุทธเจ้าข้า”

พระพุทธเจ้า “ควรแล้วหรือที่ทำอย่างนี้”

พระญาติคุษณีภาพทุกคน ไม่มีใครกราบทูลเลย

พระพุทธเจ้า “ถ้าเราตถาคตไม่มาที่วันนี้ ทะเลเลือดจะไหลนอง” (โลहितนที ปวัตตีสสติ)

พระญาติทั้งสองฝ่ายเลยเลิกเตรียมทำสงครามกัน เหตุการณ์ตอนนี้เป็นบทบาทสำคัญตอนหนึ่งของพระพุทธเจ้า เพราะเห็นความสำคัญของคนรุ่นต่อมาจึงสร้างพระพุทธรูปขึ้นปางหนึ่งเป็นอนุสรณ์ที่เรียกกันว่า พระปางห้ามญาติ นั่นเอง

06/25

ภาพที่ ๖๐ พระพุทธบิดาประชวร เสด็จไปโปรดกระทั่งสำเร็จพระอรหันต์ แลวันพพาน

ในปีที่ ๕ นับตั้งแต่ตรัสรู้เป็นต้นมา - กำหนดเวลานี้ว่าตามปฐมสมโพธิ - พระพุทธเจ้า
เสด็จประทับอยู่ที่ป่ามหาวัน ใกล้กรุงไพศาลี ได้ทรงทราบข่าวว่าพระเจ้าสุทโธทนะ
พุทธบิดา ทรงประชวรหนัก ด้วยพระโรคชรา ทรงปรารถนาจะได้เฝ้าพระพุทธเจ้า
ตลอดถึงพระภิกษุสงฆ์ที่เป็นเจ้าศากยะ และเป็นพระญาติอีกหลายรูปที่เสด็จออกบวช
ตามพระพุทธเจ้า เช่น พระอานนท์ พระนันทะ และสามเณรราหุลผู้เป็นหลาน

พระพุทธเจ้าจึงรับสั่งพระอานนท์ให้แจ้งข่าวพระสงฆ์ถึงเรื่องทีพระองค์จะเสด็จกรุงกบิล-
พัสดุ์อีกวาระหนึ่ง

ธรรมเนียมการเสด็จจาริกทางไกลของพระพุทธเจ้ามีอยู่อย่างหนึ่งคือก่อนเสด็จ จะรับสั่ง
พระสงฆ์ที่อยู่ใกล้ชิดให้บอกข่าวพระสงฆ์ทั้งหมดว่าพระพุทธเจ้าจะเสด็จจาริกทางไกลที่
นั้นที่นี้ เวลานั้น เวลานั้น พระสงฆ์รูปใดจะตามเสด็จก็จะได้เตรียมข้าวของจำพวกอัฐ
บริขารไว้พร้อม

การเสด็จกรุงกบิลพัสดุ์ของพระพุทธเจ้าเพื่อทรงเยี่ยมพุทธบิดาที่กำลังทรงประชวรครั้ง
นี้เหมือนจะเป็นครั้งสุดท้าย

เมื่อเสด็จถึงกรุงกบิลพัสดุ์ได้เสด็จเข้าเยี่ยมพุทธบิดา ซึ่งมีพระอาการเหี้ยมหนักแล้ว ทรง
แสดงธรรมโปรดพุทธบิดาด้วยเรื่องความเป็นอนิจจังของสังขาร ปฐมสมโพธิบันทึก
พระธรรมเทศนาของพระพุทธเจ้าครั้งนั้นไว้ตอนหนึ่งว่า

“ดูกรบิดา อันว่าชีวิตแห่งมนุษย์ทั้งหลายนั้นน้อยนักดำรงอยู่โดยพลัน บมิไฉยยังยืนอยู่
ครุวนาคูจสายฟ้าแลบอันปรากฏมิได้นาน.....”

พระเจ้าสุทโธทนะซึ่งทรงสำเร็จอนาคามีผลอยู่ก่อนแล้ว ได้สดับพระธรรมเทศนาตั้งแต่
ต้นจนจบ ก็ได้สำเร็จอรหันต์ในบ้นปลายแห่งพระชนม์ชีพ หลังจากนั้นอีก ๗ วัน ก็
สิ้นพระชนม์

พระพุทธเจ้าเสด็จสร้างพระศพพุทธบิดา และถวายพระเพลิงพร้อมด้วยพระสงฆ์พระ
ประยูรญาติชาวศากยะทั้งหมดจนเสร็จสิ้น

18/06/2564

Handwritten signature or text in the bottom right corner.

ภาพที่ ๖๑ พระแม่ห้ามหาปชาบดี โคตมี นำนางกษัตริย์บริวารไปทูลขออุปสมบท เป็นภิกษุณี

ภายหลังพระเจ้าสุทโธทนะสิ้นพระชนม์แล้วไม่นาน พระนางปชาบดี โคตมี พระน้านาง
ของพระพุทธเจ้า หรือนัยหนึ่งพระชายาของพระเจ้าสุทโธทนะ พร้อมด้วยนางกษัตริย์ผู้
บริวาร ได้เข้าไปเฝ้าพระพุทธเจ้า ซึ่งขณะนั้นยังเสด็จประทับอยู่ที่นิโครธาราม กรุงกบิลพัสดุ์
เพื่อทูลขอบวช

พระนางทูลถามพระพุทธเจ้าว่า ธรรมศาสตร์จะบวชในพระพุทธศาสนาได้ (อย่างบุรุษ)
หรือไม่ ? พระพุทธเจ้าทรงตอบบายเบี่ยงว่า ถ้ายาได้มายินดีในการบวชเลย ทรงตอบอย่างนั้น
ถึงสามครั้ง

หลังจากนั้น พระพุทธเจ้าเสด็จกลับกรุงไพศาลี พระนางปชาบดี โคตมี พร้อมด้วยบริวาร
ได้ทูลถามเสด็จไปอีก คราวนี้ทูลนางต่างปลงผม นุ่งห่มผ้าอ้อมผาดอย่างนักบวชเข้าไปทูลขอ
บวชกับพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าทรงปฏิเสธอีก

พระนางจึงเข้าไปขอพึ่งพระบารมีพระอานนท์ เพื่อให้กราบทูลพระพุทธเจ้าให้ทรงอนุญาต
พระอานนท์จึงเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า กราบทูลขอร้องพระพุทธเจ้าให้ทรงอนุญาตให้พระนาง
ปชาบดี โคตมี และบริวารได้บวชเป็นนางภิกษุณี

พระพุทธเจ้าทรงปฏิเสธอยู่ถึงสามครั้ง ในที่สุดจึงทรงอนุญาตอย่างมีเงื่อนไขว่า ถ้าพระนาง
ปชาบดี โคตมี ยอมรับครุธรรม ๘ ข้อได้ ก็จะทำให้บวชเป็นนางภิกษุณีได้ ครุธรรมคือหลัก
การเบื้องต้นสำหรับสตรีที่จะบวชเป็นนางภิกษุณี เช่นว่าสตรีบวชเป็นนางภิกษุณีแล้ว แม้
จะมีพระราชาหนึ่งร้อย ก็จะต้องกราบไหว้พระภิกษุซึ่งเพิ่งบวชใหม่ในวันนั้น จะต้องรักษา
ศีล ๖ ข้อไม่ให้ขาดอยู่จนครบสองปีก่อนจึงจะบวชได้ เป็นต้น

พระนางปชาบดี โคตมี มีศรัทธาแรงกล้ามากจึงยอมรับ และได้บวชเป็นนางภิกษุณีเป็นคน
แรกในศาสนาพุทธ แต่คณะสงฆ์ภิกษุณีก็อยู่ได้ไม่นาน เพราะมีหลักฐานเชื่อได้ว่าสูญสิ้นไป
ก่อนพระพุทธเจ้านิพพานด้วยซ้ำไป เหตุผลก็เพราะบทบาทบุญดีที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติขึ้น
เป็นจุดค่าแห่งลัทธิภิกษุณีนั้นเข้มงวดกว่าฝ่ายพระภิกษุหลายเท่าจนคนไม่มีศรัทธาจริง ๆ
จะบวชอยู่ไม่ได้เลย

ภาพที่ ๖๒ ทรงสำแดงยมกปาฏิหาริย์ข่มพวกเดียวยุทธที่โคนมะม่วงคันทามพฤกษ์

ภาพที่เห็นนั้น เป็นตอนพระพุทธเจ้าทรงแสดงยมกปาฏิหาริย์ที่เมืองสาวัตถี แคว้นโกศล ในวันเพ็ญกลางเดือนแปด ก่อนวันเข้าพรรษาหนึ่งวัน

ปาฏิหาริย์ คือ การแสดงให้คนเห็นเป็นท้อจรรย ซึ่งสามัญชนหรือคนที่ไม่เคยเรียนรู้มาก่อนแสดงไม่ได้ มีตั้งแต่อย่างต่ำเช่นเล่นกล หรือที่เรียกว่าแสดงปาหี่ ขึ้นไปจนถึงเดินบนน้ำ กำหิน ลุยไฟ กลืนกินตะปู ที่พวกฤๅษีแสดง ตลอดจนการเหาะเหินเดินอากาศที่ผู้มีฤทธิ์แสดง บุดูชนแสดงได้ พระอรหันต์ผู้ได้ฌานได้ฤทธิ์ก็แสดงได้

ยมก แปลว่า คู่หรือสอง ยมกปาฏิหาริย์ คือการแสดงคู่ นำคู่กับไฟ คือเวลาแสดง ท่อน้ำใหญ่พุ่งออกจากพระกายเบื้องบนของพระพุทธเจ้า เปลวไฟพุ่งเป็นลำออกจากพระกายเบื้องล่าง เป็นต้น

ยมกปาฏิหาริย์แสดงได้แต่ผู้เดียว คือผู้สำเร็จเป็นพระพุทธเจ้า ส่วนพระอรหันตสาวกและเดียวยุทธ ฤๅษีไซไฟรแสดงได้แต่ปาฏิหาริย์ธรรมดา เช่นเดินบนน้ำ กำหิน เป็นต้น

สถานที่ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงยมกปาฏิหาริย์ครั้งนี้ คือ ที่โคนต้นมะม่วง หรือ คันทามพฤกษ์ ในเมืองสาวัตถี มูลเหตุที่ทรงแสดงคือ เพราะพวกเดียวยุทธมักบวชนอกศาสนาพุทธ ทำพระพุทธเจ้าแข่งแสดงปาฏิหาริย์ว่าใครจะเก่งกว่ากัน พวกเดียวยุทธทราบดีว่าพระพุทธเจ้าจะแสดงยมกปาฏิหาริย์ที่โคนต้นมะม่วง จึงให้สาวกและชาวบ้านที่นับถือพวกตนจัดการโค่นต้นมะม่วงเสียสิ้น ทราบว่าบ้านใครสวนใครมีต้นมะม่วง ก็ใช้อิทธิพลทางการเงินซื้อแล้วโค่นทำลายหมด แม้หน่อมะม่วงที่เกิดในวันนั้นก็ทำลายไม่เหลือ

แต่พระพุทธเจ้าก็ทรงแสดงยมกปาฏิหาริย์ที่โคนต้นมะม่วงจนได้ โดยมีผู้นำผลมะม่วงสุกมาถวาย ทรงฉันเสร็จแล้ว รับสั่งให้คนปลุกเมล็ดตลงคืน แล้วพระองค์ทรงใช้น้ำที่ล้างพระหัตถ์รด ปรากฏว่าหน่อมะม่วงโตพรวดพราด แตกกิ่งก้านสูงชันถึง ๕๐ ศอก ผลที่สุดพวกเดียวยุทธพ่ายแพ้ไป

เรื่องการแสดงยมกปาฏิหาริย์ เป็นเรื่องที่น่าเขียนในศาสนาพุทธเขียนขึ้น เพื่อยกพระพุทธเจ้าข่มพวกเดียวยุทธ ต้องฟังอย่างนิยาย มองดูพระพุทธเจ้าอย่างในฐานะเป็นเทพเจ้า และอ่านเจตนาของคนเขียน จึงจะเข้าใจ

TUDC

ภาพที่ ๖๓ แล้วเสด็จขึ้นไปจำพรรษาบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เพื่อโปรด พระพุทธรามารดา.

ภายหลังทรงแสดงยมกปาฏิหาริย์เสร็จสิ้น จนพวกเดียรถีย์ที่มาท้าแข่งพ่ายแพ้ไปแล้ว พระพุทธรามารดาจึงมีพุทธดำริถึงจารีตธรรมเนียมของบรรดาพระพุทธรามารดาทั้งหลายในปางก่อนว่า เมื่อทรงแสดงยมกปาฏิหาริย์แล้ว เสด็จทรงจำพรรษา ณ ที่ใด ก็ทรงทราบได้ด้วยพุทธญาณว่าทรงจำพรรษาที่สวรรค์ชั้นดาวดึงส์

ปฐมสมโพธิลำดับการเสด็จจำพรรษาของพระพุทธรามารดาไว้ว่าในพรรษาที่ ๗ (นับแต่ตรัสรู้เป็นต้นมา) ได้เสด็จจำพรรษาที่สวรรค์ชั้นดาวดึงส์

ตามนิยายท้องเรื่องทั้งจากปฐมสมโพธิและข้อเขียนโดยนักเขียนทางศาสนาพุทธอื่นๆ ภายหลังจากพระพุทธรามารดาแล้ว ที่เรียกกันว่า "อรรณวกา" กล่าวตรงกันว่าเหตุที่พระพุทธรามารดาเสด็จจำพรรษาที่สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ก็เพราะทรงต้องการจะแสดงธรรมโปรดพุทธรามารดา คือพระนางสิริ มหามายา ซึ่งเมื่อสิ้นพระชนม์แล้วเสด็จบังเกิดที่สวรรค์ชั้นดุสิต

พระพุทธรามารดาเสด็จประทับจำพรรษาที่โคนต้นปาริฉัตร ต้นไม้สวรรค์ มีผู้แปลกันว่าได้แก่ต้นทองเหลือง ผิดถูกอย่างไรไม่ทราบ ภายใต้นี้ต้นไม้สวรรค์นั้นมีแท่นแผ่นหิน ปลูกด้วยผ้ากัมพลสีแดง เรียกว่าบัณฑุกัมพลศิลาอาสน์

พระอินทร์จอมเทพ ได้ทรงทราบว่าพระพุทธรามารดาเสด็จมาทรงจำพรรษาที่นี้ก็ทรงบ่าวประกาศหมู่เทพยดาในสรวงสวรรค์ให้มาร่วมชุมนุมเพื่อฟังธรรมพระพุทธรามารดา ปฐมสมโพธิว่าเสียงบ่าวประกาศของพระอินทร์นั้น "ดังปุกแผ่นทั่วไปในสากลเทพธานีทั้งหมื่นโยชน์" เทพเจ้าทั้งปวงได้สดับ "ก็บังเกิดโสมนัสพิศวง ต่างองค์ร้องเรียกซึ่งกันและกันไปจนตลอดหมื่นจักรวาล"

แม้พระนางสิริ มหามายา พุทธรามารดาซึ่งทรงอยู่ในเพศเทพบุตรในสวรรค์ชั้นดุสิตก็ได้เสด็จมาฟังธรรมพระพุทธรามารดา พระพุทธรามารดาทรงแสดงอภิธรรมโปรดพุทธรามารดาตลอดพรรษา พุทธรามารดาได้สดับแล้วทรงบรรลุโสดาปัตติผลในที่สุด ส่วนเทพนอกรัณนั้นอีกจำนวนมากได้บรรลุมรรคผลตามสมควรแก่อุปนิสัยแห่งตน

ภาพที่ ๒๔ ถึงวันมหาปวารณา เสด็จลงจากดาวดึงส์โดยบันไดแก้ว บันไดทอง บันไดเงิน

ภาพที่เห็นนั้น เป็นตอนพระพุทธเจ้าเสด็จลงจากเทวโลก ก็จากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เมื่อภายหลังเสด็จจำพรรษาที่สวรรค์ชั้นดังกล่าวเพื่อแสดงธรรมโปรดพุทธมารดาแล้ว วันที่เสด็จลงคือวันออกพรรษา เมืองที่เสด็จลงคือเมืองสังกัสกร เสด็จลงตรงประตูเมือง พระบาทแรกที่ทรงเหยียบพื้นโลกนั้น ต่อมาได้กลายเป็นสถานที่ระลึก เรียกว่าจลเจตีย์ เรียกอย่างไทยเราก็คือรอยพระบาท ตามตำนานว่าที่นี้เป็นที่แห่งหนึ่งซึ่งมีรอยพระบาทปรากฏอยู่

ก่อนพระพุทธเจ้าเสด็จลง เทพเจ้าคือพระอินทร์ ได้เนรมิตบันได ๓ บันไดเป็นที่เสด็จลงคือ บันไดทอง บันไดเงิน และบันไดแก้วมณี บันไดทอง สำหรับหมู่เทพลงอยู่ ล้านชา บันไดเงิน อยู่ด้านซ้ายสำหรับท้าวมหาพรหม และบันไดแก้วมณีอยู่ตรงกลางสำหรับพระพุทธเจ้า หัวบันไดแต่ละอันพาดที่เขาสินธู เชิงบันไดทอดลงยังประตูเมืองสังกัสกร

หมู่คนทางเบื้องขวาของพระพุทธเจ้าอย่างที่เราเห็นในภาพ จึงคือหมู่เทพที่ตามส่งเสด็จ เบื้องซ้ายผู้ถือฉัตรกั้นถวายพระพุทธเจ้าคือท้าวมหาพรหม ผู้คุมบาตรนำเสด็จพระพุทธเจ้าคือพระอินทร์ ผู้ถือพิณบรรเลงถัดมาคือปัญจสังขรคนธรรพ์เทพบุตร ถัดมาเบื้องขวาคือมาตุลีเทพบุตรซึ่งถือพานดอกไม้ทิพย์ไปรยปรายนำทางเสด็จพุทธดำเนิน

พระพุทธเจ้าทรงเป็นวิสุทธิเทพผู้บริสุทธิ์ นักเขียนศาสนาพุทธรุ่นต่อมาจึงถวายพระนามเฉลิมพระเกียรติอย่างหนึ่งว่า "เทวาคีเทพ" แปลว่าทรงเป็นเทพยิ่งกว่าเทพทุกชั้นเทพต่าง ๆ ที่คนอินเดียในสมัยนั้นนับถือกันเช่น พระอินทร์ และท้าวมหาพรหม เป็นต้น ก็ถูกจับมาเป็นตัวละครในเรื่องให้อยู่ในฐานะเป็นลูกศิษย์พระพุทธเจ้าทั้งสิ้น

คนผู้นับถือศาสนาพุทธในเมืองไทย ถือกันว่าวันออกพรรษาเป็นวันสำคัญวันหนึ่ง จึงนิยมทำบุญตักบาตรกันในวันนั้น เพราะถือว่าเป็นวันที่พระพุทธเจ้าเคยเสด็จลงจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เรียกการตักบาตรนี้ว่า ตักบาตรเทโว ย่อมาจากเทโวโรหณะ แปลว่า ตักบาตรเนื่องในวันคล้ายวันพระพุทธเจ้าเสด็จลงจากเทวโลกนั่นเอง

ภาพที่ ๖๕ ครันแลวก์ทรงเปิดโลก บันดาลให้เทวดา มนุษย์ และสัตว์นรก แลเห็นซึ่งกันและกัน

วันที่พระพุทธองค์เสด็จลงจากดาวดึงส์นั้น พระองค์ได้แสดงปาฏิหาริย์อีกครั้งหนึ่ง คือขณะที่พระองค์ประทับอยู่บนบันไดแก้ว ทรงทอดพระเนตรไปทางทิศเบื้องบน เทวโลกและพรหมโลกก็เปิดมองเห็นโล่ง เมื่อทรงทอดพระเนตรไปในทิศเบื้องต่ำ นิรยโลกทั้งหลายก็เปิดโล่งในครั้งนั้น สวรรค์ มนุษย์ และสัตว์นรก ต่างก็เห็นซึ่งกันและกันทั่วจักรวาล

ภาพนี้อยู่ในเหตุการณ์ตอนเดียวกับวันที่พระพุทธเจ้าเสด็จลงจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เรียกเหตุการณ์ตอนนั้นว่าพระพุทธเจ้าทรงเปิดโลก โลกที่ทรงเปิดในเหตุการณ์คราวนี้มี ๓ โลก คือเทวโลก มนุษยโลก และยมโลก

เทวโลกหมายถึงตั้งแต่พรหมโลกลงมาจนถึงสวรรค์ทุกชั้น มนุษยโลกก็คือโลกมนุษย์ และยมโลกซึ่งอยู่ทางเบื้องต่ำ คือนรกทุกขุมจนกระทั่งถึงอเวจีมหานรก

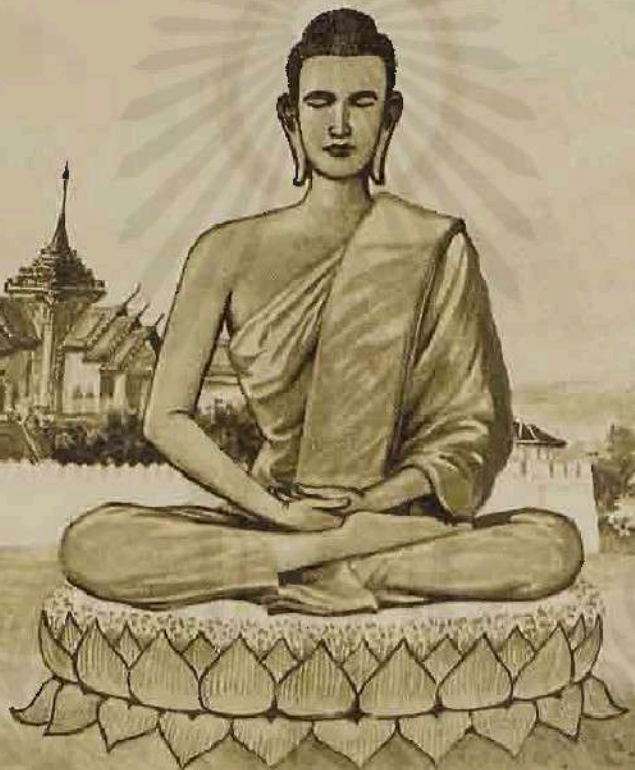
พระพุทธเจ้าขณะเสด็จลงจากสวรรค์ ทอดพระเนตรดูเบื้องบนโลกทั้งมวลตั้งแต่มนุษย์ที่สว่างโล่งขึ้นไปถึงเทวโลก เมื่อทรงเสด็จไปรอบทิศรอบด้าน สากัจฉาทั่วถึงกันหมด และเมื่อทอดพระเนตรลงเบื้องล่าง ความสว่างก็เปิดโล่งลงไปถึงนรกทุกขุม

ผู้อาศัยอยู่ในสามโลกต่างมองเห็นกัน มนุษย์เห็นเทวดา เทวดาเห็นมนุษย์ มนุษย์และเทวดาเห็นสัตว์นรก สัตว์นรกเห็นเทวดาและมนุษย์ แล้วต่างเสด็จมาเฝ้าพระพุทธเจ้าผู้เสด็จลงจากสวรรค์ ด้วยพระเกียรติยศอันยิ่งใหญ่

คัมภีร์ธรรมบทที่พระพุทธโฆษาจารย์เป็นผู้แต่งบอกว่า “วันนั้นคนทั้งสามโลกได้เห็นแล้วที่ไม่อยากเป็นพระพุทธเจ้านั้นไม่มีเลยสักคน” ปฐมสมโพธิพรรณนาไว้อีกว่านเสียดีก คือว่า “ครั้งนั้นเทพยดามนุษย์แลสัตว์ไตรภพกำหนดที่สุกมคค้ำมคแดง ซึ่งได้เห็นพระชินสีห์จะมีได้ปรารถนาพุทธภูมิอันมีค่าเป็นอันขาด”

พุทธภูมิคือความเป็นพระพุทธเจ้า

คำว่าพระพุทธเจ้าทรงเปิดโลกทั้งสามให้คนในสามโลกนี้มองเห็นกันและกันนั้น ถ้าจะถอดใจความให้ฟังได้ ก็คือวันนั้นพระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรม มีคนมาฟังธรรมกันมากที่สุด คนมองเห็นผลบาป บุญคุณโทษ ผลบาปคือความทุกข์ได้แก่นรก ผลบุญคือความสุขได้แก่สวรรค์ และความมีศีลธรรมทำให้คนเป็นคนที่ต่างจากสัตว์ไตรภพ

ภาพที่ ๖๖ ครึ่งหนึ่งเสด็จไปจำพรรษา ณ บ่าปาเลไล โดยมีช้างกับลิงเป็น
พุทธอุปัฏฐาก

ภาพที่เห็นนี้ เป็นภาพเหตุการณ์ตอนหนึ่งในพระประวัติของพระพุทธเจ้า เป็นตอนที่พระพุทธเจ้าเสด็จไปจำพรรษาในป่าโดยลำพังพระองค์ ไม่มีพระภิกษุหรือใครอื่นตามเสด็จไปจำพรรษาอยู่ด้วยเลย

ป่าที่พระพุทธเจ้าเสด็จไปจำพรรษาครั้งนี้เป็นป่าใหญ่ เป็นที่อยู่อาศัยของช้างโทนเชือกหนึ่ง ชื่อว่า “ปาลีไลยกะ” หรือ “ปาลีไลยก์” บ่าแห่งหนึ่งได้นำตามช้างนี้ว่า “บ่าปาลีไลยก์” คนไทยเราเรียกว่า “บ่าปาเลไล” อันเดียวกันนั่นเอง

มูลเหตุที่พระพุทธเจ้าเสด็จไปจำพรรษาที่บ่าแห่งนี้ เพราะทรงรำคาญพระภิกษุชาวเมืองโกสัมพีสองคณะพิพาทและแตกสามัคคีกันถึงกับไม่ยอมลงโบสถ์ร่วมกัน พระพุทธเจ้าทรงทราบเข้าได้เสด็จมาทรงระงับให้ปรองดองกัน แต่พระภิกษุทั้งสองคณะก็ไม่เชื่อฟัง พระพุทธเจ้าจึงเสด็จหนีไปจำพรรษาอยู่ในป่าดังกล่าว

ด้วยอำนาจพุทธบารมีและพระเมตตาของพระพุทธเจ้า ช้างชื่อปาลีไลยก์ได้เข้ามาอุปัฏฐากพระพุทธเจ้า เข้าค้นหาผลไม้ในป่ามาถวาย ตอนเย็นก็นำร้อนถวายพระพุทธเจ้าด้วยวิธีกลิ้งก้อนหินที่เผาไฟให้ร้อนลงในแอ่งน้ำ

ลิงตัวหนึ่งเห็นช้างปรนนิบัติถวายพระพุทธเจ้าก็ได้นำรวงผึ้งมาถวายพระพุทธเจ้าบ้าง พระพุทธเจ้าทรงรับแต่ไม่ทรงฉัน ลิงจึงเข้าไปนำรวงผึ้งกลับมาพิจารณาดู เมื่อเห็นตัวอ่อนของผึ้ง จึงนำตัวอ่อนออกหมดแล้วนำแก่นาผึ้งหวานเข้าไปถวายใหม่ คราวนี้พระพุทธเจ้าทรงรับแล้วฉัน ลิงแอบดูอยู่บนต้นไม้ เห็นพระพุทธเจ้าทรงฉันรวงผึ้งของตนก็ดีใจ กระโดดโลดเต้นบนกิ่งไม้ จนพลัดตกลงมาถูกต้นไม้แหลมเสียบท้องทะลุตาย

ออกพรรษา พระภิกษุที่แตกกันเป็นสองฝ่ายยอมสามัคคีกัน เพราะชาวบ้านไม่ยอมทำบุญใส่บาตรให้ ได้ส่งผู้แทนไปกราบทูลพระพุทธเจ้าเสด็จกลับเข้าเมือง ช้างปาลีไลยก์อาลัยพระพุทธเจ้านักหนา เดินตามพระพุทธเจ้าออกจากป่าทำท่าจะตามเข้าไปในเมืองด้วย พระพุทธเจ้าจึงทรงหันไปตรัสบอกช้างว่า “ปาลีไลยก์! ถิ่นของเธอหมดแก่นนี้ แต่เข้าไปเป็นถิ่นที่อยู่ของมนุษย์ ซึ่งเป็นภัยต่อสัตว์ เกรี้ยวฉานเช่นเธอ เธอไปค่ายไม่ได้หรอก

ช้างปาลีไลยก์ยินยอมให้เสียใจไม่กล้าเดินตามพระพุทธเจ้า พอพระพุทธเจ้าลับสายตา ก็เลยออกแตกค่ายอยู่นั่น คัมภีร์บอกว่าทั้งลิงและช้างตายแล้วไปเกิดเป็นเทพบุตรอยู่ที่สวรรค์ชั้นดาวดึงส์

18 06/2564

ภาพที่ ๖๗ ถึงเพ็ญเดือน ๓ พรรษาที่ ๔๕ พญามารเข้าเฝ้าทูลให้เสด็จ
ปรีนิพพาน ทรงรับอาราธนา

พระพุทธเจ้าเสด็จจาริกประกาศพระศาสนาตามแคว้นและเมืองต่าง ๆ เป็นเวลาดัง ๔๕ พรรษานับตั้งแต่วันตรัสรู้เป็นต้นมา พรรษาที่ ๔๕ จึงเป็นพรรษาสุดท้ายของพระพุทธเจ้า และเป็นเวลาที่พระพุทธเจ้าทรงมีพระชนมายุได้ ๘๐ ปี นับแต่ประสูติเป็นต้นมา

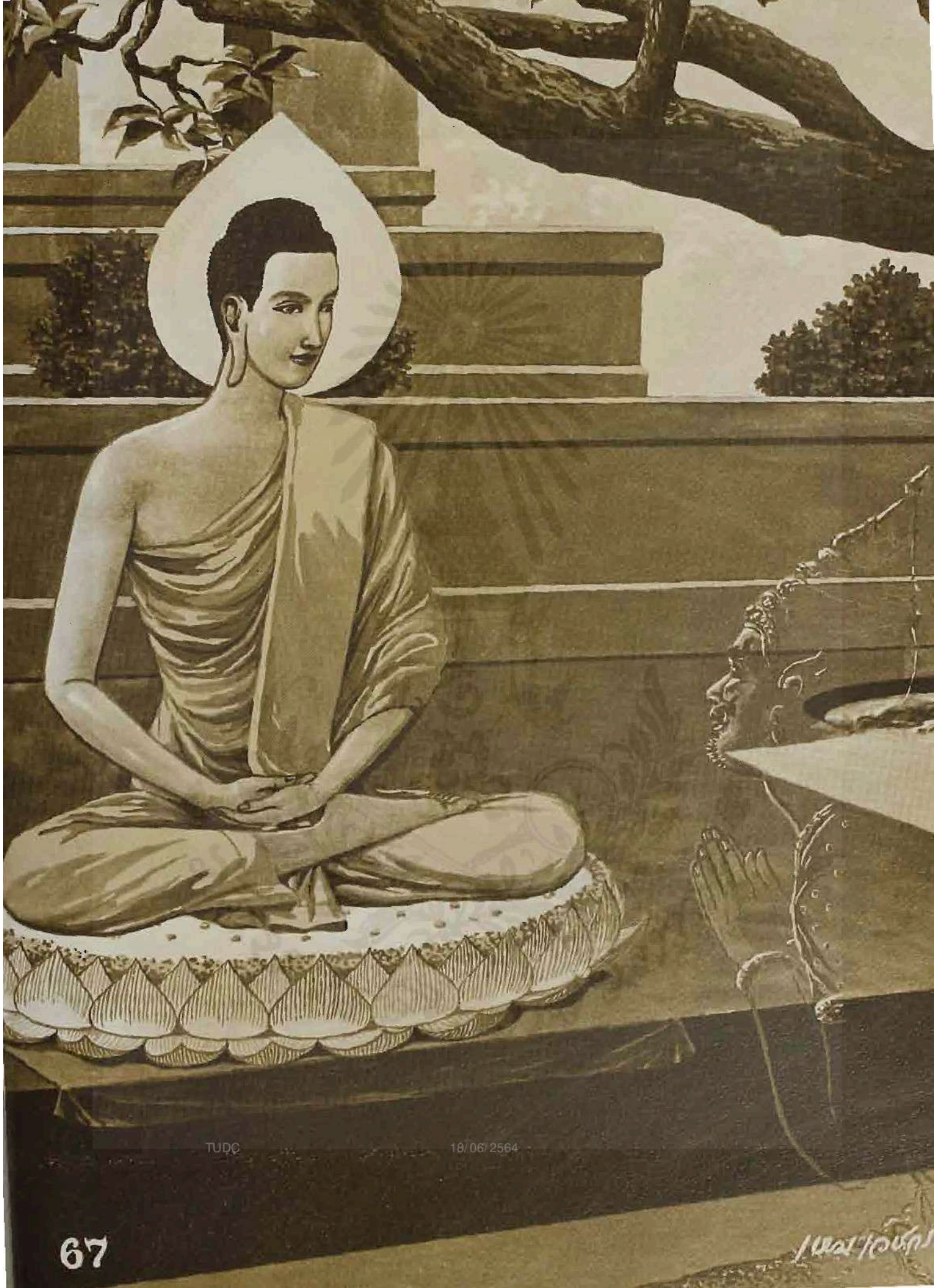
พรรษาสุดท้าย พระพุทธเจ้าเสด็จประทับอยู่ที่เวฬุคาม แขวงเมืองไพศาลี ระหว่างพรรษา ทรงพระประชวรเพราะอาหารหนัก จนเจียนจะเสด็จนิพพาน พระสงฆ์ทั้งปวงที่ยังเป็น ปุถุชน หรือแม้แต่พระอานนท์ องค์อัครสาวกต่างก็ทวนใจ เพราะความตกใจที่เห็นพระพุทธเจ้าประชวรหนัก พระพุทธเจ้าตรัสบอกพระอานนท์ว่า เวลานี้พระกายของพระองค์ ถึงอาการชรามาก มีสภาพเหมือนเกวียนชำรุดที่ซ่อมแซมด้วยไม้ไผ่

ทรงหายจากอาการครวญแล้ว และเมื่อออกพรรษาแล้ว พระพุทธเจ้าพร้อมด้วยพระอานนท์ เสด็จไปประทับที่ร่มพฤกษาแห่งหนึ่งในป่าลเจตีย์ แขวงเมืองไพศาลี เวลากลางวัน พระพุทธเจ้าทรงแสดงโอภาสนิมิตแก่พระอานนท์ว่า อิทธิบาทสี่ (ชื่อของธรรมหมวดหนึ่งมี ๔ ข้อ) ถ้าผู้ใดได้บำเพ็ญได้เต็มเปี่ยมแล้ว สามารถจะต่ออายุให้ยืนยาวไปได้อีกกำหนดระยะเวลาหนึ่ง

โอภาสนิมิต แปลเป็นภาษาชาวบ้านว่าบอกใบ้ คือพระพุทธเจ้ามีพระชนมายุจะสิ้นสุดลงในปีที่กล่าวนี้ จึงทรงบอกใบ้ให้พระอานนท์กราบทูลอาราธนาให้พระพุทธเจ้า ทรงมีพระชนมายุยืนยาวต่อไปอีกระยะหนึ่ง แต่พระอานนท์ท่านนึกไม่ออก ทั้ง ๆ ที่พระพุทธเจ้า ทรงบอกใบ้ถึง ๓ ทน

ปฐมสมโพธิบอกว่า เมื่อพระอานนท์นึกไม่ออกเช่นนั้น พระพุทธเจ้าจึงตรัสบอกพระอานนท์ให้ไปนั่งอยู่ที่ไตรมไม้สักแห่งหนึ่งแล้วมารักเข้าไปเฝ้าพระพุทธเจ้า กราบทูลพระพระพุทธเจ้าให้เสด็จนิพพาน พระพุทธเจ้าทรงรับคำแล้วทรงปลงอายุสังขาร

ปลงอายุสังขาร แปลเป็นภาษาสามัญได้ว่ากำหนดวันตายไว้ล่วงหน้า วันนั้นเป็นวันเพ็ญ เดือนสาม พระพุทธเจ้าตรัสว่า นับจากนี้ไปอีก ๓ เดือนข้างหน้า (กลางเดือนหก) พระองค์ จะนิพพานที่เมืองกุสินารา

TUDC

18/06/2564

Handwritten signature in Devanagari script, likely the artist's name.

ภาพที่ ๖๘ มีพระพุทธปฏิมาตร์สแก้พระอนนท์ว่าทรงปลงอายุสังขารแล้ว อีกสามเดือน จะนิพพาน

เมื่อพระพุทธเจ้าทรงปลงอายุสังขาร คือทรงประกาศกำหนดวันจะเสด็จนิพพาน ไว้ล่วงหน้าถึง ๓ เดือน พลันก็บังเกิดอัศจรรย์แผ่นดินไหว ผู้คนที่ได้ทราบข่าวต่างๆ เกิดขนลุก ปฐมสมโพธิว่ากลองทิพย์ก็บันลือลั่นไปในอากาศ

พระอนนท์ประสบเหตุอัศจรรย์นั้น จึงออกจากร่มพฤกษา เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า แล้วทูลถามถึงเหตุเกิดอัศจรรย์ คือแผ่นดินไหว พระพุทธเจ้าจึงตรัสกับพระอนนท์ว่า เหตุที่จะเกิดแผ่นดินไหวนั้นมี ๘ อย่างคือ

- ๑ สมก้าเวป
- ๒ ผู้มีฤทธิ์บันดาล
- ๓ พระโพธิสัตว์ (คนผู้มีบุญ) จุติจากสวรรค์ลงมาเกิด
- ๔ พระโพธิสัตว์ประสูติ
- ๕ พระพุทธเจ้าตรัสรู้
- ๖ พระพุทธเจ้าตรัสปฐมเทศนา
- ๗ พระพุทธเจ้าทรงปลงอายุสังขาร
- ๘ พระพุทธเจ้านิพพาน

พระพุทธเจ้าตรัสบอกพระอนนท์ว่า ที่เกิดแผ่นดินไหวครั้งนี้ในวันนี้ เกิดจากพระองค์ทรงปลงอายุสังขาร พอได้ฟังดังนั้น พระอนนท์นึกได้ คือได้สติตอนนั้น จึงจำได้ว่าพระพุทธเจ้าเคยตรัสบอกท่านว่า ธรรมะ ๔ ข้อ ที่เรียกว่า อธิธัมมา ๔ คือความพอใจ ความเพียร ความฝึกฝน และความไตร่ตรอง ถ้าผู้ใดได้บำเพ็ญปฏิบัติให้เต็มเปี่ยมแล้ว ปรารถนาจะให้ชีวิตซึ่งถึงกำหนดดับ หรือตาย ได้มีอายุยืนยาวต่อไปอีกกระยะหนึ่ง ก็ย่อมทำได้

พอนึกได้เช่นนั้น พระอนนท์ จึงกราบทูลอาราธนาพระพุทธเจ้า ให้ทรงใช้อธิธัมมา ๔ นั้นต่อพระชนมายุยืนยาวต่อไปอีก พระพุทธเจ้าทรงปฏิเสธถึง ๓ ครั้ง ตรัสว่าพระองค์เคยทรงแสดงโอกาสนิมิต (บอกใบ้) ให้พระอนนท์ทูลอาราธนาพระองค์ให้มีพระชนมายุสืบต่อไปอีกมาก่อนหลายครั้งและหลายแห่งแล้ว ซึ่งถ้าพระอนนท์นึกได้แล้วทูลอาราธนาพระองค์ก็จะทรงรับคำอาราธนาเพื่อต่อพระชนมายุของพระองค์ออกไปอีก

ว่าอย่างสามัญกว่า พระพุทธเจ้าตรัสบอกพระอนนท์ว่า สายเสียแล้ว เพราะพระองค์ได้ประกาศปลงอายุสังขารว่า จะนิพพานเสียแล้ว

ภาพที่ ๖๙ รุ่งเช้าเสด็จกลับจากทรงบาตร เยื้องพระกายุดกรุงไพศาลีเป็นครั้งสุดท้าย

หลังจากพระพุทธเจ้า ทรงปฏิเสศคำทูลอาราธนาของพระอนนทฺ์ เรื่องให้ทรงตอพระชนมายุออกไปอีกระยะหนึ่ง อย่าเพิ่งนิพพานเลย แล้วพระพุทธเจ้าพร้อมด้วยพระอนนทฺ์ เสด็จไปยังกุฎาคารศาลา ในป่ามหาวัน แขวงกรุงไพศาลี

กุฎาคารศาลา คืออาคารที่ปลูกเป็นเรือน มียอดแหลมเหมือนยอดปราสาท ป่ามหาวันเป็นป่าใหญ่ ดงดิบ คัมภีร์ศาสนาพุทธหลายคัมภีร์บันทึกไว้ตรงกันว่า ป่าแห่งนี้มีอาณาเขตกว้างขวาง ถิ่นเหนือเป็นพืดติดต่อกับเชิงเขาหิมาลัย สมัยพระพุทธเจ้า ป่าแห่งนี้เป็นที่อาศัยบำเพ็ญพรตของบรรดาฤๅษี นักพรต นักบวช พระพุทธเจ้าและพระสงฆ์ที่เคยอาศัยป่าแห่งนี้เป็นที่ประทับ และแหวะพักหลายครั้ง พระพุทธเจ้าเสด็จมายังป่ามหาวันแล้วประชุมพระสงฆ์ เพราะขณะนี้ ชาวพระพุทธเจ้าจะนิพพานได้ แพร่สะพัดไปทั่วแล้ว พระพุทธเจ้าตรัสประทานโอวาทพระสงฆ์ที่ยังไม่สำเร็จมรรคผล ให้รีบชวน-ชาย อย่าน่าได้ประมาท อย่าได้เสียใจว่าพระองค์จะนิพพานจากไปเสียก่อน

“ชนทั้งหลายเหล่าใด ทั้งหนุ่มทั้งแก่ ทั้งพาลทั้งบัณฑิต ทั้งมั่งคั่งทั้งยากไร้ ชนเหล่านั้นต่างตายด้วยกันในที่สุด ภาษาคนที่ช่างหม้อปั้นแล้ว ไม่ว่าเล็กหรือใหญ่ ไม่ว่าเผาสุกหรือดิบ ไม่ว่าขนาดไหน มีแตกสลายในที่สุด ชีวิตคนและสัตว์ทุกชนิดในโลกนี้ก็เหมือนกัน”

ความในอัญญาประกาศนั้น คือ พุทธดำรัสที่พระพุทธเจ้าประทานพระสงฆ์ ในการเสด็จมายังป่ามหาวัน ดังกล่าว

รุ่งขึ้น พระพุทธเจ้าพร้อมด้วยพระอนนทฺ์ ได้เสด็จเข้าไปบิณฑบาตในเมืองไพศาลี ตอนเสด็จออกจากเมือง พระพุทธเจ้าทรงแสดงพระอาการทางพระกายซึ่งตามปกติไม่เคยทรงทำอย่างนั้นมาก่อนเลย ไม่ว่าเสด็จจากเมืองใด ๆ คือเหืองพระกายทั้งพระองค์กลับทอดพระเนตรเมืองไพศาลี เป็นอย่าง “นาคาวโลก” แปลว่า ช้างเหลียวหลัง

ตรัสว่า “อนนทฺ์! การเห็นเมืองไพศาลีครั้งนี้ของเรา นับเป็นครั้งสุดท้าย ต่อนี้ไปจักไม่ได้เห็นอีก” ครั้นแล้วตรัสว่า “มาเดินทางต่อไปยังภคินุกคามกันเถิด”

ภคินุกคามเป็นตำบลแห่งหนึ่ง ซึ่งอยู่ในระหว่างทางที่พระพุทธเจ้าเสด็จไปยังเมืองกุสินารา ซึ่งเป็นเมืองที่พระองค์จะนิพพาน

ภาพที่ ๗๐ เช้าวันเพ็ญเดือน ๖ ทรงเสวยมังสะสุกรอ่อนที่บ้านนายจุนทะ นับ
เป็นปัจฉิมภัณฑบาต

พระพุทธเจ้าพร้อมด้วยพระสงฆ์บริวาร ได้เสด็จออกจากเขตแขวงเมืองไพศาลีไปโดย
ลำดับ เพื่อเสด็จไปยังเมืองกุสินารา สถานที่ทรงกำหนดว่าจะนิพพานเป็นแห่งสุดท้าย
จนไปถึงเมืองปาวาในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือนหก ซึ่งเป็นวันก่อนเสด็จนิพพานเพียง
หนึ่งวัน

เสด็จเข้าไปประทับอาศัยที่สวนมะม่วงของนายจุนทะ กัมมารบุตร นายจุนทะ เป็นลูก
นายช่างทอง ได้ทราบข่าวว่าพระพุทธเจ้าพร้อมด้วยพระสงฆ์บริวารเสด็จมาพักอยู่ที่
สวนมะม่วงของตน ก็ออกไปเฝ้าและฟังธรรม ฟังจบแล้ว นายจุนทะกราบทูลอาราธนา
พระพุทธเจ้าพร้อมด้วยพระสงฆ์เสด็จไปรับภัตตาหารที่บ้านของตนในเวลาเช้าวันรุ่งขึ้น

เวลาเช้าวันรุ่งขึ้น นายจุนทะได้ถวายอาหารพระพุทธเจ้าและพระสงฆ์ที่บ้านของตน
อาหารอย่างหนึ่ง ที่นายจุนทะปรุงถวายพระพุทธเจ้าในวันนั้นมีชื่อว่า "สุกรมัททวะ"

คัมภีร์ศาสนาพุทธชั้นอรรถกถาและมติของเกจิอาจารย์ทั้งหลายยังไม่ลงรอยกันว่า "สุกร
มัททวะ" นั้นคืออะไรแน่ บางมติว่าได้แก่สุกรอ่อน (แปลตามตัว สุกร-สุกร หรือหมู
มัททวะ-อ่อน) บางมติว่าได้แก่เห็ดชนิดหนึ่ง และบางมติว่าได้แก่ชื่ออาหารอัน
ประณีตชนิดหนึ่ง ซึ่งชาวอินเดียปรุงขึ้นเพื่อถวายแก่ผู้ที่ตนเคารพนับถือที่สุด เช่น
เทพเจ้าเป็นต้น เป็นอาหารประณีตชั้นหนึ่งยิ่งกว่าข้าวมธุปายาส

พระพุทธเจ้าตรัสบอกนายจุนทะให้จัดถวายสุกรมัททวะนั้นถวายแต่เฉพาะพระองค์ ส่วน
อาหารอย่างอื่นให้จัดถวายพระสงฆ์ และเมื่อพระพุทธเจ้าทรงฉันเสร็จแล้ว รับสั่ง
ให้นายจุนทะนำเอาสุกรมัททวะที่เหลือจากที่พระองค์ทรงฉันแล้ว ไปฝังเสียที่บ่อ
เพราะคนอื่นนอกจากพระองค์ ฉันแล้วร่างกายไม่อาจจะทำให้อาหารนั้นย่อยได้

เสร็จแล้ว พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมให้นายจุนทะฟังเป็นที่ชื่นชมและรื่นเริงในกุศล
บุญกริยาของตน แล้วทรงอำลานายจุนทะเสด็จต่อไปยังเมืองกุสินาราต่อไป

TUDC

06/256

ภาพที่ ๗๑ เสด็จไปกรุงกุสินารา ทรงกระหายน้ำ โปรดให้พระอานนท์ไป ตักน้ำมาถวาย

ระหว่างทางเสด็จไปเมืองกุสินารา ภายหลังทรงฉันสุกรมัททวะของนายจุนทะแล้ว พระพุทธเจ้าทรงพระประชวรด้วยพระโรคปากชั้นธิกาวาธอย่างหนัก จวนเจียนจะเสด็จนิพพาน ณ ที่นั้นเสียก่อนกำหนด แต่ทรงระวังบาปอาชวณันเสียได้ด้วยขันติบารมี คือความอดกลั้น

ปากชั้นธิกาวาธเป็นพระโรคอย่างหนึ่งซึ่งเกิดประจำพระองค์พระพุทธเจ้า ก็ทรงพระบังคนถ่ายออกมาเป็นโลหิต มีผู้สันนิษฐานกันว่าคงได้แกเร็ดสีดวงลำไส้

เพราะเหตุที่ประชวรพระโรคดังกล่าว พระพุทธเจ้าจึงทรงลำบากพระกายมาก แต่ทรงมีพระสติสัมปชัญญะ ไม่ทรงท้อทวย

เสด็จถึงระหว่างทางแห่งหนึ่ง ซึ่งมีแม่น้ำเล็กๆ มีน้ำไหล พระพุทธเจ้าแวะลงจากทาง เข้าประทับใต้ร่มพฤกษาแห่งหนึ่ง ตรัสบอกพระอานนท์ให้พับผ้าสังฆาฏิเป็น ๔ ชั้นแล้วปูลาดถวาย เสด็จนั่งเพื่อพักผ่อน แล้วตรัสให้พระอานนท์นำบาตรไปตักน้ำในแม่น้ำ

“เราจักตมระงับความกระหายให้สงบ” พระพุทธเจ้าตรัสบอกพระอานนท์

พระอานนท์กราบทูลว่าแม่น้ำนั้นคนเขิน เกวียนประมาณ ๕๐๐ เล่มของพวกพ่อค้าเกวียน เพิ่งข้ามแม่น้ำผ่านไปเมื่อสักครู่ เท้าโคลอเกวียนบดย่ำทำให้น้ำในแม่น้ำขุ่น แล้วกราบทูลพระพุทธเจ้าว่า “อีกไม่ไกลเท่าไร มีแม่น้ำสายหนึ่งชื่อกุกุชานที มีน้ำใส จืดสนิท เย็น มีทำน้ำสำหรับลงเป็นที่รรมย์ ขอเชิญเสด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าไปที่แม่น้ำนั้นเถิด พระเจ้าข้า”

พระพุทธเจ้าตรัสปฏิเสธคำทูลทักทวนของพระอานนท์ถึง ๓ ครั้ง พระอานนท์จึงอุ้มบาตรเดินลงไปตักน้ำในแม่น้ำ ครั้นเห็นน้ำพระอานนท์ก็อศรรยไฉนนักหนา พลังรำพึงว่า

“ความที่พระศากยพุทธเจ้ามีฤทธิ์และอานภาพใหญ่หลวงเช่นนี้เป็นที่น่าอศรรยมาก แม้นานขุ่นนัก เมื่อเราเข้าไปใกล้เพื่อจะตัก น้ำกลับใสไม่ขุ่นมัว”

ครั้นแล้วพระอานนท์ก็นำบาตรตักน้ำนั้นไปถวายพระพุทธเจ้า

18/06/2564

ภาพที่ ๗๒ ปุกกุสะบุตรแห่งมัลลกะชัตตีย์แวะหาเฝ้าถวายผ้าเนื้อเกลี้ยงสีทอง

ในขณะที่พระพุทธเจ้าประทับอยู่ภายใต้ร่มพฤกษาริมฝั่งแม่น้ำซึ่งอยู่ในระหว่างทางที่จะไปยังเมืองกุสินารานั้น ได้มีชายผู้หนึ่งนามว่าปุกกุสะ ผู้เป็นบุตรของมัลลกะชัตตีย์ เดินทางมาจากเมืองกุสินาราจะไปยังเมืองปาวา มาถึงตรงที่พระพุทธเจ้าประทับหยุดพักจึงเข้าไปเฝ้า

พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมให้เขาฟังเกี่ยวกับเรื่องธรรมอันเป็นสันติ ปุกกุสะฟังแล้วเกิดความเลื่อมใส จึงถวายผ้าสังคัวรรณสองผืนแก่พระพุทธเจ้า ผ้าสังคัวรรณคือผ้าเนื้อดี ละเอียต ประณีต มีสีเหมือนสังคั สังกัแปลว่าทองคำ

เขากราบทูลพระพุทธเจ้าว่า ผ้าสังคัวรรณผืนหนึ่งสำหรับหม้ออีกผืนหนึ่งสำหรับบั้ง เป็นผ้าพิเศษเนื้อเกลี้ยง ตัวเขาเคยบั้งเป็นครั้งคราว เขาได้เก็บรักษาไว้ แต่บัดนี้จะขอถวายพระพุทธเจ้า

พระพุทธเจ้าทรงรับผืนหนึ่ง อีกผืนหนึ่งทรงบอกให้ปุกกุสะนำไปถวายพระอานนท์ ชายผู้นี้ได้ทำตามพุทธประสงค์ กราบถวายอภิวัตพระบาทพระพุทธเจ้าแล้วออกเดินทางต่อไป

หลังจากนั้น พระอานนท์ได้นำผ้าที่ชายผู้นี้ถวายท่านเข้าไปถวายพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าทรงนุ่งผืนหนึ่งและหม้ออีกผืนหนึ่ง พอพระพุทธเจ้าทรงนุ่งและหม้อผ้าสังคัวรรณแล้ว ปรากฏว่าพระกายของพระพุทธเจ้านายพระรัศมีเปล่งปลั่ง และผุดผ่องผิปกติ ยิ่งกว่าครั้งใด ๆ ที่พระอานนท์เคยเห็นมา พระอานนท์จึงกราบทูลกับพระพุทธเจ้าว่าเป็นที่น่าอัศจรรย์มาก

พระพุทธเจ้าตรัสบอกพระอานนท์ว่า พระกายของพระองค์มีพระรัศมีเปล่งปลั่งผิปกติ มีอยู่สองครั้งเท่านั้น ครั้งหนึ่งเมื่อตรัสรู้ใหม่ ๆ อีกครั้งหนึ่งคือเมื่อก่อนวันจะนิพพานคือวันนั้น แล้วตรัสว่า "ดูก่อนอานนท์! สนุกคืนวันนี้ เราจักนิพพานแล้ว มาเดินทางต่อไปยังเมืองกุสินารากันเถิด"

พระอานนท์รับพุทธาณัติ คือคำสั่งจากพระพุทธเจ้าแล้วเรียนให้พระสงฆ์ทั้งปวงที่ตามเสด็จให้ทราบ เพื่อออกเดินทางต่อไป

TUDC

18/06/2564

ภาพที่ ๗๓ เสด็จถึงศาลวันกรุงกุสินารา โปรดให้พระอานนทจัดที่บรรทม
ระหว่างไม้รังทั้งคู่

พระพุทธเจ้า พร้อมกับพระสงฆ์บริวารเสด็จไปถึงชานเมืองกุสินาราในเวลาจวนค่ำ เสด็จ
ข้ามแม่น้ำหิรัญวัดแล้วเสด็จเข้าไปในอุทยานนอกเมืองนั้น ที่มีชื่อว่า “สาละโนทยาน”

เมืองต่าง ๆ ในสมัยพระพุทธเจ้าส่วนมากมีอุทยานเหมือนสวนสาธารณะอย่างทุกวันนี้ สำหรับ
ประชาชนในเมืองและชนชั้นปกครองได้อาศัยเป็นที่พักผ่อนกันทั้งนั้น กรุงราชคฤห์ก็มี
อุทยานชื่อลลิววัน ที่เรียกว่าสวนตาลหนุม กบิลพัสดุ์ เมืองประสูติของพระพุทธเจ้าก็มี
ลุมพินีวัน กุสินาราจึงมีสาละโนทยานดังกล่าว

สาละโนทยานอยู่นอกเมืองกุสินารา มีต้นไม้ใหญ่สองต้นเคียงคู่กันอยู่ เรียกว่าต้นสาละ
อุทยานแห่งนี้จึงได้นามตามต้นสาละว่า สาละโนทยานดังกล่าว

เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จไปถึงอุทยานแห่งนี้แล้ว ตรัสสั่งให้พระอานนทตั้งเตียง หันทางเบื้อง
ศีรษะไปทางทิศเหนือ ให้เตียงอยู่ระหว่างใต้ต้นสาละทั้งคู่ ตรัสว่า “เราลำบากและเหน็ด
เหนื่อยมากจักนอนระงับความลำบากนั้น”

พระอานนทจัดตั้งเตียงและปูผ้ารองเสร็จแล้ว พระพุทธเจ้าเสด็จบรรทมตะแคงข้างขวา หัน
พระเศียรไปทางทิศเหนือ ถังพระบาทซ้อนเหลื่อมกัน ดำรงสติสัมปชัญญะแล้วตั้งพระทัย
จะเสด็จบรรทมเป็นไสยาสถาน (นอนเป็นครั้งสุดท้าย) เรียกอีกชื่อหนึ่งว่าอนุฐานไสยา
แปลว่านอนโดยจะไม่ลุกขึ้นอีก

ปฐมสมโพธิว่าในขณะที่นั้นเอง มิใช่ฤดูกาลจะออกดอกเลย แต่ต้นสาละทั้งคู่ก็ผลิดอกออก
บานตั้งแต่โคนรากเบื้องต้นถึงยอด และทั่วทุกกิ่งสาขาที่ตาตาคด้วยดอกแลสะพรั่ง แล้วดอก
สาละนั้นก็ร่วงหล่นลงบูชาพระพุทธเจ้า ดอกมณฑารพดอกไม้ทิพย์ของสวรรค์ลลิตถึงจุด
จันทน์สุคนธ์ชาติของทิพย์ก็ไปรยปรายลงจากอากาศ

คนตรีสวรรค์ก็บันลือประโคม เป็นมหานฤนาทโกลาหลเพื่อจะบูชาพระพุทธเจ้าในกาลอัน
เป็นอวสานของพระองค์

ภาพที่ ๗๔ พระอานนท์ไปยื่นเหนี่ยวสลักเพชรพระวิหารร้องไห้รำพันถึง พระพุทธรองค์

พระอานนท์เป็นพระภิกษุอยู่ประจำของพระพุทธเจ้า ก่อนท่านรับตำแหน่งนี้ เคยมีพระภิกษุหลายรูปทำหน้าที่นั้นมาก่อน แต่ท่านเหล่านั้นรับหน้าที่ดังกล่าวไม่นาน ก็กราบทูลลาพระพุทธเจ้าออกไป ผู้ที่รับหน้าที่อยู่ประจำพระพุทธเจ้าเป็นเวลานานที่สุด จนพระพุทธเจ้านิพพานจึงได้แก่พระอานนท์

โดยความสัมพันธ์ทางพระญาติ พระอานนท์มีศักดิ์เป็นพระอนุชาหรือน้องชายของพระพุทธเจ้า เพราะบิดาของท่านเป็นน้องชายของบิดาของพระพุทธเจ้า นี้ออย่างสามัญ

ตลอดเวลาที่รับหน้าที่อยู่ประจำพระพุทธเจ้า พระอานนท์ตามเสด็จพระพุทธเจ้าไปทุกหนทุกแห่ง คอยปรนนิบัติอยู่ประจำพระพุทธเจ้ามิได้บกพร่อง ด้วยเหตุดังกล่าวท่านจึงไม่มีเวลาบำเพ็ญกิจส่วนตัว พรรคพวกรุ่นเดียวกันที่ออกบวชพร้อมกัน (ยกเว้นพระเทวทัต) ต่างได้สำเร็จอรหัตตกันทั้งสิ้น ส่วนพระอานนท์ได้สำเร็จมรรคผลเพียงชั้นโสดาเท่านั้น

เมื่อพระพุทธเจ้าจะนิพพาน ท่านจึงมีภาวะเพิ่มมากขึ้น เหนื่อยทั้งกายและใจ ใจท่านว่าวันไม่เป็นสำ พอดียินพระพุทธเจ้าบอกพระสงฆ์เกี่ยวกับเรื่องพระองค์จะนิพพาน พระอานนท์ไม่อาจจะอดกลั้นความเสียใจและอาลัยพระพุทธเจ้าไว้ได้ ท่านจึงหลบหนีลี้กออกจากที่เฝ้าเข้าไปยังวิหารแห่งหนึ่ง ไปยืนอยู่ข้างบานประตูวิหาร มือเหนี่ยวสลักเพชรหรือลิ่มสลักกลอนประตูแล้วร้องไห้โฮๆ พลังรำพันว่าตัวเรายังเป็นอริยบุคคลชั้นต่ำ ยังไม่สำเร็จอรหัตต พระพุทธรเจ้าผู้ทรงเป็นทั้งพระศาสดา และพระเชษฐาของเราก็จักมานิพพานจากเราไปก่อนเสียแล้ว

พระพุทธเจ้าทรงเห็นพระอานนท์หายไปจากที่เฝ้า จึงตรัสตามพระสงฆ์ถึงพระอานนท์ ทรงทราบแล้วรีบสั่งให้ท่านเข้าเฝ้าแล้วตรัสพระธรรมเทศนาเตือนสติพระอานนท์ว่าอย่าได้เศร้าโศกเสียใจ

ตอนหนึ่งพระพุทธเจ้าตรัสบอกพระอานนท์ว่าท่านเป็นคนมีบุญอย่าได้ประมาท เมื่อพระองค์นิพพานแล้วไม่ช้า ท่านจักได้สำเร็จอรหัตต (พระอานนท์ได้สำเร็จอรหัตตภายหลังพระพุทธเจ้านิพพานแล้วได้สามเดือน)

TUDC

18/06/2564

74

Handwritten signature or text in the bottom right corner.

ภาพที่ ๗๕ ทรงแสดงธรรมโปรดสุภทัตตปริพาชกให้สำเร็จมรรคผล นับเป็น ปัจฉิมเวไนย

พระอานนท์สร้างจากความเสียใจถึงร้องไห้แล้ว ท่านก็เข้าไปแจ้งข่าวในเมืองตามพระดำรัส
รับสั่งของพระพุทธเจ้า เพื่อรายงานให้เจ้ามัลลกษัตริย์แห่งเมืองกุสินาราทราบว่าพระพุท
ธเจ้าจะนิพพานในตอนสิ้นยุคแห่งราตรีวันนี้ แล้วแจ้งว่าใครจะไปเฝ้าพระพุทธเจ้าก็ให้รีบ
ไปเฝ้าเสียแต่ในขณะนี้ จะได้ไม่เสียใจเมื่อภายหลังว่าไม่ได้เฝ้า

พวกเจ้ามัลลกษัตริย์ที่กำลังประชุมกันอยู่ในเมืองด้วยเรื่องพระพุทธานิพพาน ต่างก็ถือ
เครื่องสักการะมาเฝ้าพระพุทธเจ้ากันเนืองแน่นที่สุด แต่ละคนนำทานองหน้า ไร่ให้รำพัน
ต่าง ๆ นานาเมื่อทราบข่าวพระพุทธานิพพาน

ในจำนวนคนที่มาเฝ้าพระพุทธเจ้าครั้งนี้ มีปริพาชกคนหนึ่งนามว่าสุภทัตตปริพาชก คือ
นักบวชนอกศาสนาพุทธพวกหนึ่ง

สุภทัตตปริพาชกเข้าหาพระอานนท์ภายหลังเจ้ามัลลกษัตริย์แห่งเมืองกุสินาราได้เข้าเฝ้าแล้ว
บอกว่าใครจะขออนุญาตเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าเพื่อทูลถามปัญหาบางอย่างซึ่งข้องใจมานาน
พระอานนท์ปฏิเสธปริพาชกผู้นี้ว่าอย่าเลย อย่าได้รบกวนพระพุทธเจ้าเลย เพราะตอนนี้
กำลังจะนิพพาน

ขณะนั้นพระพุทธเจ้าซึ่งทรงได้ยั้งการโต้ตอบกันระหว่างพระอานนท์กับสุภทัตตปริพาชก จึง
ตรัสบอกพระอานนท์ว่าพระองค์ทรงอนุญาตให้สุภทัตตปริพาชกเข้าเฝ้าได้ เมื่อสุภทัตตปริ
พาชกได้โอกาสเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า จึงทูลถามปัญหาที่ข้องใจมานาน ปัญหาข้อหนึ่งมีว่า
สมณะผู้ได้บรรลุมรรคผลในศาสนาอื่นนอกจากพระพุทธศาสนามีหรือไม่ พระพุทธเจ้าตรัส
ว่าไม่มี แล้วทรงแสดงธรรมให้ปริพาชกฟังโดยละเอียด

สุภทัตตปริพาชกฟังแล้วเลื่อมใสทูลขอบวชเป็นพระสาวกของพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าตรัส
ว่านักบวชในศาสนาอื่นจะมาขอบวชเป็นพระภิกษุในศาสนาของพระองค์นั้น จะต้องอยู่
ปริวาสครบ ๔ เดือนก่อนจึงจะบวชได้ สุภทัตตปริพาชกกราบทูลพระพุทธเจ้าว่าอย่าว่าแต่
๔ เดือนเลย จะให้อยู่ถึง ๔ ปีก็ยอม

พระพุทธเจ้าจึงทรงอนุญาตเป็นกรณีพิเศษ ให้พระสงฆ์จัดการบวชให้สุภทัตตปริพาชกในคืน
วันนั้น สุภทัตตปริพาชกจึงนับเป็นสาวกองค์สุดท้ายของพระพุทธเจ้า

TUDC

18/06/2564

ภาพที่ ๗๖ ทรงยกพระธรรมวินัยไตรปิฎกเป็นศาสดา ประทานบัจฉิมโอวาท แล้วปรินิพพาน

ก่อนจะเสด็จนิพพานเล็กน้อย คือภายหลังทรงโปรดสุภทัตตปริพาชกแล้ว พระพุทธเจ้าตรัสประทานโอวาทพระสงฆ์

โอวาทนั้นเป็นพระพุทธดำรัสสั่งเป็นครั้งสุดท้าย มีหลายเรื่องด้วยกัน เช่นเรื่องหนึ่ง เกี่ยวกับพระสงฆ์ยังใช้ถ้อยคำเรียกขานกันลึกลับอยู่ คือคำว่า "อาวุโส" และ "ภันเต" อาวุโสตรงกับภาษาไทยว่า "คุณ" และภันเตว่า "ท่าน"

พระพุทธเจ้าตรัสสั่งว่าพระที่มีอายุพรรษามากให้เรียกพระบวชภายหลังตน หรือที่อ่อนอายุพรรษากว่าว่า "อาวุโส" หรือ "คุณ" ส่วนพระภิกษุที่อ่อนอายุพรรษา ฟังเรียกพระที่แก่อายุพรรษากว่าตนว่า "ภันเต" หรือ "ท่าน"

ครั้นแล้วทรงเปิดโอกาสให้พระสงฆ์ทั้งปวงทูลถามว่าท่านผู้ใดสงสัยอะไรในเรื่องที่พระองค์ทรงสั่งสอนไว้แล้ว ก็ให้ถามเสีย จะได้ไม่เสียใจเมื่อภายหลังว่าไม่มีโอกาสถาม

ปรากฏตามท้องเรื่องในมหาปรินิพพานสูตรว่า ไม่มีพระสงฆ์องค์ใดทูลถามพระพุทธเจ้าในข้อสงสัยที่ตนมีอยู่เลย

เมื่อก่อนพระพุทธเจ้าจะเสด็จนิพพานนั้น พระพุทธเจ้าไม่ได้ทรงตั้งพระสาวกองค์ใดให้รับตำแหน่งเป็นพระศาสดาปกครองพระสงฆ์สืบต่อจากพระองค์เหมือนพระศาสดาในศาสนาอื่น เรื่องนี้ก็ไม่มีการตั้งองค์ใดทูลถามพระพุทธเจ้า

แต่พระพุทธเจ้าที่ตรัสสั่งพระสงฆ์ไว้ชัดเจนก่อนจะนิพพานว่า พระภิกษุรูปใดอย่าเข้าใจผิดคิดว่าเมื่อพระองค์นิพพานแล้ว ศาสนาพุทธหรือคำสั่งสอนของพระองค์จักไว้พระศาสดา

ตรัสบอกพระอานนท์ว่า "ดูก่อนอานนท์ ธรรมกถึ วินัยกถึ ที่เราได้แสดงไว้ และบัญญัติไว้ด้วยดีนั้นแหละจักเป็นพระศาสดาของพวกท่าน สืบแทนเราตถาคต เมื่อเราล่วงไปแล้ว"

ครั้นแล้ว พระพุทธเจ้าตรัสเป็นบัจฉิมโอวาทครั้งสุดท้ายว่า "ภิกษุทั้งหลาย! บัดนี้เราขอเตือนพวกท่านให้รู้ว่าสิ่งทั้งหลายที่เกิดขึ้นในโลกมีความเสื่อมสลายเป็นธรรมดา ท่านทั้งหลายจงทำหน้าที่อันเป็นประโยชน์แก่ตนและคนอื่นให้สำเร็จบริบูรณ์ด้วยความไม่ประมาทเถิด"

หลังจากนั้นไม่ได้ตรัสอะไรอีกเลยจนกระทั่งนิพพานในเวลาสุดท้ายของคืนวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ หรือวันเพ็ญวิสาขะ ณ ภายใต้ต้นสาละทั้งคู่ที่ออกดอกบานสะพรั่งเป็นพุทธบูชาตนเอง

ภาพที่ ๗๗ พระสงฆ์ปฤชชนได้ฟังข่าวปรีนิพพานซึ่งอาชีวกบอกแก่พระมหากัสสป ก็ร้องไห้

ภาพที่เห็นนี้เป็นตอนภายหลังพระพุทธเจ้านิพพานแล้ว คือตอนพระมหากัสสปกำลังเดินทางมาเฝ้าพระพุทธเจ้า

ก่อนพระพุทธเจ้าจะนิพพานนั้น พระสงฆ์สาวกที่จาริกออกไปประกาศพระศาสนาตามแคว้นและเมืองต่าง ๆ ในสมัยนั้น เมื่อได้ทราบข่าวว่าพระพุทธเจ้าจะนิพพานที่เมืองกุสินาราต่างก็เดินทางมุ่งหน้ามาเมืองนั้นเป็นจุดเดียวกัน ที่อยู่ใกล้กันมาทันเฝ้าพระพุทธเจ้า ส่วนที่อยู่ไกลเกินไปก็มาไม่ทัน พระมหากัสสปเป็นพระเถระชั้นผู้ใหญ่ที่พระพุทธเจ้าทรงเคยยกย่องให้เกียรติเทียบเท่าพระองค์ ท่านรีบเดินทางมาพร้อมด้วยพระสงฆ์หลายร้อยรูป มาถึงเมืองป่าวา แดกกำลังร้อนจัด จึงพาพระสงฆ์และพิกขวัศราวระหว่างทางภายใต้ร่มไม้แห่งหนึ่ง

ขณะนั้นท่านเห็นอาชีวกคือนักบวชนอกศาสนาพุทธคนหนึ่งเดินสวนทางมาจากเมืองกุสินารา มีถือดอกมณฑารพ พระมหากัสสปจึงถามข่าวถึงพระพุทธเจ้า

อาชีวกตอบว่าพระสมณโคตมณั้นนิพพานมาได้เจ็ดวันแล้ว แล้วชูดอกมณฑารพให้ดูว่าตนเก็บได้มาจากสถานที่ที่พระพุทธเจ้านิพพาน

ดอกมณฑารพ ตามตำนานว่าเป็นดอกไม้สวรรค์ออกดอกและบานในเวลาคนสำคัญของโลกมีอันเป็นไป จะเหมือนดอกมณฑารพหรือไม่ ไม่ทราบ

ทันใดนั้นก็บังเกิดอาการสองอย่างขึ้นในหมู่พระสงฆ์ที่เดินทางมาพร้อมกับพระมหากัสสป พระสงฆ์ฝ่ายหนึ่งที่สำเร็จอรหัตตผลแล้วต่างคะยั้นคะยอด้วยธรรมสังเวยว่าพระพุทธเจ้านิพพานเสียแล้ว ฝ่ายพระสงฆ์ปฤชชนต่างอดกลั้นความเศร้าโศกเสียใจไว้ไม่ได้ บางองค์ร้องไห้โฮ บางองค์ยกมือทั้งสองขึ้น ร้องคร่ำครวญ บางองค์ล้มลงไปกับพื้นดิน มหาปรีนิพพานสูตรบันทึกไว้ว่าอาการล้มลงของพระภิกษุหนึ่งเหมือนคนถูกตัดขาทั้งสองขาในที่

แต่มีอยู่รูปหนึ่งนามว่าสุภัททะ (คนละองค์กับที่บวชเป็นพระสาวกองค์สุดท้ายของพระพุทธเจ้า) เป็นพระที่บวชเมื่อแก่ เข้าไปพูดปลอบโยนพระสงฆ์ทั้งปวงที่กำลังร้องไห้ว่า "คุณ! คุณ! จะร้องไห้เสียใจทำไม พระพุทธเจ้านิพพานเสียได้นั้นคตินักหนา ถ้าพระองค์ยังอยู่ พวกเราทำอะไรตามใจไม่ได้ ล้วนแต่ว่าอาบัติทั้งนั้น ต่อนี้ไปพวกเราจะสบาย พระองค์นิพพานเสียได้นั้นดีแล้ว"

พระมหากัสสปได้เห็นเหตุการณ์ดังกล่าวก็อดสังเวชมิได้ว่า พระพุทธเจ้าเพียงนิพพานได้เพียง ๗ วัน เสียหนนามพระศาสนาก็บังเกิดขึ้นเสียแล้ว

แล้วท่านก็พาพระสงฆ์รีบออกเดินทางมุ่งหน้าไปยังเมืองกุสินาราเพื่อให้ทันได้ถวายบังคมพระศพพระพุทธเจ้า

ภาพที่ ๗๘ พอพระมหากัสสปถวายบังคมบาทพระพุทศพ เพลิงสวรค์กั
บันดาลลูกไซติช่วง

เมื่อพระพุทศเจ้านพพานแล้ว ทางคณะสงฆ์และทางบ้านเมือง ก็เจ้ามัลลกะษัตริย์ผู้ครองเมืองกุสินารา ได้ทำพิธีสักการบูชาพระศพพระพุทศเจ้าอยู่เป็นเวลาถึง ๖ วัน

ในวันที่ ๗ จึงเชิญพระศพแท้เป็นขบวนไปทางทิศเหนือของเมือง ผ่านใจกลางเมือง แล้วเชิญพระศพไปมกุฏพันธนเจดีย์ ที่อยู่ทางด้านทิศตะวันออกของเมือง เพื่อถวายพระเพลิง วันที่กำหนดจะถวายพระเพลิงนั้น ตรงกับวันแรม ๘ ค่ำเดือน ๖ ซึ่งทุกวันนี้ทางเมืองไทยเรากลือเป็นวันสำคัญวันหนึ่ง เรียกว่าวันอัฐมีบูชา

ผู้เชิญหรือหามพระศพพระพุทศเจ้าเรียกว่ามัลลปาโมกษ์ มีจำนวน ๘ นาย แต่ละนายรูปร่างใหญ่ กายาล้ำสัน มีกำลังมาก มัลลปาโมกษ์ แปลว่าหัวหน้าก็ม้วยปล้ำ

พระศพพระพุทศเจ้าห่อด้วยผ้าไหม ที่ปฐมสมโพธิบอกจำนวนไว้ว่ามีถึง ๕๐๐ ชั้น ถอดเอาใจความว่ามีหลายชั้นนั่นเอง แต่ละชั้นห่อด้วยสำลี แล้วเจ้าหน้าที่เชิญลงประดิษฐานในรางเหล็ก ที่เต็มไปด้วยน้ำมัน แล้วบีตผ้าครอบไว้ แล้วเชิญขึ้นจิตกาธารที่ทำด้วยไม้หอมหลายชนิด

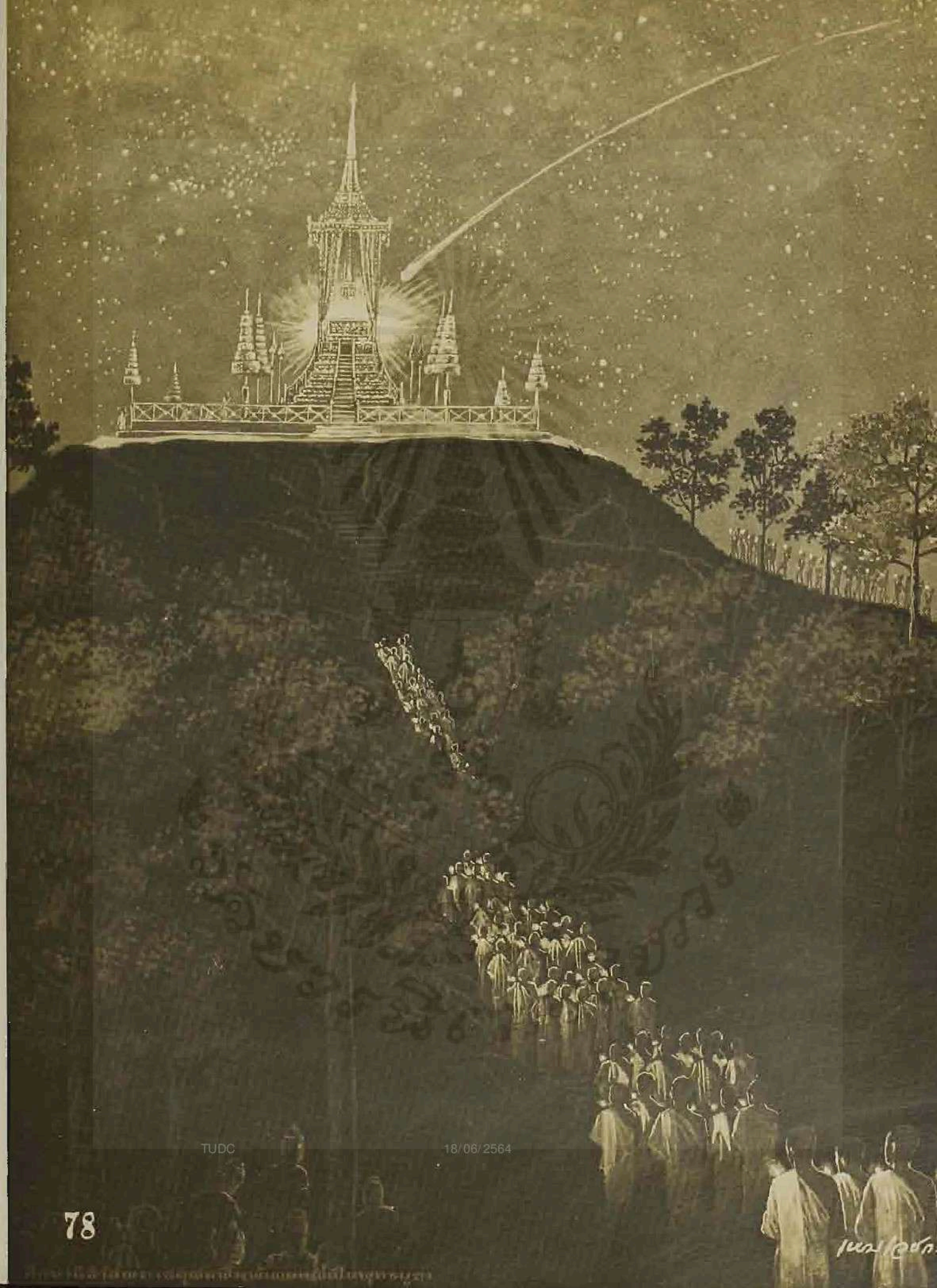
พอได้เวลาเจ้าหน้าที่ได้จุดไฟขึ้นทั้ง ๔ ด้าน ดำเนินว่าจุดเท่าไร ไฟก็ไม่ติด เจ้าหน้าที่ทางบ้านเมืองจึงเรียนถามพระอนูรุท (พระอนูรุทมีศักดิ์เป็นพระอนุชาของพระพุทศเจ้า เป็นพระสาวกได้สำเร็จอรหันต์) พระอนูรุทจึงแจ้งให้ทราบว่า เป็นเพราะเทพเจ้าต้องการให้รอพระมหากัสสป ซึ่งกำลังเดินทางมายังไม่ถึง ได้ถวายบังคมพระศพเสียก่อน

ต่อมา เมื่อพระมหากัสสปพร้อมด้วยพระสงฆ์บริวารเดินทางมาถึง ได้ถวายบังคมพระศพพระพุทศเจ้าแล้ว จึงเกิดเพลิงทิพย์ด้วยเหวอฤทธาภาพ

ถอดความที่กล่าวนี้กันว่า ทางเจ้าหน้าที่และพระสงฆ์ได้ทราบข่าวพระมหากัสสปกำลังเดินทางมาจนจะถึงแล้วให้รอไว้ก่อน อย่าเพิ่งถวายพระเพลิงนั่นเอง

ภายหลังจากนั้น เพลิงได้ไหม้พระสรีระของพระพุทศเจ้าจนหมดสิ้น เหลืออยู่แต่พระอัฐิ พระเกศาพระหนต์ และผ้าอ้อมคู่หนึ่ง

พระพวกมัลลกะษัตริย์ได้นำน้ำหอมหลังสงบถ่านไฟที่จิตกาธาร แล้วเชิญพระบรมสารีริกธาตุไปประดิษฐานไว้ที่สันฐาการศาลา คือหอประชุมกลางเมือง รอบหอประชุมนี้จัดอาหารดีอาวยพร้อมสรรพคอยพิทักษ์รักษา และทำสักการบูชาด้วยพ่อน้ำ คนตรีประโคมขับ และดอกไม้นานาประการ และมีนักขัตฤกษ์เอ็กเกริกก็ก้องฉลอมถึง ๗ วันเป็นกำหนด

TUDC

18/06/2564

ภาพที่ ๗๙ โทณะพราหมณ์แบ่งสรรพระบรมชาติแก่พราหมณ์และกษัตริย์ ๘ พระนคร

ข่าวพระพุทธเจ้านิพพาน ที่เมืองกุสินาราแล้วเจ้ามัลลกษัตริย์แห่งนครนี้ พร้อมด้วยคณะสงฆ์ได้ถวายพระเพลิงแล้วนั้นได้แพร่ไปถึงบรรดาเจ้านครแห่งแคว้นต่าง ๆ บรรดาเจ้านครเหล่านั้นจึงได้ส่งคณะทูตบริบรูคมายังเมืองกุสินาราพร้อมด้วยพระราชสาส์น

คณะทูตทั้งหมดมี ๗ คณะ มาจาก ๗ นคร มีทั้งจากนครใหญ่ เช่น นครราชคฤห์ แห่งแคว้นมคธที่พระพุทธเจ้าทรงประกาศพระศาสนาเป็นแห่งแรก และนครอื่น ๆ เช่น กบิลพัสดุ์ เมืองประสูติของพระพุทธเจ้า

ทั้ง ๗ คณะทูต เมื่อเดินทางมาถึงเมืองกุสินาราก็ได้ยื่นพระราชสาส์นนั้นแก่เจ้ามัลลกษัตริย์ ในพระราชสาส์นนั้นมีความว่า เจ้านครทั้ง ๗ มาขอส่วนแบ่งพระบรมสารีริกธาตุเพื่อนำไปบรรจุในสถูปให้เป็นที่พักการบูชาไว้ที่นครของตน พวกเจ้ามัลลกษัตริย์ตอบปฏิเสธแข็งขันไม่ยอมให้ โดยอ้างเหตุผลว่าพระพุทธเจ้านิพพานที่เมืองของตน พระบรมสารีริกธาตุจึงเป็นสมบัติของเมืองนี้เท่านั้น

เมื่อเจ้ามัลลกษัตริย์ไม่ยอมแบ่ง บรรดาเจ้านครทั้ง ๗ ก็ไม่ยอม จะขอส่วนแบ่งให้ได้ สงครามแย่งพระบรมสารีริกธาตุก็ทำท่าจะเกิดขึ้น แต่พอดีท่านผู้หนึ่งซึ่ง ชื่อ โทณะพราหมณ์ ได้ระงับสงครามไว้เสียก่อน

โทณะพราหมณ์อยู่ในเมืองกุสินารา ตามประวัติแจ้งว่าเป็นผู้เฉลียวฉลาดในการพูด เป็นที่เคารพนับถือของบรรดาเจ้านครและเป็นผู้มีชื่อเสียงในเรื่องเกียรติคุณ ได้ทำหน้าที่เสมือนหนึ่งเป็นเลขาธิการสหประชาชาติในสมัยปัจจุบัน คือได้ระงับสงครามไว้เสียก่อนโดยได้ปราศรัยให้ที่ประชุมฟังว่าพระพุทธเจ้าเป็นผู้ทรงสรรเสริญขันติธรรมและสามัคคีธรรมแล้ว เวลาทั้งหลายจะมาทะเลาะวิวาททำสงครามกันเพราะพระบรมสารีริกธาตุเป็นเหตุทำไม มาแบ่งกันให้ได้เท่า ๆ กันดีกว่า พระบรมสารีริกธาตุจักได้แพร่หลายและเป็นประโยชน์แก่มหาชนทั่วโลก

ที่ประชุมเสียดกลงกันได้ โทณะพราหมณ์จึงทำหน้าที่แบ่งพระบรมสารีริกธาตุออกเป็น ๘ ส่วน โดยใช้ตุ้มพะ คือ ฆะนันทองเป็นเครื่องตวง ให้เจ้านครทั้ง ๗ คนละส่วนเป็น ๗ ส่วน อีกส่วนหนึ่งเป็นของเจ้านครกุสินารา แล้วเจ้านครทั้งหมดต่างอัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุนั้นใส่ผอบนำไปบรรจุสถูปยังเมืองของตน ๆ

ฝ่ายโทณะพราหมณ์ผู้ทำหน้าที่แบ่งได้ขอเอาฆะนันทองพระบรมสารีริกธาตุนั้นไปเป็นที่ระลึก แล้วนำไปบรรจุไว้ในสถูปต่างหาก การแจกพระบรมสารีริกธาตุก็เสร็จสิ้นลงด้วยความเรียบร้อย

ภาพที่ ๘๐ พระมหากัสสปกับพระอริยสงฆ์กลุ่มสังคายนา สืบอายุพระ
ศาสนามาถึงบัดนี้

ตอนถวายพระเพลิงพระศพพระพุทธเจ้าที่เมืองกุสินารา เป็นเวลาที่พระสงฆ์สาวกซึ่งเดินทางมา
ชุมนุมกันที่เมืองนี้มีจำนวนมากกว่าครั้งใดๆ จึงเมื่อถวายพระเพลิงเสร็จแล้ว พระมหากัสสป ซึ่ง
เป็นพระเถระชั้นผู้ใหญ่ได้จัดให้มีการประชุมพระสงฆ์สาวกเป็นครั้งแรกขึ้นที่เมืองกุสินารา

เรื่องที่ประชุมคือเรื่องจะสังคายนาพระธรรมวินัยที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงและบัญญัติไว้ ท่านได้
ปรารภเรื่องเสียนนามพระศาสนาที่ท่านได้ประสบเมื่อระหว่างเดินทางมา ที่พระภิกษุแก่กล่าว
แสดงความยินดีที่พระพุทธเจ้านิพพาน ให้ที่ประชุมทราบด้วย

ที่ประชุมมีมติเลือกพระสงฆ์เถระ ๓ รูปเป็นประธานทำหน้าที่สังคายนา คือ พระมหากัสสป พระ
อุบาลี และพระอานนท์ ในการนี้ให้พระมหากัสสปเป็นประธานใหญ่ให้มีหน้าที่คัดเลือกจำนวน
สมาชิกสงฆ์ผู้จะเข้าประชุมทำสังคายนา พระมหากัสสปคัดเลือกพระสงฆ์ได้ทั้งหมด ๕๐๐ รูป แล้ว
ตกลงเลือกเอานครราชคฤห์แห่งแคว้นมคธเป็นสถานที่ประชุม ส่วนเวลาประชุมคือตั้งแต่วันเข้า
พรรษาเป็นต้นไป หรืออีก ๓ เดือนนับแต่ัน

หลังจากนั้น พระสงฆ์ที่ได้รับคัดเลือกให้เข้าร่วมประชุมทำสังคายนา ต่างเดินทางมุ่งหน้าไปยัง
เมืองราชคฤห์ เมื่อไปถึง ทางคณะสงฆ์ได้ขอความอุปถัมภ์จากทางบ้านเมืองแห่งนั้น ในด้านการ
ซ่อมวิหารที่พักสงฆ์ ตกแต่งสถานที่ประชุมซึ่งจัดขึ้นในถ้ำป่าสาณคูหาในภูเขาเวภารบรรพตซึ่งอยู่
นอกเมือง

ทางคณะสงฆ์ได้ขอให้ทางบ้านเมืองประกาศห้าม นักบวชและพระสงฆ์อื่น ๆ ที่ไม่มีหน้าที่เกี่ยวข้อง
กับการประชุมทำสังคายนาเข้ามาอยู่ในเมืองราชคฤห์ตลอดเวลาที่คณะสงฆ์ทั้งหมดทำสังคายนาอยู่
ที่นั่นเพื่อป้องกันอุปสรรคขัดขวางอันอาจจะเกิดขึ้นเป็นเหตุให้การประชุมทำสังคายนาเป็นไปโดยความ
ไม่เรียบร้อยนั่นเอง

สังคายนาครั้งนั้นคือการรวบรวมพระธรรมวินัยที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนไว้ และที่พระสาวกได้
ทรงจำกันไว้ แล้วนำมาชำระสอบสวนกันในที่ประชุมว่าพระพุทธเจ้าทรงสอนไว้ว่าอย่างไร ทรง
บัญญัติไว้ว่าอย่างไร ได้ความตรงกันแล้ว ก็เรียบเรียงเป็นบทท่องจำใช้สวดสืบทอดกันมา เพราะสมัย
นั้นยังไม่มีตัวหนังสือพอที่จารึกพระธรรมวินัย การสังคายนาครั้งนั้นจึงทำกันด้วยความทรงจำและ
ท่องจำกันด้วยปาก

TJDC 18/06/2564
ในการสังคายนาครั้งนั้นนับเป็นครั้งแรก จึงเรียกว่าปฐมสังคายนา ใช้เวลาทำกันอยู่ถึง ๗ เดือน
จึงเสร็จสิ้นลง

นางหญิงนันทพรคหลานุสิขงู๋ (หญิง เอกะโรทิต)

TJDC

18/06/2564

ชาตะ ๑๗ พฤษภาคม ๒๔๓๖

มตตะ ๑ ตุลาคม ๒๕๑๓

คุณแม่กับคุณพ่อ พระนันทพรคพลานุสิขฐี (ช้วน เอกะโรทิศ)

และลูกทั้ง ๑๐ คน ถ่ายเมื่อ ๑๔ เมษายน ๒๔๙๕

ประวัติของคุณแม่

คุณแม่ นางพริ้งนันทพรรศพลานุสิษฐ์ (พริ้ง เอกะโรหิต) สกุลเดิม สำเร็จประสงค์ เป็นธิดาของนายชะเชง สำเร็จประสงค์ และนางฉุน เกิดเมื่อวันที่ ๑๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๓๖ ตรงกับปีมะเส็ง ณ บ้านถนนบำรุงเมือง ตำบลเสาชิงช้า อำเภอพระนคร จังหวัดพระนคร ได้สมรสกับคุณพ่อ พระนันทพรรศพลานุสิษฐ์ (ช้วน เอกะโรหิต) เกิดบุตรธิดารวม ๗ คน คือ

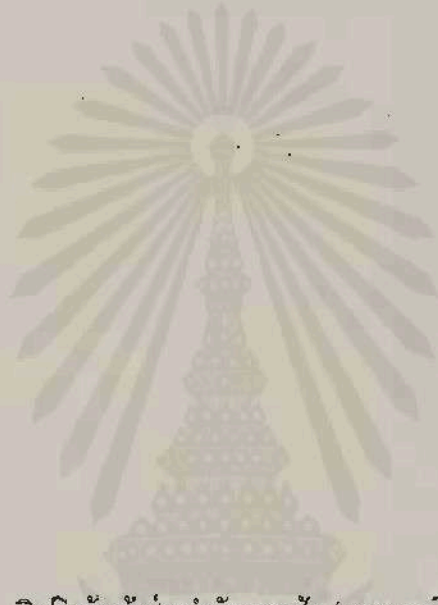
๑. นายพิพัฒน์ เอกะโรหิต
๒. ร.ต. สุรพงษ์ เอกะโรหิต
๓. นายสุพล เอกะโรหิต
๔. นายเลอชัย เอกะโรหิต
๕. นายพจน์ เอกะโรหิต
๖. นายพิสิษฐ์ เอกะโรหิต
๗. น.ส. เพ็ญภัทร เอกะโรหิต

คุณแม่เป็นแม่ของบุตรที่ไม่เพียงแต่ให้ความรัก ความอบอุ่น ตลอดจนให้การอบรมสั่งสอนบุตรธิดาอย่างประเสริฐ เป็นผลให้บุตรธิดาเติบโตขึ้นเป็นพลเมืองดี มีความสมบูรณ์ทั้งสุขภาพจิตและกาย จนบรรลุความสำเร็จในชีวิตทั้งด้านการทำงานและส่วนตัวแต่ละคนตามฐานานุกรมเท่านั้น แต่ยิ่งเพื่อแม่คุณธรรมที่กล่าว ครอบคลุมไปถึงบุตรธิดารวม ๓ คนของภรรยาอีกท่านหนึ่งของคุณพ่อ คือนางลำเจียก เอกะโรหิต ซึ่งได้เข้ามาอยู่ในความปกครองของคุณแม่ ภายหลังที่มารดาได้วายชนม์ไปในขณะที่บุตรธิดาทั้งสามนั้นยังเยาว์วัยอยู่ กระทั่งทุกคนบังเกิดความรักเคารพถึงขนาดเรียกขานว่า แม่ ได้โดยสนิทใจ ในเรื่องนี้คุณแม่ได้เคยตอบแก่ทุกคนที่ถามถึงจำนวนลูกว่ามีลูกกี่คน ซึ่งทุกครั้งคุณแม่จะตอบว่ามีลูก ๑๐ คน กล่าวคือ คุณแม่มีความภาคภูมิใจว่าลูกอีก ๓ คนนั้นเป็นลูกที่แท้จริงของคุณแม่เช่นเดียวกัน เพราะได้ให้ความรักความเมตตาไม่ต่างอะไรกับลูกของคุณแม่เองเลย เป็นผลทำให้บุตรธิดาทั้ง ๓ คนมีความสุขและร่วมเย็นเหมือนมีร่มโพธิ์มาแทนตลอดมา ลูกอีก ๓ คน คือ

๑. นางมณฑนา สีสิตานนท์
๒. พ.ต.ต. สุนนท์ เอกะโรหิต
๓. นายสุนันท์ เอกะโรหิต

คุณแม่ล้มป่วยลงด้วยโรคชรา ต้องนอนนิ่งอยู่แต่บนเตียง เดินเหินไปไหนไม่ได้เป็นเวลาร่วมปี ได้รับความรักษาจากแพทย์ครั้งสุดท้ายที่โรงพยาบาลมิชชั่น อาการป่วยก็ไม่ดีขึ้น จึงได้จากโลกนี้ไปด้วยความสงบเมื่อวันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๓ เวลา ๑๑.๑๕ น. สิริรวมอายุได้ ๗๗ ปี ๔ เดือน.

พิมพ์ที่ ห้างหุ้นส่วนจำกัด นนทชัย (แผนกการพิมพ์)
308/1 ถนนพหลโยธิน แขวงจตุจักร เขตจตุจักร โทร. 72296, 70548
หน้าเลขสี่ เอกะโรหิต สุ่มพิมพ์โฆษณา 2514

